

KASVATUS

KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI
EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 3

9. AASTAKÄIK. — MARTS 1927

Õpetajad — kasvatajad!

Kui noortel puudub nende meeli valdav tegevus ja huviala, satuvad nad enamasti pahule tegudele ja halvule teile ega allu enam Teie kasvatavale mõjule. Kuid

NOORUSMAA

tellimisega kõrvaldate selle hädaohu.

„Noorusmaa“ sisaldab ainult väärtuslikku, huvitavat ja noorte kohast lugemismaterjali.

„Noorusmaa“ jutustused, luuletused ja pildid harivad noorsoo maitset.

„Noorusmaa“ mitmekesised ülesanded, raadio osakond ja „Noorte vald“, kus noorte oma tööd ilmuvad, pakuvad noorsoole meelivaldavast tegevust ja vaimurikast ajaviidet ning äratavad kõige ükskõiksemaski lapses tegutsemishimu ja pakuvad loomisrõõmu.

„Noorusmaad“ ei tohi seepärast tellimata jätta ükski õpetaja ja kasvataja, sest „Noorusmaa“ on noorte elujuht.

„Noorusmaa“ ilmub kaks korda kuus ja maksab veerandaastas 100 mrk., poolaastas 200 mrk., aastas 400 mrk. Tellida saab igast postkontorist.

„Noorusmaa“ I aastakäiku on veel saada.

Hind kerges köites I poolaasta 100 mrk., II poolaasta 200 mrk.

Kokku 496 suurt lehekülge 300 mrk.

Toimetuse ja talituse: Tallinna, Rataskaevu 22. Telef. 14-63.

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA

Nr. 3

Märts 1927.

9. aastakäik.

SISU Dilletandi mõtteid kirjanduse käsitlest keskkoolis — *R. Reiman*. Naiskutsehariduse korraldusest Soomes — *A. Veiderman*. Ameerika Ühisriikide kool — *J. Annusson*. Kirjanduse arvustusi. Vastuseks h-ra J. U. kirjutisele. Vastuseks hr. Chr. Brülleri kirjutisele. Poeglaste kehalise kasvatuse õppekava eelnõu keskkoolidele — *A. Rosenberg ja K. Mütter*. Saksa pedagoogilistest ajakirjadest — *J. Tork*. Kirjandusest. Välismaalt Karskus. Organisatsioonide teateid. Ametlikke teateid ja määrusi. Käsitöö aegkiri „Töö-õppus“.

Dilletandi mõtteid kirjanduse käsitlest keskkoolis.

R. Reiman.

1.

Ei ole pedagoogilises ilmas enam noor küsimus: mis on keskkoolis õigem — kirjandus või kirjanduse ajalugu? Filoloogid kalduvad ikka eelistama viimast. Mõistetakse kirjandust keskkoolis selle ajaloona: õpilane käigu läbi terve natsionaalse ilukirjanduse, õigemini kirjavara saatus — rahvaluule, vanemad kirjamelestised, kiriklikkude talituste käsiraamatud, labased rahvaraamatud, siis kunstkirjandus sõna tõsisemas mõttes tänapäevani, selle kaasas käitades paralleelseid ühiskondlikke nähtusi, mis neile sisu, meeoleolu ja vormi annud, ning rahvusvahelisi kultuuri- ja kunstiliikumisi, mis neid mõjutanud, kõige kohta tehes teoreetilisi kokkuvõtteid ja „otsusi“. Filoloogidele on teaduslik materjal ja vaimlised voolud nende erihariduse tõttu huvitavamad ja tähtsamad esteetilistest eluüksustest — teostest ning suurtest luuletaja-isiksustest. Teine küsimus on keskkooliõpilasega.

Kirjanduse ajaloo kui teaduse põhimõte on keskkoolis võimatu teaduslikust

ja psühholoogilisest lähtekohast. Tema käsitlus eeldab: 1. määratuma materjali — kirjanduslikkude üksikfaktide — täielikku tundmist ja 2. teaduslikku meetodit arenenud üldistamisvõimega. Kirjanduse ajalugu on hiiglamaterjal, mille teaduslik vallutamine nõuab tervet elutööd. Ei ole sugugi raske mehaaniliselt tuupida sadu nimesid, arve, fakte jne. ja õpetada kätte valmis raamatulisi otsusi teostest, kirjanikkudest, perioodidest ja vooludest: nooruse hea mälu peab neist kaunikese hulga meeles ja iseteadev vaim tunneb naiivset lõbu resonanceerida ja teha „kategoorigilisi otsusi“ suurte vaimusünnituste ja -nähtuste kohta. Kuid päheõpitud faktid jäävad läbi töötamata, võõraks mälukoormaks, tuubitud otsustusformelite väärtus = 0, nende mõju arenevasse vaimu on aga negatiivne. Absurdne on õpetada õpilast kõnelema ja otsustama asjust, millest temal pole veel midagi öelda. Sellega äratatakse just hädaohtlik naiivne arusaamine, mis viib pealiskaudsusele ja poolharidusele. Psühholoogiliselt on õpetusel ainult siis

väärtust, kui on olemas apertseptsiooni tarvilikud kujutlused, apertseptsiooni organid, ja need astuvad apertsipeerivasse tegevusse, teiste sõnadega: kui õpetus vastab õpilase arengule ja on huvitav, mis toob isetegevuse ja töömeeleolu.

Vääritu on kirjanduse ajalugu keskkoolis *pedagoogiliseltki*. Õppesihiks ei saa olla haridus entsüklopeedilises mõttes. Tähtis ei ole teadmuste hulk, vaid vaimne aktiivsus ja isetegevus, mis loob elamusi ja viib uuesti tegevusele. Igaüks meist tundub sugulasena kõigega, mis inimesed kunagi mõelnud, tunnud ja tahtnud, ja kannab endas tungi kõike ise tundma õppida ja uuesti läbi elada. Õilsad ja rikkad vaimud tunnevad seda tugevamini, kuid igaüks meist tahab vähemalt teadvuseta, et miski inimlik ei jääks võõraks meile. Õpetus peab panema liikuma kõik psüühilised jõud, mitte ainult intellektuaalsed, peab viima ilmavaate kujunemisele, tahte ja teovõime kasvamisele ning elutundmisele. Inimene on sotsiaalne olevus ja peab täitma elu ülesandeid ühiselus. Seks ei aita teadmused, vaid võime tegutseda kultuurelu aladel. Neid ülesandeid kannab kasvatuslik, mitte teaduslik õpetus. Jõud ei ole mitte kirjanduslikkudes teadmustes, vaid *lugemisoskuses* selle sõna kõrgeimas mõttes.

Edasi kirjanduslikkude teoste *estetiiline* eluväärtus nõuab kõige pealt vahetut suhtumist. Iga teos on kirjaniku loodud eluüksus, terve inimkond, mis kannab aastatuhandete vaimutööd hingelises tihenduses. Ta on komplitseeritud organism, elutervik, mis just ise ajalugu teeb, mitte meie oma filoloogiliste ajudega. Ja ainult teosed ise, need esteetilised eluüksused, võivad anda meile, mida kunst üldse annab, mitte targutused nende üle.

Lõppeks peab eitama kirjanduse ajalugu keskkoolis *puhtelulisil* põhjusil. Ajaloolis-teoreetilised teadmused lamavad seedimata kasutu mälukoormana, kuna meie ei suuda kirjandusse, mille „ajalugu“ ja „teooriat“ nii palju teame, lugedes sõna lihtsaimaski mõttes süveneda, sest meie vaimu hoiavad kammitas töövõimetus kui ka kõiksugused mälusolevad eelarvamused ja teooriad.

Seda võime konstateerida pea terves meie vanemas ja suuremas osas nooremas intelligentsis igal sammul, kes on võimetu kirjandust lugema ja vaimuvara kasutama ning maskeerib seda võimetust tõusikulise upsaka üleolekuga. Meie klassikalismadki teosed ei leia lugejaid, vaid on paremal juhul tõusiku toas kultuuriliseks dekoratsiooniks. Meie keskkool on suurel määral niisuguse poolhariduse vabrikuks.

2.

Sissejuhatus kirjandusse tähtsaimate natsioonaalse kui ka ilmakirjanduse teoste õppimisega on emakeele õpetuse tuumaks ja krooniks. Selle saavutuseks on kõrge võime, mida võime nimetada *lugemisoskuseks* ja mis avab inimesele kogu inimkonna vaimuvara-aidad. Suured luuleteosed, need kunsti tihendatud eluüksused, mitte kirjandusteadus, on vahetu tunnetamise ja läbielamise esemeks, mis oma intuiitviis-intellektuaalse arendamisega ja eetilise ning esteetilise kasvatamisega meid ilma ja elu tundmisele ja vallutamisele viivad, meie inimväärtuse ja inimkohuse suurt sünteesi luues. Nagu loodusteadus kannab noore loodusevalda, kannab luuleteos tema hingevalda. On vaja tajuda kõigepealt luuleteose *elu*, nii välist kui seesmist, ja seda oma hingega läbi elada, oma südamega mõtta teiste südant ja teisega oma. Pedantlik on vaade, nagu peituks esteetiline ainult vormis. Tõsine kunst loob elu, sellepärast peame kunstniku loodud eluüksuse võimalikus täiuses ja elulikkuses läbi elama. Teadmused ja esteetilised ning sotsiaal-eetilised elamused ei ole üksiteisest isoleeritud esemed, vaid lahutamatu seotud psüühilised tõsiasiad.

Just ses asjaolus, et iga üksik luuleteos on tihendatud *elukuju*, peituvad suured võimalused. Elukujuna kannab teos oma *aja* ja *ühiskonna* palet: eksimusi ja leide, rõõmu ja kannatust, ning pakub vahetult konkreetseid *kultuur-* ja *kirjanduslooli* pilte, sellega viies meid kirjandusteadusse. Meie mõistame ja elame läbi teose seda sügavamalt, mida kindlamini seome ta ajalise eluga, reaalsete inimrühmadega ja üldise arengu ideega.

Põhimõte — kirjandus ise — määrab ka käsitluse — see võib olla ainult *kunstilis-psühholoogiline*. Milline peab ses käsitluses olema suhe kolme õpetusteguri — õpilase, õppeaine ja õpetaja vahel? Lühidalt: *õpetaja peab vaimlise hool-dajana looma subjekti (õpilase) ja objekti (teose) vahel iseseisva läbielava mõistmise, vaba vaimlise läbikäimise.*

Sel pedagoogilisel protsessil on oma psühholoogiline ja esteetiline külg.

Psühholoogiline moment seab töökäigus lähtekohaks õpilase. Vaba vaimline läbikäimine eeldab üheväärsust: käsiteldavad teosed vastaku õpilase jõule ja omapärasusele; *õppesih*t kohandatagu tema arengule; õpilased ja õpetaja organiseerugu *tööühiskonnaks*. Näit. võimatu on käsitella esimeses klassis Tuglas'e „Felix Ormussoni“ või Metsanurga „Jumalatut“, vähe mõtet on sundida peale tehniliste kalduvustega õpilasele palju lüürikat; meie võime Kitzberg'i „Libahundist“ omandada esimeses klassis sügavaid individuaal- ja sotsiaal-eeetilisi elamusi, kuid täitsa enneaegne oleks hakata temast tuletama esteetilis-stiililisi ja draamatehnilisi teooriaid; meie ei saavuta vaba vaimlist läbikäimist kunstikujudega, kui õpetaja õpilasi talutab oma seletustega ja veab järele küsimusteenõoriga, lükkab ja tõmbab, selle asemel et õpilastes kogemus- ja teadmusrikkama seltsilisena uihuvaid jõude äratada ja esile kutsuda, sihti luua ja teid näidata edasisammumiseks — ühe-sõnaga vaimlist aktiveeti äratada, mis ergutab isetegevusele. Tõsine haridus ilmub vaid seal, kus haridusained on kohanenud vaimuannetega; ainult seal on elamusrikas omandamine ja muutmine elavaks jõuks. Tõsine mõtteisetegevus nõuab mõtlemistahet ja on *spon-taanne* sooritus ning vabana loov, sellega on tal oma seesmine distsipliin, ta jälgib seedust, mille ise püstitanud.

Esteetiline moment nõuab, et luuleteos võetaks kunstilise *eluüksusena*, mis tuleb töötada läbi ja mõista iseseisva elutervikuna. Sellepärast tuleb pidada teose moonutamiseks näiteks ühekülgset vormivaatlemist, mis nii omane meie kriitikuile (Tuglas, Semper j. t.), kohtupidamist oma subjektiivse õigusemeelega (Ridala' ja Kampmann'i kirjanduse aja-

lood) jne. Luuleteoses peitub kõigepealt elu; see elu tuleb tervikuna mõista, temas leiame alged nii ideeliseks kui esteetiliseks otsustamiseks. Esteetiline moment nõuab edasi teoste vahetut läbitöötamist ega luba nende tükeldamist, asendamist ümberjutustuste ja lugemiku katketega, mis nii sagedane meie koolis (ilmub ju järjekindlalt nn. kirjandusloolisi lugemikke teoste käärilõigete ja ümberjutustustega).

Kirjanduse õpetus ei alga keskklassides. Põhi pannakse juba algkoolis. Nooremais klasses valitud lugemismaterjal pakub rikkalikke võimalusi suuri luule- ja luuletajakujusid tutvustada ning esteetiliselt meelt äratada. Siin on suurem mõju jutustaval luulel. Kui ka *aineline* ja *kujuline* huvi on ülekaalus, ei tee see kunstiteoses esteetilisele mõjule mingit kahju. Siin just peame hoiduma erilisest estetiseerimisest ja teose ilu ning õilsuse ülistamisest. Küllalt, kui õpilane kujusid, olukordi selgesti kujutleb, nende suhted endale selgitab ning motiive aimab — peasi on käsitus elutervikuna ja luuletaja kavatsuste leidmine. Selle tööga loome kirjanduse õpetuseks vanemais klassis haritud pinna. Kuid siingi seisab töö üksikute suurte luuletuste põhjalikus läbitöötamises ja elupildi kaasas elava kujutuse loomine luuletaja isiksusest ning ajast. Kõik teisejärgulised teosed jäägu koduseks vabalugemiseks, ja on küllalt, kui nad mõne sõnaga põhitööle liita. Siin on palju rohkem võimalusi õpitavaid teoseid siduda aja ja seltskonnaga, teha ajaloolisi ning kirjandus-teoreetilisi vaatlusi. Näit. Kreuzwald'i „Paar sammukest rändamisteed“ avab meile sentimentaalse käsitluse iselaadi, „Lembitu“ juhatab meid romantismi ja valgustusaja filosoofiasse, Koidula', „Säärane mulk“ ja Kitzberg'i „Tuulte pöörises“ märgivad meie draama arenemisfaasid jne.

Kogu töö juures ei tohi kaduda silmist õpilase iseseisvus ja töösiht — ilma — ja elu tunnetamine tema tervikus. Suurima õpilaste jõu kokkuhoiu, töö produktiivsuse ja arenemise harmoonia saavutame kindlasti siis, kui ükskord meie keskkoolis organiseeritakse kogu õppetöö aastate kaupa *tööüksusteks elu loomulikus kontsentratsioon*is, mitte prae-

guses õppeainete süsteemis, kus õpilast meelevaldselt traadist tõmmatakse vaimuunistusilt logaritmeerimisele, minevikurännakult hapnikusaavutamisele või vintide teooriale jne. Kirjanduse õppimine liituks siis eriti tihedalt ajaloo, filosoofia eelkursuse, ühiskonnaõpetuse ja võõrkeeltega. Meie algkool oma üldõpetusega sammub juba arglikult uut teed.

3.

Kunstilis = psühholoogilises käsitluses eritleme neli peaala: 1. *psühholoogilise*, 2. *sotsiaal-eetilise*, 3. *esteetilise* ja 4. *kultuur-ajaloolise*. Olgugi, et psühholoogilist ja sotsiaal-eetilist momenti otsime peamiselt teose tegelaskujudest, esteetilist vormist ja kultuur-ajaloolist üldmeeleolust, on nad üksteisest lahutamatud nagu keha organid, mis eraldatuina ei eksisteeri.

Psühholoogiline ala kergib käsitlusel esikohale ja avab teised: ideed, keskond, vorm, kultuuriline foon elustuvad meile, kui mõistame, näeme vaimus neid kandvaid kangelasi, — just *inimeses* saavad nad eluväärtuse. Mitte ainult eepilises ja draamatilises luules, vaid ka lüürikas, sest viimase tunde- väärtused omandame ainult elades kaasa nende kandjatena. Psühholoogiline ala avaneb meile selgeimini, kui me vaatleme inimest ta eriolemises, mis teeb tema inimüksuseks, ja seda mitte üksikmomentidel, vaid kestva elutegevuses. Sest põhimõttest lähtudes on eriti noorremais klassis tarvilik karaktriseerida mitte abstraktsioonidega, vaid kujutada tegelast teose kestes, tema „saatust“, eriti rõhutada tegude motiive. Psühholoogiline analüüs saab noortele huvitavaks avastusretkeks hingevalda, kui seda pedagoogiliselt õieti juhatakse; vastasel korral muutub ta vastikuks „säasekurramiseks“, mis imeb teoselt eluüdi.

Kunstikujud ei esine eraldatuina, üksikult, vaid kindlas *miljões*, keskkonnas, sest nende tähtsamaks ehitusmaterjaliks on ümbruse ja aja elemendid. Nende tegude sügavamad motiivid juurduvad miljöö mullas, oma aja seltskonnas, ja selgivad meile lõplikult alles viimase tunnetamisel. Nagu taim on huvitavaim kasvades, mitte lõigatuna,

nii inimkuju oma elulises keskses. Üksikkujude analüüs juhib meid selle *sotsiaalse* baasi vaimu, viimane aga avab meile vaimu algupära, arenemise, näitab endas peituvaid inimtungide ja -tegude algelisemaid motiive. Vaatluse saavutuseks on isiku ja ühiskonna lahutamatu sideme tajumine. Meie tulemused on seda selgemad, mida konkreetsemalt suudame vaadelda iga üksikkuju *teiste seas*.

Kunstikujud on elukujude suured tähendused, mis igapäevases reaalses valguvad laiali, upuvad pisiasjadesse ja jäävad meie samuti üksikasju nägevale vaimule tajumata. Kujude mõistmise kaudu astume elu kandvate *ideede* juure, millest elu põhiväärtusiks on *sootsiaalseimad*, sest nad on elusoodustavad ja sellega kadumatud, igavesed. Just ühiskonna-idee levitamises peitub kirjanduse õpetuse *eetiline* ala. Kirjandus on sotsiaalne kolmelt lähtekohalt: ta algupära ja ülesanne on pärit reaalsest ühiskonnast, mille tegevusele ta allub ja mis temasse mõjub; ta omakorda loob ideaalse ühiskonna, kus elu saavutab oma intensiivsuse ja levimise maksimumi, saades sellega ühiskondsuse ülimalts vormiks. Selle resultaat on individuaalse elu laienemine, tema ühtimine ilma eluga. Indiviid tõuseb üle isikliku elu, kõik inimlik saab talle lähedaseks, ta liitub kogumiga, mitte ainult ideede, veendumuste, soovimuste ja toimingutega, vaid ka aistingute ja tunnetega. Just sellena sotsiaalse ühtluse ja leppe vahendina on kunstiteosel suur eetiline väärtus — tal on võime panna meid ühetaoliselt tundma, mis saab viljakaks pinnaks ühistelee ideaalidele ja tahtmustele. Ei ole meil sotsiaal-eetilise ala vaatlemisel sugugi tähtsad ideede formelid, vaid väärtuste konkreetne tunnetamine ja läbielamine. Kunstiteos, saabunud sügavast elu intuitsioonist, on koondatud eluväljeng, suur süntees elu väikestest üksikasjadest, mida kannab ja hindab elu igavese täiuse ja edu mõte. Ses sünteesis me õpime hindama inimeste ja inimühiskonna tegude motiive, tasandama oma egoistlikke tunde ja kasvatama kohuse- ning inimväärtuse-tunde, nn. *sotsiaalse ja individuaalse südametunnistuse sünteesi*.

Sellises läbikäimises teosega meie kordame seesiselt kirjaniku *fantaasia- ja tundetöö*, milles ongi *esteetilise* maitse-õngu olemus. Selles peitub tee *ilusale* ja *ülevale*. Rikkaimalt avalduvad esteetilised tunded, kui meeletajumustega ühinevad kujutlused, mõtted ja mitmesugused elutunded. Sellepärast leiame kunstiteoseis ikka uusi nautimisallikaid ja õpime alles mitmekordset kordamisel neid täiesti hindama. Just õpilaste juhtimises ilusale ja ülevale on käsitluse tuum esteetilisel alal. Mida intensiivsemalt õpilane elab läbi teose, s. o. kordab kirjaniku *fantaasia- ja tundetöö*, seda enam mõtet on tema nn. esteetilisel *otsustusel*, mis ei või olla muud kui selle *fantaasia- ja tundepärase taaselamise resultaate kokkuvõte*. Mida mõistame sellega? Psühholoogilise ja ideelise süvendamisega jõuab õpilane üle esimesest vahetust kogumuljelisest esteetilisest maitsemisest, ta hindab sisu, temas ärkab aimus kunstnikust ja ta kavatsusist, ta toob teadvusse osamulleid ja kirjaniku, vaatleb esimeste sisulisi ja vormilisi elemente ja viimase kavatsusi ja otsustab sisust väärtuse seisukohalt, mis see kunstniku kujutuses omandanud, ja vormilistest elementidest selt seisukohalt, kuidas nad esteetiliselt kogumulle loovad. Esteetilise otsustamise käiku juhtides peame piinlikult arvestama õpilast. Nooremad õpilased ja osa vanemaidki näevad esimesena sisu, neis äratame ka mõtte kunstnikust ja juhime nägema vormi, kuid otsustuse keskkohaks jääb ikka kas kuju- või tundesisu. Ülemale esteetiliselt otsustusele jõuavad ainult vanemad õpilased. Kuid loomulikult kannab iga otsustus ikka individuaalset karakterit, sest ta ripub sest, mil määral otsustaja jõuab kooskõlale kunstniku ideega ja tööga.

Vormi ja vormi- ning sisuelementide suhete vaatlemisest tuletame otsusi kirjanduslike liikide kohta, samuti ka stiilide — kunstiliste ilmavaadete — kohta; viimaste kujutlusi põhjendab ja kinnitab teose paigutamine kirjaniku-isiku kaudu kultuur-ajaloolisele foonile, mis ühtlasi tõstab esile üldised kui ka puhtsikalised loomismotiivid.

Iga teost kannab *loomisajajärgu kultuurivaim* kirjaniku-isiku kaudu. Teos

peegeldab ajajärgu intelligenti ilmasuhtumist, huvisid, ideaale, eksimusi ja saavutusi, selle üldist kultuuri ja hariduse tasapinda. On ju viimane olulisim kunstiloomingu ebaisikuline motiiv. Ed. Wilde' „Mahtsa sõda“ näit. kajastab sajanguvahetuse tugevaid sotsiaalseid huvisid, arvustusvaimu ja tungi ühiskondlike küsimuste vallutamisele ja korraldamisele, olgugi et ta oma ainelt kuulub sajangu keskpaika; Suits'u „Tuulemaa“ lüürika kujutab ilmasõjaeelset masendusseisukorda, mil vaimutegelased ei saa luua kooskõla painava ühiskonnakorraga ja peavad siirduma endasse, j. n. e.

Võtmeks ajajärgu kultuurivaimu mõistmisel on *kirjaniku-isik*, kes elab intensiivselt oma aja elu ja tihendab need elamused kunstiteoseisiks. Sellepärast kirjaniku-isiku tundmaõppimine omaaja inimesena, nii otse teostest enestest kui ka muist allikaist, on lihtsaim samm teose kultuur-ajaloolise aluse: ühiskonna, tsivilisatsiooni, hariduse tundmiseks. Kui selle juures veel teos käsitab otse oma loomisaega, näit. E. Peterson'i „Rahvalgustaja“ sajanguvahetuse rahvaharidust, Tammsaare' „Noored hinged“ ja Tuglas'e „Felix Ormusson“ sajangu alguse noorsoo linnastumist jne., siis psühholoogilis-sotsiaalne moment teeb ajajärgu pildi eriti konkreetseks.

Üksikteoste konkreetsete kultuur-ajalooliste momentide sidumine põhijoonetes annab ajajärgu üldpildi, millesse teoseid paigutades jõuamegi „kirjanduse ajaloolise“, nagu seda võiks mõelda keskkoolis lihtsate *piltidena laialisel kultuur-ajaloolisel baasil*.

See käsitluse nelja peaaegu märkimine ei tähenda, et nad peavad järgnema eraldatuina sellises korras. Juba nende orgaaniline side ei luba piiritletu; ainult üldine esteetiline otsustus ja vormitüüp tulevad harilikult viimsena. Lähem tuleb loomulikult momendist, mis teoses tulipunktis ja avab paremini teisi. Näit. Ed. Wilde' „Mahtsa sõja“ käsitlusel võime minna välja rahvamassi üldpildist ja sellejärgi vaadelda üksikujusid — Päärnat, Jürnit, Pritsu, Miinat, Maie j. t. selle rahutult kääriva massi algainetena; A. Kitzberg'i „Libahundis“ asetame vastakuti vaba isiku (Tiina) ja orjauhis-

konna; lüürikas on lähtekohaks meeleoluvald jne. Õieti leitud lähtemoment on parimaks ukseks teose varaaitadesse. Kirjaniku kunstiline kasvatus juhatab, kust teda tuleb otsida, kas üksikkaraktereid, keskkonnapildid, nende suhetest, ideepiltidest, meeleoluüksustest j. m.

4.

Töökäik teostel seisab koos kolmest peaastmest: 1) *vaatlemine*, 2) *läbitöötamine*, 3) *kujundamine*.

1. *Vaatlemine* algab *sissejuhatusega*. Viimane peab siduma uue üksuse, teose senise tööga ja õpilase vaimuelementidega, äratades läbielavaks mõistmiseks tarvilikke kujutlusi ja tundeühendusi. Ühtlasi püstitame tööeesmärgi ja juhatame kätte töövahendid. Tunnetele tulevad appi tahtealad; huvi, teatav eesmärk; tähelepanu valib, piirab, eritleb kujutlusi ja nende voolamine saab apertseptiivseks. Sissejuhatuse võib olla kahesugune: *kirjanduslik* ja *vaba*. Esimese moodustab sissejuhatuse kirjaniku haridus- ja elamusilma, voolavas eluprotsessis, millest teos saabunud. Selle materjaliks on teose tekkimisolud, biograafilised teated, kirjanduslikud ja kultuur-ajaloolised sugulasained. Vaba sissejuhatuse lähtub põhimõttest, et iga teos on iseseisev, kirjaniku isikust lahuseks eksisteeriv eluüksus. Tema vahendeiks on vastavad sugulaselamused, ükskõik kust nad pärit: igapäevasest elust, mälestusist, teistest kunstivaldadest (näit. muusika) jne. Sissejuhatuse tüübi määrab töösiht. Enamasti tarvitame keskkoolis töö süsteemi pärast esimest, kirjanduslikku; nooremais klassis on vahel teisel, vabal, sügavam mõju. Töövormid on: vaba õppejutt, üksiktöö, õpetaja ettekanne. Ideaalsem on muidugi kogu keskkooli õppetöö kontsentratsioon, mil iga aine teist ette valmistaks ja süvendaks.

Sissejuhatusele järgneb *vaatlemine* otseses mõttes — teose lugemine. Esimene hämar tundepärane üldmulje vaimlise arenemise liitumises hakkab aegamööda selgima mõistusepäraseks. Alguses tekivad üksikud osavaatlused, meelelised, tunded ja mõistuslikud momendid, mis vaimlise arenemise sidumises tungivad ühendusele terviku-

liseks vaatluspunktiks. Ses protsessis selgib meile *töökava* üldisemais joonis. Lugemise koht — kodu või klass — on teose laadi, õpilase arengu ning tööoskuse ja töösihi määrata. Eriliste sisuliste sügavuste kui ka vormiliste raskuste ning peenustega teosed nõuavad ka täielikku või osalist klassis-lugemist; viimast vajab ka vahel eriline töösiht; õppeaasta alul ja uute teosetüüpide sissetoomisel on tarvis töötehnika arendamiseks ja kinnitamiseks klassis lugeda. Klassis-lugemine nõuab *head ettekannet*, sest ta peab andma tugeva elulis-kunstilise elamuse. Kui meil on *üksikteos* kogu klassi teemiks, tarvitame töövormest harilikult omaette lugemist kodus ja ühistööd klassis; nooremais klassis on viimase hea ettekanne saavutamiseks kasulik tarvitada individuaalset kodust ettevalmistust, mis järjekorras paneb tööle kogu klassi ja arendab lugemist; luuletuste puhul võime tarvitada klassiski omaette vaikes lugemist, millele järgneks ühe ettekanne. Kui meil on teemiks teatav kirjaniku *loomingurühm* või *esteetiline üksus*, siis on loomupärased tööjaotus — rühmiti ja individuaalselt. Anname klassile tarvilikkude teoste nimestiku ja arvu, kuna rühmad või üksikud ise valivad nimestikust nõutava arvu. Näit. Juhan Liiv'a novelle õppides on küllalt tutvuda igaühel paari parimaga; muinasjuttude põhiliikide selgitamiseks on küllalt hästi tunda igaühel paar-kolm tüübilisemat. Mõnikord kohaste raamatute puhul, näit. antoloogiad luuletuste käsitlel, valitud teostekogud, ei anna nimestikkugi, vaid ainult arvu ja jätame valiku täiesti vabaks. Vahel jälle võime anda tööde rühmituse, jaotuse, millele õpilased peavad leidma nõutava arvu näiteid, näit. G. Suits'u lüürika puhul: ajalaulud, looduslaulud, armastuslaulud, filosoofilised laulud jne.

Harilikult lõpeb vaatlemine eepika ja dramaatika puhul lühikese elava *ümberjutustusega*, lugemiskatketega, lüürika puhul *ettekandega*.

2. *Läbitöötamisel* kõigepealt *süvendame* ja kindlustame üksiktunnetusi, mis individuaalsete töövõimete, töölaadi ja huvide tõttu kannavad suuri erisusi, koguni vastakusi, ja tõstame esile peitu-

jäänud probleemid. Edasi seome need vaimlise arenemise tihenemises *süstee- miks*, nii objektiivses kui subjektiivses mõttes, s. o. kõidame üksikasjad elu- tervikuks ja liidame nad teadvuse si- suga. Nii teeme nad uute tunnetami- ste vaatepunktideks ning tegevuse tõukejõuks.

Töövormiks on sel astmel ühine vaba *õppejutt*. Selle õppejutu sihi ja kava määrab õpetaja, tõstes õpilaste teadvuses oma küsimustega ja juhtlau- setega teose esiküljed järjekindlalt esile süvendamiseks ja sidumiseks. Need õpetaja küsimused, juhtlaused peavad andma töötee, mil õpilased iseseisvalt sammuvad töösihile — autori fantaasia- ja tundetöö kordamisele. Kui õpilased pole kindlad töötehnikas või teose eri- lise sisulise või vormilise raskuse tõttu iseseisvas järjekindlas analüüsis, siis loomulikult esitab õpetaja töökava, kü- simused järkjärgult eritluse kaasas; kui töövõttet on õpilasil enam-vähem käes, võib õpetaja esitada kava juba ette, mille õpilased üles kirjutavad. Ses õp- pejutus peame püüdma õpilaste *küsi- mistungi* kasvatada, nende küsimusi kavakindlalt töösse põimides, olgu need küsimused õpetaja, küsija enese või kaasõpilaste poole juhitud. Väärtusli- kumad on selgitusküsimused, sest need kasvavad tõsisest teadmishimust. Kuid ka vaidlusvormina on õpilaste küsimu- sil väärtus, eriti klassi kasvatamises tööühinguks. Seda õpilaste küsimis- tungi peame piinlikult juhtima, et nende küsimused oleksid väärtuslikud oma küsimuspunktilt ja selged küsimussõ- nalt. Siis harjuvad nad ise teoses töö- alu otsima ja kindlaks määrama, lühi- dalt üksikasjalisemat läbitöötamise *kava seadma*, nii õppejutu kestes kui ka ette, mis ühiselt kinnitatakse. Sellega jõuame lõppeks nii kaugele, et õpilased hak- kavad ise juhtima tööd vastastikku, üksteiselt küsides ja vastates, nii et õpetaja kaob nende hulka, saades ühe- väärseks tööühiskonna liikmeks, kes peab lahendama suurimaid raskusi ja juhtima kõrvalekaldumistel ning pealis- kaudsusel. Kui õpilastel töövõtted kind- lad, laseme neil juba kodus mõelda läbi teemi eriküljed, siinjuures vahel koguni tööd jaotades, näit. ühed ka-

raktriseerivad tegelasi (eepika ja dra- maatika), vaatlevad pilte (lüürika), tei- sed selgitavad ideede valda, kolmandad otsivad iluväärtusi jne., kuna klassi ühistöö liidab need üksikud alad üheks tervikuks. Tööjaotust (rühmiti ja üksi- kult) tarvitame ka teoserühmades. Näit. Fr. Tuglas'e sümbolistliku loomisperi- oodi tundmaõppimiseks töötab igaüks läbi kodus ühe või paar novelli; üksi- kud analüüsid kantakse klassile ette, süvendatakse ja ühistatakse.

Eepilise ja dramaatilise luule läbi- töötamise ülesanded on: 1. aine, 2. tegelaste karakteristikad, 3. juhtivad ideed ja motiivid, 4. miljöö, ühiskondlik-aja- looline foon, 5. autori isik töös ja oma ajas, 6. esteetiline külg.

Aine määramine tõstab teose eri- lisse teadvuse valgusse ja annab sihi mõttekäigule, sest ta selgitab kirjaniku kavatsusi. Tegelaste karakteriseerimine avab *psühholoogilise* ala, mille põhi- jõud selgivad *motiivideks* ja *ideedeks*, kuna *miljöö* vaatlemine kannab inim- kujud aega ja ellu. *Kirjaniku-isik* esi- neb igas teoses otseselt mõnes kujus (näit. Juh. Liiv „Varju“ Villus), või kaudselt töö sisus ja vormis oma hu- videga ja võimetega (näit. Ed. Vilde „Mahtra sõjas“). Ta seob edasi üksi- kud teosed loomingutervikuks ning oma ajaga ja lahendab loomismotiive. *Est- eetilise* ala selgib kõigi taaselamuste erikülgede (tegelastest, ideetest, mil- jööst, stiilist jne.) kokkuvõttes, mis, nagu öeldud, nooremais klassses jääb rohkem individuaalse kaasaalamise pil- diks, vanemais aga kujuneb objektiiv- seks otsustuseks sisuliste ja vormiliste külgede üle.

Lüürika läbitöötamine seisab luule- tuse; 1) *piltide*, 2) *tundesisu*, 3) *ideede* ja 4) *esteetilise* väärtuse avastamises ja omandamises. Sissejuhatus on loonud meeolu esitusele, vaim avaneb luule- taja *piltidele*, kujudele, elab kaasa nende *tunded* ja otsib voolavais kujudes ning tunnetes püsivat, siduvat — *ideid*, mis kannaksid tunde kujusid. Sellepärast tu- levad pildid tõsta tugevasti esile, ühes nende kõrgema sotsiaal-eetilise tundesii- suga, et õpilane saaks kanduda neisse ja tunda ning mõelda nendega nagu luu- letaja. Lüürika pakub sellega mitte

vähem käsitlese psühholoogilisele ja sotsiaal-eetilisele alale — näidates meile luuletaja-isiksust tema täiuses oma ajas ja ümbruses. *Esteetilis*t külge — pildi-, tunde-, rütmi-ilu tuleb nooremais klasesse lasta rohkem tunda kui arutada; järkjärgult kanname sellesse momenti rohkem teadvust, individuaalseid muljeid põhjendades sisuliste ja vormiliste andmetega ja neid ühistades.

Vanemais klasesse on meil harilikult tegu luuletuste *rühmadega*: nii õpime üksikute luuletajate puhul nende looduslaule, ajalaule, filosoofilisi laule jne. Nende vaatlemise liidab juba ühine sissejuhatus, mille tõttu läbitöötamisel võime tervet rühma korraga käsitada, mis on eriti kasulik rühma psühholoogilise ja ideelise arengu mõistmiseks.

Muidugi-mõista ei või neid ülesandeid käsitada harilikult töökavana. Iga teos ja teoserühm tõstab tulipunkti erimomendid ja lahendab oma motiividel ja teedel.

Õpilased on mul vahel eduga kasutanud kodutöös järgmist üldist *vaatluskava*:

A. Eepiline ja dramaatiline luule.

1. *Loeme läbi teose rahulikult, ruttamata, peatudes huvitavamatel kohtadel, teeme mõttes ülevaate kogu sisust ja määrame aine.*

2. *Kujutleme tähtsamaid tegelasi elavatena ja vaatleme nende tegude motiive ning juhtivaid ideid.*

3. *Vaatleme miljööd (koht, aeg), kus areneb teose tegevus.*

4. *Selgitame, mis meile eriti meeldis: aines, tegelastes, stiilis.*

5. *Kogume andmeid kirjaniku-isikust ja katsume leida teda teose tegelastes.*

B. Lüüriline luule.

1. *Loeme tasa läbi luuletuse ja lahendame stiililis-keelelised raskused.*

2. *Kujutleme selgesti esinevaid pilte ja katsume tunda ning mõelda ühes luuletajaga.*

3. *Otsime sisu (pildid, tunded, mõtted) ja luulekeele ilu ning võrdleme tutvavate luuletustega.*

4. *Loeme kõvasti ette luuletuse endile või seltsilistele.*

3. *Kujundamises* anname õppimiselamusele *oma vormi*, kuju. See on töösaaduse otsustamine ja kasutamine, vaimline harjutus jõudude edeneva mehhaniseerumise sihis kõrgemaiks sooritusiks.

Siin on palju töövorme. Sagedaim on *kokkuvõtte* läbitöötamise tulemuste süstematiseeritud, tihendatud kordamisetekanne — nimelt ettekanne, mitte abitu väljenduse otsimine või paljusõnaline lobisemine. Selline kujundamine on kohaseim pikemate teoste — romaanide, novellide, poemide ja draamade — kui ka teoste rühmade puhul. Ta peab andma täpsa ja individuaalselt-kindla otsuse teosest või teoste rühmast elu- ja kunstiuksusena. Eriti kujukaks ja elavaks saab see esitus, kui teda illustreerivad hästi-valitud *lugemis-* või *dramatiseerimiskatsed* (viimased mitte ainult draamade, vaid ka eepiliste tööde puhul). Kasulik on *kirjutada* üles lühikesed kokkuvõtteskeemid vastavaise vihkudesse. Üksikluuletuste parim kujundamisvorm on *ilulugemine*. Lõppeks pakuvad *kirjatööd* läbitöötatud teoste *motiividel* mitmekesiseid kujundamisvõimalusi. Kujundamine ei tohi olla kunagi mehaaniliselt-reprodutseeriv, ta peab olema iseseisev, individuaalselt-loov, et anda tõsiseid vaimlisi väärtusi.

Käsiteldud astmeid ei saa mõelda tardunud süsteemina. Astmete piirid on liikuvad, tungivad vastavalt ainele ja saavutatud töötehnikale enam või vähem üksteisesse, koguni muudavad oma kohta ja laadi. Iseenesestki-mõista käivad nad ainult meetoodiliste üksuste — tööteemide, mitte õppetükkude — töötundide — kohta.

Teoste õppimine on peale otsese sihi ja saavutuse aluseks kultuur-ajaloolistele ja kirjandus-teoreetilistele teadmistele. Ses töös ei ole küllalt, kui õpilane on aktiivne. Ta peab jõudma spontaniiteedile, siis alles tungib töö õpilase sisemusest tema vaba otsuse järele, ta saab töötegijast tööandjaks endale ja leiab kõrgemaid haridusväärtusi. Sellele aitame kaasa väliselt töövormidega, seesmiselt aga töö loomu-, võimete, ning ainepärasusega, õige jõukulutusega, elulisusega ja asjaliku viljakusega.

5.

Üksikud teosed püüame asetada nooruse võimetele vastavalt *kultuur-ajaloolisele* foonile, siduda iseäranis kultuuri-ajajärgu haridusliku tasapinnaga, mille vaimu ja harrastusi teosed sisaldavad. Seda teeme parimini *kirjaniku-isiku* kaudu, kes kannab nii inimesena kui kunstnikuna kõiki oma aja väärtusi ja puudusi.

Teoste käsitlel on meil alati üheks ülesandeks *kirjaniku-isiku tunnetamine*. Igast teosest kogume kas otseselt või kaudselt rikkalikult ta looja põhijooni — mõtteid ja tundeid, huvisid ja võimeid. Pealtnäha objektiivseimigi teos pakub seks küllalt võimalusi oma üldmeeleoluga, tegelaste valikuga, ilmasuhtumisega, kujutusega ja stiiliga, näit. „Vahehaare Villem“ M. Metsanurgast: rahutu, nõudlik arvustaja ja õiguseotsija, raske otsekohesus jne.; tänulikuimad on ses mõttes teosed, mis enam-vähem otseselt autori-isikut mõne tege-lasena kannavad, näit. Lüürika pea ter-vena, Kreutzwald'i „Lembitu“, Tuglas'e „Felix Ormusson“, Kitzberg'i „Tuulte pöörises“ (Kaarel), Tamsaare' „Juudit“ (Olovernes) j. t.

Need teoste läbitöötamisel selgivad üksikjooned peame ühendama teoseid kandvaks elavaks poeedi-isiksuseks. Seda teeme *biograafiliste piltidega*. Need ei pea seisma sugugi kronoloogiliste andmete ja kohtade loetus, nagu tehakse praegu sagedasti koolis, vaid kujutagu konkreetselt kirjaniku-isikut tema elu *peamomentides* oma *ajas* ja *ümbruses*, mis on vorminud tema inim- kui ka kunstnikukuju. Näit. Ed. Wilde' puhul märgime neid kolm: rahutu noorus — reaktsiooni-ajajärgu sisutus ja idutus loob ajaviite-kirjaniku; esimene välja- maareis — eristuva seltskonna häma- rad sotsiaalsed huvid ja ülesanded sel- givad välismaal ilmavaateks, loovad kriitilise realisti; maapagu — uue põlve kunstinõuded, välismaa kultuuriline ümb- rus ja vabanemine ajalehetööst viivad lõpule kujunemise tõsiseks kunstnikuks. Meil ei ole sugugi tähtsad kõik tema leivaametite kohad ja daatumid, vaid need kolm momenti isikupiltidena ela- vas ümbruses. A. Kitzberg'il eritleme kaks momenti: nooruskodu ja Tartu

ajajärk, Juh. Liiw'al kaks: kodu ja aja- lehetöö linnades 90-aastatel, jne.

Millal ja kuidas on kohaseim pak- kuda neid kirjanikkude elupilte, ripub isikust, loomingulaadist ja õpilaste töö- võimetest. Me võime need pildid anda kirjaniku teoste vaatlemisele *asu- des*, võime luua teoste *läbitöötamisel* kirjaniku-isikut käsitledes, võime jätta ka tema käsitlese lõplikuks *kujunda- miseks*. Ei tarvitse ka mõelda neid ai- nullt õpetaja ettekannetena. Nad on väga kohased õpilastele individuaal- seiks töiks õpetaja juhtimisel, mis kan- takse ette klassile. Heade allikate kät- tesaadavusel pakuvad nad võimalusi kogu klassi kodutööks.

Biograafilise kujutuse väärtus pei- tub just kirjanik-kangelase esitamises oma ajalises ümbruses. Sellega on iga- üks neist *kultuur-ajalooline* pilt.

Meie ei pääse tarvidusest neid ük- sikuid üheaegselt kultuur-ajaloolisi eri- pilte konkreetselt ühendada, lihtsalt, nooruspäraselt iseloomustada *ajajärku*, mis erilaadilise kirjanduse loonud. Neile lihtsatele ajajärgu-piltidele liidame aja- järgu kirjanduslikud teosed nende põ- hiilmes. Nii võime näit. oma kultuuri- lises arengus märkida ärkamisaja (60. aast.), reaktsioonaja (80. aast.), tõusu- aja (sajanguvahetus) ja iseseisvuseaja.

Paljud teosed on kaasaegse elu kät- situsega *otsesteks* alusteks neile kokku- võtetele, näit. Ed. Wilde' „Tabamata ime“ (tõusuaja intelligents), „Külmale maale“ (reaktsioonaja küla) j. t.

Loomulikult tulevad need ajajär- kude karaktripildid teha vanemais klas- ses pärast üksikute faktide läbitööta- mist, mitte ette. Ka ei eelda nad sugugi käsitledavate teoste ajaloolist jär- jestust. Suurimad tagajärjed saame siis, kui teeme nad ajalises ja sisulises kon- taktis *ajalooõpetusega*, s. o. samade ajajärgude käsitlel ja samas vaimus.

6.

Kirjanduse õppimisel on keskkoolis veel sooritada elementaarne *kirjandus- teoreetiline* ülesanne: selgitada 1) *kir- janduslikud põhiliigid*, 2) *stiili* ja *voole* 3) *esteetika põhiküsimused* — loomis- motiivid ja esteetiline maitsmine ning

otsustus. Nende küsimuste konkreetne lahendamine põhjeneb teostel.

Iga teose puhul anname tema *liigi* ja märgime selle sisulisi ja vormilisi peajooni läbitöötamisest. Põhivormid — eepiline, lüüriiline, dramaatiline, mis näitlikult tuttavad juba algkoolist, leiavad selle kaasas järk-järgult süvendamist. Kui oleme töötanud läbi tarvili-kult üksikfakte teatavast põhivormist, teeme temast *süstemaatilise kokkuvõtte*, milles määrame kindlaks tema olemuse ja alaliigid, võimalikult puudutades ka nende ajalugu, niipalju kui oleme õppinud eriaegadest päritolevaid teoseid. Need süstemaatilised kokkuvõtted kuuluvad loomulikult viimsetele klassidele, sest enne pole küllalt materjali otsustamiseks. Nii eritleme näit. eepikas *poemi* — kangelaseepose, ajaloolise, filosoofilise, olulise, eriliikidena ballaadi, idüllilise, valmi, ja *romaani* ning *jutustuse* — juhtumuselise, ajaloolise, sotsiaalse, psühholoogilise, filosoofilise, satiirilise jne.

Lihtsamaid *stiili* põhijooni, nii objektiivseid kui subjektiivseid, samuti jälgime ja eritleme teoste läbitöötamisel. Nii tunnetame stiili loogilisi (selgus, täpsus, üksus) ja esteetilisi (pidevus, kujukus, elavus, kõlavus) omadusi, huumorit ja satiiri, tragismi ja komismi jne. Nagu kirjanduslikkude liikide puhul teeme siingi pärast vajalise materjali läbitöötamist kokkuvõtteid.

Voolude kui kunstiliste ilmavaadete üldpildid — kaugemale üldpildist meie ei pääse keskkoolis — avanevad meile konkreetset ajajärgude kultuur-ajalooliste kokkuvõtete puhul. Nende käsitus seisab ajajärgu elusuhtumise ja selle kirjandusliku väljenduse üldlaadi tunnetamises. Peajooned tabame tüübiliseimaist teoseist, näit. sentimentalismi Kreutzwald'i novellist „Paar sammukest rändamisteed“, romantismi Kreutzwald'i, poemist „Lembitu“ ja Schiller'i draamast „Orleani neitsi“, realismi Wilde' novellist „Külmale maale“, uusromantismi Tuglas'e romaanist „Felix Ormusson ja Ibsen'i draamast „Brand“ jne. Ainult kultuur-ajaloolises pinnas ja riituses on mõtet voolude elementaarsel käsitlel keskkoolis. Nende rahvusvaheline algupära ja arenemiskäik ei pääse palju keskkooli ja seda saab ai-

nult riivata õpitavate väliskirjanduse teoste puhul. Jällegi seades kirjanduse õpetuse kontakti üldise ajaloo õpetusega, leiame suuremaid võimalusi voolude viimaseiks küsimusiks, sest ajalugu loob voolu üldkultuurilise baasi.

Lõppeks ei ole tähtsuseta *esteetika põhiküsimuste* konkreetne selgitamine: need on 1. kunstiloomingu motiivid ja 2. esteetiline maitsmine ning otsustamine. See ülesanne lahendub teoste, kirjaniku-isikute ja kultuur-ajaloolise tagaseina käsitlel. Nii arendame isikulistest üldkunstilised — elamus-, väljendus- ja teosmotiivi kui ka puhtindividuaalsed — kunstilise annid ja isiku, tema elusuhtumise — peamiselt teostel ja kirjaniku-isikutel; ebaisikulised aga — ajajärgu kultuur, iseäranis hariduslik tasapind ja siseolu rikkus, maitse, mood jne. — peamiselt kultuur-ajaloolisel foonil. Esteetiline maitsmine ja otsustamine olemus avaneb üksikteoste vaatlemise ja läbitöötamise käigu seesmisel jälgimisel oma mitmesugustel arenemisastmetel; teatavad otsustuse üldnormid — mõistetavus kunstiteosena, materjalivastavus j. t. selgivad selle kaasas. Esteetilis-teoreetilised ülesanded on loomulikult lõppklassi kokku võtta. Rikkalikku abi pakuvad sünnisaavutatud muljed teistest kunstidest — muusikast, maalist jne. Kuid meie peame jääma keskkoolis nende konkreetse tunnetamise pinnale, nende olemusse tungimine ei kuulu siia.

Kultuur-ajalooliste ja kirjandus-teoreetiliste ülesannete puhul on meie töökäigus samad kolm astet mis teoste käsitlel: 1. *vaatlemine*, 2. *läbitöötamine*, 3. *kujundamine*. Õpetaja märgib ülesande ja juhatab vaatlemismaterjali kätte õpitud teostest, mis töötatakse läbi ühises õppejutus ja võetakse kokku lihtsaks süsteemiks. Siin on eriti tarvilik viimisteldud kokkuvõtteskeeme ühes näidetega üles kirjutada, mis aitab teadmisi alal hoida ja lugemisostust kinnitada paremini õpperaamatust, sest nad on oma läbitöötamise saadus.

7.

Õpetaja osa kunstilis-psühholoogilise kirjanduse käsitlel ei ole kerge,

olguigi et ta tegevus heas õppejutus on pealtnäha väga tagasihoidlik, ta räägib vähe, sedagi lihtsate sõnadega. Ei ole kuigi raske oma teaduseharu dotsendina loenguid pidada, koguni häid loenguid, ja mõne tunni tagant õpilaste passiivset vastuvõttu kontrollida. Raske ja vastutusrikas on *vaimline hooldamine*, mille osa on kasvatada inimese ja elu tundmisele ja vabale läbikäimisele vaimuväärtustega. Hea teaduslik ettevalmistus, selge mõtteviis, arendatud jõud, vaimline liikuvus, tagajärjekas tehnika on esimesi eeldusi. Kuid peaosas on

didaktilisel isiksusel. Õpetaja on õpilaste *vaimlise energia valitseja*. Ta peab sisse tungima oma õpilaste psühholoogiasse, et nende isetegevust usaldusväärse juhina otstarbekohaselt organiseerida meeolurikkaks loovaks tööks, nende tööenergiat ökonoomselt kasutades, seda hoides üle- kui alatöötamise kahjustest. Kui sellele veel liitub õpetajas *kunstiline isiksus*, kes intuiitiivselt aimab kunstiteose olemusi kui ka õpilase psüühi, siis on eeldusi töö tõusuks *spontaniteedi* astmele.

Naiskutsehariduse korraldusest Soomes.

A. Veiderman.

Kutsehariduse korraldamise küsimus on Eestis asetatud viimasel ajal esiplaanile. Huvitav on seepärast jälgida meie naabrite, Soome ja Läti saavutusi sel alal. Võiksime siit palju õppida.

Soome naiskutseõppeasutistest annab Elina Kanervio kokkuvõtliku pildi raamatust „tietoja suomen kotitalous-opetuksesta v. 1925“, mis on ühtlasi avaldatud ka rootsi ning prantsuse keeles.

Naiskutseharidust korraldavad Soomes kaubandus-tööstusvalitsus (ministeerium), koolide valitsus (haridusministeerium) ja põllutöövalitsus (ministeerium). Kõige laiaulatuslikum tegevus on siin põllutööministeeriumil, suurem osa naiskutselisi õppeasutisi allub temale. Haridusministeerium teostab naiskutsehariduse õpetuse järelevalvet rahvakooles ja tema täiendusklassides (jätkuklassides), kõrgemas rahvakoolis ja keskkoolis. Hariduseministeeriumile allub ka Helsingi pedagoogiline majapidamiskool ja Elias Lönroti nimeline perenaistekool Sannatis. Kaubandus - tööstusministeerium teostab majapidamise õpetuse järelevalvet tütarlaste ametikoolides (kutsekoolides).

Põllutööministeeriumi kooliosakonnas on ametis majapidamise õpetuse inspektoriis (targastaja) ühes abiga. Inspektoriis esitab valitsusele majapidamise alale kuuluvad ettepanekud ja toimetab koolide revideerimist; tema abi peatöök on nõuandmine majapidamise õpetuse kor-

raldamise alal. Haridusministeeriumis on käsitöö ja majapidamise õpetuse järelevalve pandud erilise ametniku peale.

Majapidamise õppeasutisi võib liigitada järgmiselt:

- 1) Õpetajate ettevalmistamisasutised — 3.
- 2) Kõrgemad majapidamiskoolid — 3.
- 3) Perenaistekoolid — 9
- 4) Naiskutsekoolid (ametikoolid) — 3.
- 5) Linna majapidamiskoolid — 7.
- 6) Alamad majapidamiskoolid — 24.

I. Õpetajate ettevalmistamisasutised.

Helsingi pedagoogiline majapidamiskool (Helsingin kasvatusopillinen talouskoulu) on esimene majapidamisõpetajate ettevalmistamisasutus Soomes, asutatud naisühingu poolt 1891. a., soome õppekeelega. Kursus kestab 3 aastat. Sisseastujailt nõutakse keskkooli või majapidamiskooli lõpetamist. Kooli juures töötavad ka lühikeseajalised kursused.

Högvala seminar Hinthaaras on rootsi õppekeelega ja valmistab ette majapidamiseõpetajaid maakoolidele. Kursuse vältus 2 aastat. Vastuvõtu tingimused samad, mis eelmisel koolil, peale selle tuleb sisseastujal ette näidata tõendus, et ta on mõni aeg võõras majapidamises töötanud. Esimesel aastal on õpetus ühine kõigile õpilasile, selle kursuse lõpetavad üksusena need, kes ei hakka õpetajaks. Teisel aastal võib jätkata õppimist pärast sellekohast eksamit järgmistel aladel:

1) kooli köök, 2) maakooli majapidamisõpetajate kursustel, 3) aiandusekursustel. Opetatakse järgmisi aineid: toiduvalmistamist ja koduhoidu, käsitööd (õmblemist ja kangakudumist), loomakasvatust, aiatööd, põllutööd ja piimaümbertöötamist.

Reitkalli soome õppekeelega aia- ja põllutöökooli ülalpidajaks on pr. Alma Forsten. Kooli ülesanne on aianduseõpetajate ettevalmistamine; sisseastujailt nõutakse keskkooli haridust. Kursus vältab 1 aasta 9 kuud, milline aeg sisaldab põhikursusena ka praktilise suvikursuse. Algkooli lõpetajad saavad ühe aasta ja seitsmekuuse kursuse järele aiandusinstruktoreiks.

II. Kõrgemad majapidamiskoolid (kotitalousopistot).

Nende koolide ülesanne on ette valmistada majapidamisinstruktoreid. Siia kuuluvad peale eelpool nimetatud Reitkalli aia- ja põllutöökooli, Orimattila majapidamiskool (ülalpidaja riik), Haapavesi majapidamiskool (ülalpidaja pr. Nora Pöyhönen) ja Kangasala majapidamiskool (omanikud Hanna ja Rufus Saikku).

Sisseastujailt nõutakse algkooli haridust ja praktilist ettevalmistust sellekohastel suvikursustel. Koolikursuse vältus on 1 aasta 11 kuud. Õppeaineist seisab esikohal aiatöö, selle järele tuleb toiduvalmistamine ja koduhoid. Orimattila koolis pannakse suurt rõhku ka käsitööle.

Kooli juures töötavaist suvikursusist võivad osa võtta ka teised isikud peale tulevaste instruktoreid. Kooli juures korraldatakse veel mitmesugused lühikeseajalised erikursused, nagu keetmise, sissetegemise (konserveerimise) jne. alal. Orimattilas töötab perenaiste talvekursus (emäntäkoulu).

III. Perenaistekoolid (Emäntäkoulu).

Nende koolide ülesandeks on anda tarviline ettevalmistus tulevastele maaperenaistele. Õpetus kestab tavaliselt ühe aasta või viis talvekuud. Talvekursusele järgneb harilikult veel suvekursus. Õppekavad on kohandatud kohalikkudele oludele. Põllundusele on antud silmapaistev osa nendes kohtades, kus naine

võtab aktiivselt osa põllutööst; karjakasvatuse seisab tagaplaanil nendes kohtades, kus see majapidamisala ei kuulu naise peatööde hulka. Perenaistekoolide õppekavad käsivad üldiselt teoreetiliselt ja praktiliselt enam-vähem üheväärsena järgmisi aineid: keetmine, koduhoid, aiatöö, looma- ja väikeloomakasvatuse, käsitöö (kangakudumine ja õmblemine). Väiketalude perenaistele korraldatakse lühikeseajalised kursused. Suuremal osal koolidel on oma talud. Ühe perenaistekooli õppekeeleks on rootsi keel.

IV. Tütarlaste kutsekoolid ehk ametikoolid (Tyttöjen ammattikoulu).

Kutsekoolide ülesanne on anda tütarlastele teoreetiline ja praktiline ettevalmistus käsitöö alal. Nende õppeaeg kestab 2 aastat. Sisseastujalt nõutakse kõrgema algkooli või sellele vastavat eelharidust. Koolides on järgmised osakonnad: pesuvalmistamis-, riieteõmblemis- ja majapidamisosakond.

Neid kooli on üldse 5, kuid majapidamisosakond on kolmes koolis: Helsingis, Poris ja Kümis. Helsingi ametikooli õppekeeleks on soome ja rootsi keel, teised koolid on kõik soome õppekeelega. Helsingi koolis eraldub majapidamisosakond juba esimesel aastal teistest osakondadest, kusjuures majapidamisosakonna õpilased töötavad seitse nädalat esimesel aastal riide- ja pesuõmblemisosakonnas ja ümberpöörduvalt; teistes koolides on esimesel aastal õpetus üldine kõigile osakondadele. Majapidamisosakonnas on esikohal praktilised tööd keetmises ja koduhoidus, teoreetilist õppust on 5 tundi nädalas. Peale oskusainete õpetatakse neis koolides emakeelt ja kirjandust, arvutamist, raamatupidamist, ajalugu, joonistamist, tervishoidu ja tööstuslike seaduste tundmist.

Ametikoolide ülalpidajaks on omavalitsused ja suuremad tööstuslikud ettevõtted.

V. Linna majapidamiskoolid. (Kaupunkitalouskoulu).

Nende koolide ülesandeks on ette valmistada tulevase majapidajaid linnas; neis õpetatakse toiduvalmistamist ja koduhoidu. Õppetöö kestab augustikuu keskpaigast juuli alguni ja jaguneb 12-

nädalisteks kursusteks. Tampere majapidamiskool korraldab kuuekuulisi täiendusekursusi suuremate asutiste majapidajaile.

Enamasti on nende koolide ülalpidajaiks seltsid, mõned on ka erakoolid.

VI. Alamad majapidamiskoolid ja suvekursused. (Kotitalouskoulut ja kesäkursit).

Need koolid annavad esijoones õpetust koduses aiatöös. Viimasel ajal hakatakse neis ka majapidamist õpetama. Ka on mõne kooli õppekavasse võetud kodine käsitöö. Õpetus kestab mai algusest oktoobri keskpaigani; selleks kasutatakse kõrgemate algkoolide ja põllutöökoolide ruume, mis sel ajal vabad. Nende koolide ülalpidajaiks on seltsid ja asutised, kellele kuuluvad ka kooliruumid, mõned on erakoolid. Kahel suvekursusel sünnib õpetus rootsi keeles. Oskusainete kõrval õpetatakse siin veel tervishoidu, lastehoidu, loodusteadust, keemiat, raamatupidamist ja kirjavahestust, arvutamist, majandusteadust, ühiskonnateadust, laulmist jne. Teoreetilistele tundidele on määratud keskmiselt 2 tundi päevas.

Põllutööstusministeeriumile alluvad koolid töötavad ajutiste korralduste alusel, mis põllutööstusministeerium maksma pani 19. märtsil 1920. a. Põllutööstusministeeriumile alluvad majapidamiskoolid said 1925. a. valitsuselt 2.110.000 s. marka, sellest summast läks puudustkannatajate õpilaste toetuseks 260.000 s. mk.

Valitsuse toetusüksikutele koolidele oli järgmine:

Kõrgematele majapidamiskoolidele (erakoolid) 108.000 — 115.000 smk.

Perenaistekoolidele 58.000 — 90.000 s. marka.

Linna majapidamiskoolidele 55.000—100.000 smk.

Alamaile majapidamiskoolidele ja suvekursustele 18.000—37.000 smk.

Riigi toetussumma suurus oleneb järgmistest asjaoludest: 1) lga kool saab kindla summa, mis oleneb kursuse vältusest, osakondade arvust jne. 2) Õpetajaile maksetakse palgalisa: aastalistes koolides 6.000 smk. õpetaja kohta, suvekursustel 3.700 smk. õpetaja kohta.

3) Riigi toetusel tegutsevates koolides õpetaja palga alamäär 900 smk. kuus, peale selle õppetöö ajal prii korter ja ülalpidamine. 4) Kui kursusel on üle 20 õpilase, maksetakse iga õpilase pealt üle selle normi lisatoetust.

Eelpool toodud arvud sisaldavad riigitoetuse summad koolidele, palgalisad jne.

1924. a. oli kogu õpilaste arv 1450; õpetajaid oli samal aastal — määralisi 117, tunniandjaid 71.

Peale eelpool loeteldud majapidamiskoolide on Soomes suur hulk üldhariduslikke koole, kus teiste õppeainete kõrval õpetatakse suuremal või vähemal määral majapidamist. Need koolid on järgmised: 2 rahvakooli, 5 rahvakooli jätkuklassi, 4 seminaride juures töötavat rahvakooli, 19 riigi-tütarlastekooli, 2 eratütarlastekooli, 5 ühiskooli, 51 rahvaülikooli ja rahvakooliõpetajate seminarid (neis ainult tütarlastele). Suuremat tähelepanu väärib majapidamise õpetus rahvakoolides ja nende jätkuklassides. Nende koolide köögid ja sisseseaded vastavad kõige moodsamaile nõudeile. Jätkuklassides on majapidamise õpetusele määratud 10—11 tundi nädalas kahe aasta jooksul. Tütarlaste lütseumide V ja VI klassis õpetatakse teoreetilist ja praktilist majapidamist kõigest 3 tundi nädalas. Seminarides on II klassis 2 tundi teoreetilist ja V klassis sama palju praktilist majapidamist.

Lähemas tulevikus antakse majapidamisele laiem ulatus rahvakoolis ja temale järgnevais jätkuklassides. 15. apr. 1921. a. koolisunduse seadus teeb linnadele, alevitele ja suurematele asulatele kohuseks avada päevased jätkuklassid, mille ülesanne on anda praktilist ettevalmistust elule. Sama seadus teeb maakogukondadele kohuseks korraldada jätkuklasse rahvakoolides vähemalt 4 tundi nädalas 25 nädala jooksul. 18. mai 1923. aasta seadus teeb majapidamisõpetuse rahvakoolides kohustavaks, maakoolide 2-aastastes jätkuklassides on õpetus sunduslik, neis on esimesel kohal majapidamisõpetus, käsitöö ja muud ained, mis tegelikus elus tähtsad.

Koolide kõrval töötavad veel liikuvad instruktor-õpetajad, nad on majanduse tõstmise alal tegutsevate seltside teenistuses.

Need annavad juhatus majapidamises, keetmises, aianduses, linnukasvatuses, mesilastepidamises ja käsitöös.

Suurem osa neist töötab suvel, kuid valitseb püü neid kogu aastaks tööle rakendada. Mõnes kohas on ränadavate õpetajate kulud omavalitsuste kanda; Tampere linnal on näit. juba 1908. aastast rändav majapidamise instruktor.

Eraseltsidest tegutsevad sel alal kõige aktiivsemalt põllumajanduslikud seltsid ja „Masta“ ühingud.

1924 a. oli keskühingute poolt maale tööle saadetud 25 majapidamise naisõpetajat-instruktorit; viimaste tööpäevade koguarv oli 5509.

Nende majapidamise instruktorite arv, kes seisid kohalikkude ühingute teenistuses, oli põllutöoministeriumi andmete järele 364. Neist töötasid selle ministeriumi kontrolli all 124 isikut, kes andsid ministeriumile igas kuus oma tegevuse kohta aru. Aruandeist on näha, et keskmiselt töötasid nad 6—7 kuud aastas, nad andsid nõu koha peal 27.733 korda; nõupidamisi korraldati 585 korda, osavõtjate arv neist oli 23.868; toime pandud kursuste kogu päevade arv oli 3979, neist võttis osa 10.388 isikut. Lute asutatud aedade arv oli 2578.

Oskusi majapidamise alal levitavad edasi praktilised harjutused perekonda-

des. Need praktilised tööd korraldatakse vastava järelevalve all. Nad peavad andma tulevasile õpetajaile ja instruktoreile praktilise ettevalmistuse tegelikuks eluks. Praktilised tööd korraldatakse arusaadavalt eeskujulistest majapidamistes majaproua juhatusel. Õpilane kannab igapäev tööde tulemused sellekohasesse vihku, neid kontrollib pärast tööde lõppu põllutöoministeriumi õpetusosakond. Lähemal ajal pannakse maksma korraldus, kuidas peab olema sisse seatud raamatupidamine sellastes harjutuskodudes. Praegusel ajal on harjutuskodude arv 92.

Lõppeks tuleb nimetada veel ettevõtteid, mis aitavad kaudselt majapidamise oskuste levitamisele kaasa. Halastajaõdede selts (Sairaanhoitajatar-yhtisidys) korraldab kursusi tulevasile haigeravitsejaile, kus suurt rõhku pannakse muuseumis haigete toiduvalmistamisele. Sõjaväes peavad sõdureile toiduvalmistajad lõpetama erilised majapidamiskursused.

See lühike ülevaade näitab, kui tõsiselt töötatakse Soomes, et arendada soome kodu majapidamist tervishoidlikus, esteetilises ja otstarbekohasuses suunas. Kodu kaudu kasvatab Soome kogu seltskonda. Siin on palju kätte saadud, kuid veel intensiivsemaks ja tagajärjerrikkamaks on muutunud see töö viimasel ajal soome rahva iseseisvusega.

Ameerika Ühisriikide kool.

J. Annusson.

Järg.

Algkool.

Kõikidest ameerika koolistüsteemi astmetest on, eriti maal, kogu kooli arenemise jooksul valulapseks olnud algkool. Selle tähtsamaks põhjuseks on olnud asjaolu, et koolide asutamine, ülalpidamine ja valitsemine on kohalikkude omavalitsuseüksuste käes, kellele selleks sagedasti aga nii majanduslik kui vaimline jõud puudub.

Nende üksuste kätte on seadus andnud koolikorralduse, et rahva tarvele võimalikult vastu tulla. Nõnda nõuab 1789. a. antud Massachusettsi osariigi seadus, et seal kus võimatu on lapsi laiemaist piirkonnist kokku koguda, nende jaoks tulevad luua koha-

likud koolid. 50 aastat hiljem kuulus ameerika pedagoog Horace Mann nimetas seda seadust kõige õnnetumaks, mis Massachusettsis üldse kooli alal kunagi antud, vaatamata sellele, et ta siht oli kõige heatahtlikum — võimaldada kõigile lastele hariduse saamine. Massachusettsi kooli arenemine kujutab ühtlasi ka teiste osariikide koolide käekäiku.

Tegelikult kujunes lugu järgmiselt. Kusagil maanurgas tuli pooltosinat lastevanemat kokku ja konstateeris, et on vaja lapsi kooli panna. Kuna lähema kooli juure pääsmine raske, siis otsustati avada uus kool. Valitigi koolivalitsus, otsustati panna kogukonna

peale kooli kasuks võetavad maksud, palgati õpetaja ja asi pidi olema sellega tegelikult lahendatud.

Sarnane koolikorraldus on õigustatud maal, kus elanikkude kogu hõre ning ühest kohast teise pääsmine raskestatud, kus kasvatuslikud ideed alles arenemata ning ei seata koolile suuremaid nõudmisi.

Juba varssi tulid aga selle süsteemi puudused avalikuks ning tema vastu algas laialdane kihutustöö. Nähti, et sellane kool ei paku rahvale seda, mida temalt oodatakse. Väike kooliringkond, väike saavutus, väike palk, väike õpetaja, lühike kooliaeg jne. Kokku võttes — ameerika kõige suurem ja tähtsam ala on kõige pisemaks tehtud.

Et üksikud kooliringkonnad ei paindunud ühegi suurema keskkoha ülevaate alla, siis ei võimaldanud see tegevõimsa kooli administratsiooni loomist ega tarviliku järelevalve korraldamist. Kooliringkond oli täielikult omakeelse peremees. Sellane süsteem oli ka ebaühtlase koolide toetuse ja ebaühtlaste õiguste põhjuseks. Samal ajal, mil linnas tekkisid suured ja rikkalikult varustatud koolid, maakoolid jäid kiduraks. Muidugi ei saanud need koolid pakkuda oma kasvandikele seda, mis hästi-korraldatud linnakoolid, kuigi nende ülalpidamine on võrdlemisi kallim. Ka aitab see korraldus kaasa koolisüsteemide arvu kasvamisele.

Neis kooles püsivad õpetajad ainult lühikest aega ja asuvad esimese võimaluse korral suuremasse keskkoha teenistusse. Tihtilugu on neis õpetajaiks noored tütarlapsed, kes pole ise veel keskkooli lõpetanud ja kelle ainaks pedagoogiliseks ettevalmistuseks on ainult need näpunäited, mis nad on saanud paar korda aastas kooli sattunud koolinõunikult.

Üldse olid ja on veel praegu ameerika maakoolide olud kaunis halvad. Nende peale kulutatakse palju vähem, kui linnakoolide peale. Keskmiselt antakse praegu mõnes osariigis maaõpilase kohta poole vähem välja, kui linnaõpilase kohta; koolimajad on sagedasti väiksed ja kehvad, kool ise õppeabiõnudega viletsasti varustatud.

Tüübiline maakool on kas ühe, kahe või kolme õpetajaga. Nagu eelpool tähendatud, oli algkool seni kaheksa-aastase kursusega ja on osalt mõnes kohas praegugi veel. Kirjeldatud väikeringkondade süsteemi juures koonduvad tihtilugu kogu kaheksa aasta õpilased ühte klassi üheainsa õpetaja juhatusse alla! See on isegi meile, kes me halbade koolioludega harjunud, kohutav kuulda. Parem seisukorras on kool, kus kaks või kolm õpetajat töötavad.

Huvitav on vaadelda, kuidas õpetaja kaheksa õppeaasta juhtimisega toime saab; enne seda peatume aga vähe algkooli kava arenemise ja tema praeguse seisukorra juures.

Pikemat aega oli ameerika algkooli ülesandeks nn. kolme R: e — reading, writing, arithmetic (lugemine, kirjutamine, aritmeetika) — õpetamine. Usuõpetuse jagamine polnud kooli ülesanne, vaid lastevanemate ja kiriku eraasi. Neile kolmele R:le on aja jooksul teisi aineid juure tulnud, või nad on ise mitmeks aineks välja arenenud. Praeguses algkoolis õpetatavad ained võiks järgmisse nelja liiki jaotada.

I liik — põhiained — lugemine, kirjutamine, foneetika, õigekiri, grammatiline keeleõpetus ja aritmeetika. Nagu näha, on need ained sisuliselt ainult ajakohaselt ümber moodustatud kolm R: i.

II liik — ained, mille kaudu õpilaste tervise eest hoolitsetakse — võimlemine, mängud ühenduses vahetundidega.

III liik — ained, mis täiendavad esimese liigi aineid — kodanikuteadus, kõlblus, loodusteadus, maadeteadus, ajalugu ja elulood.

IV liik — kunst ja muusika, kusjuures püütakse kunsti esitada tema praktilise küljega.

Kava läbivõtmiseks on õpetajal viis päeva nädalas; laupäeval on harilikult vaba päev. Töö algab kell 9 hommikul ja kestab kuni $1\frac{1}{4}$ -ni või 4-ni. Töö keskel on suurem vaheaeg $1-1\frac{1}{4}$ tundi. Tunnid on mitmeti jaotatud; mõnes koolis on õppetund umbes sama kestvusega kui meil, kuid on juhtusid, kus töötatakse paar tundi järgemööda, pakudes sellejuures aga õpilasele mitme-

sugust vaheldust töötamises. Tunniplaan saadakse mõnikord koolivalitsusest valmis kujul kätte. Eriolist raskust teeb väikeste, ühe ja kahe õpetajaga töötavate koolide tunniplaanide valmistamine, veel kunstlikum on aga nende teostamine.

Harilikult jaotatakse selle juures õppeaastad rühmadesse, igas rühmas kaks õppeaastat. Suurem osa aineid õpetatakse sellasele rühmale ühiselt; ainult mõned üksikud on igale rühmale eraldi, näit. I ja II õppeaastale lugemine, mõnele teisele rühmade-paarile matemaatika jne.

Klassi astudes õpetaja teeb kõige pealt päevasesse töösse puutuvad korraldused; siis jaguneb ta aeg peaaegu mehaaniliselt eeskirjutatud kava järele 10–15-minutilisiks üksusiks, mille jooksul ta töötab kord ühe, kord teise õppeaastaga, nagu näitab seda näit. Utah osariigi ühe-õpetajaga kooli tunniplaan. Selles jaotuses, mis koolile soovitakse, võib võtta tarbekorral muudatusi ette.

- 9:00— 9:10 Avamisharjutused.
- 9:10— 9:15 Õpilaste ülesmärkimine.
- 9:15— 9:30 Arendamistöö ja keeleõpetus, I ja II klass.
- 9:30— 9:45 Looduseõpetus ja keeleõpetus, III ja IV klass.
- 9:45— 9:55 Aritmeetika harjutused vanemais klassis, lugemine alamais klassis.
- 9:55—10:05 Lugemine, II kl.
- 10:05—10:20 Keeleõpetus ja lugemine, vaheldamisi V ja VI kl.
- 10:20—10:30 Aritmeetika harjutused vanemais kl.
- 10:30—10:45 Vaheaeg.
- 10:45—11:00 Tervishoid VIII kl., kaks korda nädalas, geograafia VII kl., kolm korda nädalas.
- 11:00—11:15 Aritmeetika vanemais kl.
- 11:15—11:25 Lugemine III kl.
- 11:25—11:40 Arvumõiste arendamine I kl., arv II kl.
- 11:40—12:00 Inglise keel V II kl.
- 12:00— 1:00 Vaheaeg.
- 1:00— 1:15 Tervishoid ja loodusteadus V ja VI kl.
- 1:15— 1:25 Foneetika ja sõnajarjutused I ja II kl.
- 1:25— 1:40 Inglise keel VII kl.
- 1:40— 1:50 Kirjutamine.

- 1:50— 2:00 Kirjutamine I kl.
- 2:00— 2:15 Geograafia ja ajalugu, vaheldamisi V ja VI kl.
- 2:15— 2:30 Lugemine ja muusika, vaheldamisi IV kl.
- 2:30— 2:40 Vaheaeg; I ja II kl. koju laskmine.
- 2:40— 2:50 Aritmeetika III kl.
- 2:50— 3:00 Aritmeetika IV kl.
- 3:00— 3:15 Ajalugu VIII kl.
- 3:15— 4:25 Geograafia ja ajalugu, vaheldamisi III ja IV kl.
- 3:25— 3:40 Tervishoid ja lugemine V ja VI kl.
- 3:40— 3:50 Elementaarntööstuslikteadus ja lugemine, vaheldamisi VII ja VIII kl.

Ei tahaks uskuda, et eesti õpetajad kadestaks oma ameerika ametivendi sellase tunniplaaniga teostamises. Pisut parem on seisukord kahe- ja kolme-õpetajaga koolis, kus on parem ainetega aja jaotuse võimalus. Et see ennast töö tagajärgedes tunda annab, on iseenesest mõistetav. Arusaadavalt peab selletaolise koolisüsteemi vastu seltskonnas varssi opositsioon tekkima. Pole ime, et sama Massachusetts, kelle algatusel väikeringkondade koolisüsteem tekkis, ka esimesena teda hävitama hakkas. See sündis kooliringkondade koondamisega suuremaiks raiooneks. Alguses sündis see umbes nõnda, nagu koondatakse meie külakoolide ringkonnad ühiseks valla- või kihelkonnakoolide piirkonnaks. Edasi mindi sealt kooli administratsiooni suhtes umbes maakonna-taoliste üksuste juure. Osariikide valitsustele ja maakondade koolivalitsustele anti üksikute koolide korraldamisel rohkem õigusi.

Esimene paremus, mis sellega saavutati, oli kompetentsem ja teguvõimsam koolivalitsus. Teine, kohtadel otsekohe tunduv mõju oli väikeste koolide koondamine suuremaiks; ameeriklased nimetavad ise seda koolide konsolidatsiooniks. Selle tagajärjel on paljudes kohtades väikesed külakoolid hävitatud ja nende asemele loodud, kuigi hõredama võrguna, suured mitmeklassilised koolid.

Kõigi heade külgede juures on koondatud koolil üks kergesti märgatav pahe, et ta nihkub õpilaste suuremale

osale kodust eemale. Ameerika praegused liikumistingimused on aga küllalt rahuldavad seks, et õpilasi kerge vaevaga hommikuti kooli ja õhtupoole sealt tagasi toimetada. Teed on head, võib öelda isegi parimad maailmas; suur osa maanteid on semendist; peale autode, mis harilikult igal perekonnal omal, on eriti just õpilaste vedamiseks rohkesti omnibusi tarvitusel. Sagedasti võib neid näha rohkearvulise lasteperega kooli või koolist tagasi veerevat.

Paljudes osariikides on koolide konsolidatsioon peaaegu lõpule jõudmas. Selle tagajärjena leiame maal endiste väikeste putkate asemel ilusaid 6—8-klassilisi koolimaju ja hästi varustatud koole. Muidugi on õpetajate arv klasside kohaselt normaalne. Kõigele sellele vaatamata ei lähe asi igal pool nõnda libedalt. Ühes ja teises kohas tehakse selle vastu ägedat kihutustööd, näidates, et koolide konsolidatsioon võtab kasvatuslikkude küsimuste lahendamise vanemalt ja annab ametiasutistele, s. t. sama motiiv, mis ameeriklasi haridusministeeriumi loomise vastu kihutab. Sellast opositsiooni leidub aga ainult üksikutes kohtades ja võib loota, et konsolidatsioon jõuab üle riigi varssi lõpule.

Algkooli astuvad lapsed mitmesuguses vanaduses, selle järele kuidas nõuab vastava osariigi seadus. Enamas jaos osariikides käivad 7—16-aastased lapsed koolisunduse alla, kuid vastavalt leiame, ka teisi vanaduse piire, nagu 8—16, 7—17, 7—16, 9—15, 6—18 a. Osariikide seadused määravad ka, millal võib õpilase tööle võtta (harilikult 14-me, mõnes kohas 16—18-me aastastelt), samuti ka miinimum-aja, mis lapsel aasta jooksul tuleb koolis käia (osariikide järele 100 päeva kuni täis õppeaasta), kusjuures õppeaasta vältus samuti osariikide järele kõigub — 3-est kuni 9 kuuni). Koolikohustuse alt vabanemiseks nõutakse harilikult täie algkooli, mõnes osariigis keskkooli kursuse läbivõtmist, mõnes ei ole see seaduses kindlaks määratud. Lapse töölelaskmiseks on nõudmised väiksemad — lugemisest-kirjutamisest kuni kogu algkooli lõpetamiseni.

Seaduses ette nähtud kooliastumise vanadus on aga koolitegelaste arvates liiga kõrge ning kooliaega püütakse pikendada altpoolt — lasteaedade korraldamisega. Lasteaedadesse astutakse umbes viie aastastelt (Kalifornias näit. 4³/₄ a. vanuselt), ja viibitakse seal kaks aastat, kuid lasteaias käimise sundust veel ei ole. Linnadeski ei ulatu lasteaias käinud õpilaste arv üle 1/3 üldisest algkooli õpilaste arvust.

Lasteaeda katsutakse aga populaarseks teha ja loodetakse, et ta tulevikus muutub sunduslikuks. Ameerika pedagoogide arvates laps ei saa alati kodus kõige paremini areneda. Kodukasvatuse võttes on liiga algelised, laps muust ilmast sagedasti niivõrt eraldatud, et ta jääb eluvõõraks ning areneb isemeelseks. Inimene on isikuna ühtlasi ka ühiskonna liige ja mida varem ta hakkab selleks arenema, seda parem temale endale kui ka ühiskonnale.

Arvatavasti see vaade on ka üks neid põhjusi, miks ameerika avalik kool töötab ühiskoolina. Välja arvatud vähesed erakoolid ja mõned erilaadilised kutsekoolid, õpivad ameerika koolides nii alg- kui keskestmel poisid ja tüdrukud samas koolis koos. Algkooli kava on peale mõne väikse erandi mõlema soo jaoks ühine, keskkoolis on lahkumineku ainetes valiku kaudu olemas ja peale selle on tütarlaste jaoks mõned kutselaadilised harud.

Meil ollakse segakooli suhtes veel võrdlemisi äraootaval seisukohal, kuigi meil ta juba tegelikult maksma pandud. Osalt elukõtselised, osalt poiste ja tütarlaste lahkuminev arenemine ja mõned muud põhjused sunnivad küsima, kas ei ole siiski parem lapsi koolis soo järele eraldada. Ka Ameerikas peetakse neid küsimusi silmas ja kavatakse muuseas panna toime neisse puutuv suurejooneline uurimine.

Eestis on viimasel ajal vaidlusi esile kutsunud küsimus, kas algkoolis peab valitsema klassi- või ainesüsteem. Ameerika kool töötab kuuel esimesel õppeaastal klassi süsteemiga, s. t. kõik teatud klassi õppeained on ühe ja sama õpetaja käes. Ainult üksikuil erandil antakse aine, eriti joonistamise, muusika, tehniliste oskuste jne. õpetamine

mõne teise hoole, kui see suudab õpetada vastavat ainet klassiõpetajast tunduvalt paremate tagajärgedega. On aga ka voolud olemas, et kõik ained tulevad eriõpetajate vahel jaotada ja töö tuleb juhtida eriklassidesse, mis oleksid vastavate õppevahenditega rikkalikult varustatud ja kus õpetaja võib palju paremate tagajärgedega töötada. Eriklasside korraldamine on nüüd võrdlemisi moes ja on arenenud isegi omaette pedagoogiliseks vooluks, mille juures allpool kord peatume.

Hariliku algkooli tunniplaani saame aimu järgnevaist tabelist, millest esimene on osaliselt tarvitusel oleva kaheksaklassilise, teine aga — uue kuueklassilise kooli jaoks. Siin peab aga veel kord meele tuletama, et kooli seemised asjad on täiesti üksikute osariikide eneste lahendada, mispärast kaavad lähevad päritavuse järele ka võrdlemisi laialistes piirides tüksteisest lahku.

Utah osariigi algkooli tunnikava.

	Minutit nädalas.					
I. Põhiained:	I k.	II k.	III k.	IV. k.	V k.	VI k.
Lugemine	150	150	225	200	150	150
Foneetika	50	50	75	50	50	50
Õigekiri	—	30	75	75	50	50
Kirjutamine	—	20	50	50	50	50
Keeleõpetus	25	25	75	100	150	150
Aritmeetika	50	50	125	150	150	150
II. Tervis ja kehalised harjutused	50	50	50	50	100	100
Organ. mängud lisand. vaheajale	50	50	60	60	60	60
III. Arendamistöö:	200	175	200			
Kodanikuteadus ja kõlblus	—	—	—	50	75	75
Loodusteadus	—	—	—	50	75	75
Geograafia	—	—	—	75	100	100
Ajalugu ja elul.	—	—	—	50	150	150
IV. Kunst ja muusika:						
Joonistamine	100	100	200	175	100	100
Muusika	75	75	75	75	100	100
Vaba aeg	75	50	120	140	140	140
	825	825	1350	1350	1500	1500

Tabelis näidatud aja järele seab kool kokku oma tunniplaani. Keeleõpetust loetakse ühtlasi ka arendamistööks; Lugemiseks määratud aeg läheb osalt lugemise tehnilise külje jaoks, osalt jutustuse ja luuletuste õppimiseks; suurt rõhku pannakse hääleta lugemisele (Silent Reading). Foneetika ülesanne on korraldada hääldamise harjutamine ja kõnevigade parandamine.

New Yorgi linna-alkooli tunnikava.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Avamisharjutused	75	75	75	75	75	75	75	75
Aritmeetika	90—125	180—240	150—240	150—300	150—270	150—240	200—280	200—280
Joonistamine	90—120	90—120	90—120	90—120	90—120	90—120	80—120	80—120
Inglise keel	495—705	615—705	615—675	525—555	405—555	405—585	340—420	380—540
Muusika	60	60	60	60	60	60	60—80	60—80
Loodusteadus	60—90	60—90	60—90	60—90	60—90	60—90	—	—
Ilukiri	75	75	75	75	75	75	60	60
Kehaharjutused	200—300	200	200	200	200	200	200	200
ja tervishoid	20—30	20—30	20—30	20—30	20—30	20—30	20—30	20—30
Õnnelemine ja käsitöö	30	30	60	60	60	60	—	—
Geograafia	—	—	—	90—120	90—150	90—150	80—120	80
Ajalugu ja kodanikuteadus	—	—	—	—	90—150	90—180	120—200	200
Füüsika	—	—	—	—	—	—	80—120	80—120
Töökoda või köök	—	—	—	—	—	—	80	80

Viimasel kahel aastal ei tohi õppetunni pikkus ulatuda üle 40, kõigil teisel aastail üle 30 minuti.

Õppekava kohta peab ütleva, et siin meie kooliga võrreldes laiutamise tung puudub. Matemaatikast õpitakse ainult aritmeetikat, kusjuures viimaste aastate jooksul katsutakse anda tööle tegelik laad, seal arvepidamist, tšekkide kirjutamist jne. õpetades. Geomeetriast võetakse aritmeetikas kaudselt mõned üksikud küsimised läbi, nagu mõõtüksused, parallelogrammi ja kolmnurga pinnaarvamine, ringi pikkuse, toa, vaadi jne. mahu määramine.

Ka keeleõpetus peab samuti praktilisi sihte silmas. Tublisti harjutatakse

kirjade, muuseas ka harilikumat ärikirjade kirjutamist; kirjutatakse ajalehe sõnumi näolisi kokkuvõtteid päevasündmusist, kuulutusi jne.; lugemises tutvatakse sõnastikkude, juhtide, telefoniraamatu tarvitamisega; keele tunnis peetakse harjutusi vabas kõnes, anekdootide jutustamises jne.

Geograafias võetakse läbi kõik viis ilmajagu, antakse mõisteid füüsikalisest ja kaubanduslikust geograafiast; selle eest leiame aga ajaloo kavas ai-

nult Ühisriikide ajaloo ühenduses Euroopa ajalooa. Ilukirjas õpitakse kirja kirjutamist, ärivormide täitmist jne., joonistamises — reklaamplakate, plaanide tegemist ja tehnilist joonestamist.

Kokku võttes võiks öelda, et ameerika koolikava on valmistatud keskmiste võimistega õpilase jaoks. Muidugi on ka sellaseid, kellele seegi on liiga raske, kuid hoolsad ja andekad saavad temast palju lühema aja jooksul jagu.

Kirjanduse arvustusi.

Ajaloo kirjandusest:

„Eesti biograafiline leksikon“.

1926. a. sügis oli viljarikas. Raamatuturule ilmus terve rida ajaloolisi töid, millest mõned on eriti huvitavad ja otse kapitaalsed. Niisugusena osutub kõige pealt **Eesti biograafiline leksikon** I osa — *Akadeemilise ajaloo-seltsi toimetused II* (K/ü „Loodus“, Tartus, 1926).

„Oma iseloomult on leksikon (vt. toimetuse „Saatesõna“ lhk. III) välismaade samatüübiliste käsiraamatute eeskujul mõeldud teaduslik-ajaloolise koguteosena, milles aset leiaksid kõigi nende isikute elulood ja võimalikult ka hinnangud, kes Eesti maa ja rahva ajaloos mingit osa on mänginud, alates umbes XIII aastasajast ja lõpetades meie päevadega.“

Leksikoni toimetused (prof. A. R. Cederberg, prof. H. Koppel, prof. J. Köpp, prof. Saareste, dots. P. Treiberg, F. Tuglas, R. Kleis) loodab, et „tema ettevõtte väärilist tunnustamist leiab, kui teos, mis loob tulevasele Eesti ajaloo teaduslikule üldkäsitusele teatavad eeldused ja aluse, mis pakub palju väärtuslikku, oma suuremas osas seni eesti keeles mitte ilmunud materjali, teateid ja ülevaateid kodumaa ajaloo alalt, mis süvendab ja ergutab meie ajaloo uurimistööd“ („Saatesõnaks“, IV).

Toimetajate lootus ei ole neid petnud, sest „Eesti biograafiline leksikon“ sisaldab tõesti „palju väärtuslikku“, isäranis pikemais elulookirjeldusis, kus ühenduses ühe või teise tähtsama ajaloolise isikuga on antud ka kokkuvõtlik

ülevaade ajajärgust, mil antud isik elas ja tegutses, ja neist olukorrist, mis mõjutasid antud isiku tegevust. Sellased on näiteks piiskop Albert'i, keisrite Aleksander I, II ja III, Jaan Anvelt'i, piisk. Johann Blankenfeld'i, krahv Browne'i, ordumeister Dreileben'i, Dr. Fr. R. Fählmann'i, Läti Hinrek'u j. m. t. elulood.

Kuna *elavate* isikute biograafiade leksikoni mahutamise on seotud suuremate raskustega, siis on katsutud ka neist raskusist üle pääseda, sest „õieti moodustab iga tähtsama Eesti nüüdisaja tegelase elulugu ja tegevus ühtlasi tükikese Eesti uuemat ajalugu“ (vt. „Ajalooline Ajakiri“ 1925, nr. 3 lhk. 117). Siiski mõne Eesti avaliku elu tegelase nime ei leia „Biogr. leksikoni“ veergudel, missugust „viga ja ebatasasust loodetakse parandada leksikoni lõppu paigutatavais täienduses (*supplementa*).“ Minu arvates oleks võinud mainida teiste Riia piiskopite (Benjamin'i, Donat'i) kõryal ka *Arsenius't* ja *Agafangel'it*; viimase kohta jätkuks isegi neist kümnest reast, mis leidis „Vaba Maa“ veergudel 17. okt. 1926, nr. 244. Lugupeetud mag. H. Kruus'il on tarvitada olnud *Бьяльсв'и* raamat „Судьбы православия въ Прибалтійскомъ краѣ“, mis trükitis ilmunud 1901. aastal ja seega osalt vananenud ja mitte küllalt täielik. Samuti on „Biogr. leks.“ I osast välja jäänud Eesti apostlikuusuliste metropoliit *Aleksander*, kel tähtsad teened eesti kiriku autokefaalsuses. Ei ole ka eestisõbralikust professorist Tartus (hiljem Kaasanis, Varssavis j. m.) *Eugen Bobrov'ist*, kelle sulest ilmunud mitmed tööd (ka Tartus);

suusõnalisi andmeid temast võib saada praeguselt Tartu prof. *A. Priidik'ult*. Nimetamata on jäänud ka paavst *Gregorius XIII*, kelle kalendrireform puudutas ka meie kodumaad, esile kutsudes käärimisi (Pärnus) XVI. a. s. ja teostudes alles XX a. s.; seda enam tuleks nimetada *Gregorius't*, et tema tähtsast uuedusest ei ole juttu ka teisel, kus oleks võinud seda oodata, näiteks *Bathory* eluloos, kes püüdis uue kalendri ka *Eestis* sisse seada, ja *Anvelli* eluloos, kelle aegu uus kalender (*Gregorianus'e* kal.) maksma pandi. Puuduvad veel *Bollmann'i* — prof. J. Köhler'i sõbra ja elulookirjutaja — ja *Brackmann'i* — Pärnu linnapea ja Eestist vene riigivolikogu liikme — nimed (ka riigikohtuniku *Ditmar'i* ja dir. *A. Erikson'i*, end. rahvakoolide inspektori, bassilaulja *Bernhard Hansen'i* j. m. t. elulood).

Kuigi suurem osa biograafiatest on kirjutatud teaduseilmas tunnustatud surustelt, siiski mõne üksiku väitega ei saa olla päri või need väited tunduvad vähe põhjendatud olevat. Nii ütleb tuntud prof. *Leonid Arbusov* Riia (resp. Liivimaa) piiskop *Albert'ist*, et viimane „ei võinud ette arvestada kirikupoliitilist toetust paavstkonna poolt“ (vt. „Eesti biogr. leks. lhk. 11). Miks mitte, kui ta seda sai paavsti poolt kuulutatud ristisõdade näol (nii enne *Albert'i* kui tema aegu)? *Kestvat* kirikupoliitilist toetust ehk ei võinud arvestada, kuid seegi on selge eemaltvaatajale, meile, tagant järele, aga mitte kaasaegsele tegelasele. Sealsamas kuuleme Läänemere mail valitsenud „venelaste mõjust normannidega (varäägidega) eesotsas.“ Kuigi pooldada normannide teooriat vene riigi rajamises, siiski peaks tunnustama, et idanormannid (varäägid) Venemaal olid juba ammu slaavistunud (piiskop *Albert'i* ajaks), nii et neist *erald*i venelastest („venelaste eesotsas“) ei tarvitseks kõnelda. Ka oleks kohasem, et *Eesti* biograafilises leksikonis kirjutataks ja kõneldaks *Idamere* asemel (ib.) *Läänemeri*.

Arusaamatuks jääb ka, kuidas leedulased võisid loota, et „nad vahest kord Väinast läänepoolse maad valdavad“ (ib.) Voolab ju Väina-jõgi enne mini idast lääne, kui lõunast põhja,

nii et ta ei saa piiriks olla idale ja läänepoolsele maale“. Või on siin tegemist trükiveaga: *läänepoolne* esineb *lõunapoolse* asemel?

Sealsamas (lhk. 12) kujutatakse piiskop *Albert'i* isikut ja tegevust vastavalt balti-saksa traditsioonidele, ülistavalt, negatiivseid külgi mainimata või mainides tagasihoidlikult („Ta võis poliitikuna ka laiduväärt olla.“ Sic!)

Ilmakaarte suhtes ei ole ka selge, kus asub *Ugaunia*, kui öeldakse: „*Ugaunia* ning Põhja- ja Ida-Eestimaa olid veel vabad“ (ib. lhk. 12).

Läti Henrik'u „Liivimaa kroonika“ on küll peaallikaks olnud prof. *L. Arbusov'il* (ib. lhk. 13), kuid lugupeetud biograaf ise ei pea *Läti Hinrek'ust* kinni, kui ütleb, et „1223. a. süttis suur eestlaste vastuhakkamine. Saare-, Harju-, Viru- ja Järvamaa vabanesid“ (vrld. *Läti Hinrek*, Liiv. kroon., XXVI, 3).

Dr. Boltz'i arstitegevus ei ole hinnatud, kuigi ta laiemas ümbruskonnas hea arstina oli tuntud ja lugupeetud, kuid arheoloogina-asjaarmastajana on ta mainitud (lhk. 53), kusjuures ei ole siiski tähendatud, kas kõik tema kolleksioonid leiduvad kivikirved on ka *ehtsad* või on tehtud (nagu kurjad keeled räägivad) Taevere ja Vastemõisa valdade kiviraiujate poolt ja müüdnud kalli hinna eest... asjaarmastajale. (Tuleta meele võltsitud muumiaid, katoliku kiriku pühikuid j. t.)

Paula Brehm'i vanadus on rüütlikult vaigitud, kuigi mitte raske ei oleks olnud tarvilikke andmeid saada tema mehelt (ins. *Jürgenson'ilt* Tallinnas).

Et mõned loogilised vead, nagu *post hoc, ergo propter hoc*, on lubatavad teaduslikus ajaloo käsitluses, seda näeme kuuleme *Filare'i* eluloos (lhk. 90), kus *August Sildnik* väidab: „Rahva massilise kreeka-katoliku usku minekule tegi lõpu 1848. a. revolutsiooniline liikumine Lääne-Euroopas“.

O. Grosschmid'i tööde hulgas ei ole nimetatud tema „Eesti rahva ajalugu“ (lhk. 111), nii hea või halb kui ta ka ei ole.

Prof. *A. R. Cederberg* seletab: „Tartu asutati a. 1630 gümnaasium, mis siis, kui a. 1632 Tartu oli ülikool asutatud, üle viidi Tallinna“ (lhk. 113), kuid meie

— tallinlased — oleme veendunud, et gümnaasium Tallinnas avati juunikuus 1631. a., aga ei ole „üle toodud“ 1632. a. Tartust.

Need vähesed väärtused ja arusaamatused ei vähenda kuigi palju „Eesti biogr. leksikoni“ väärtust ja tähtsust, mispärast rõõmuga võib tervitada tema trükis ilmumist ja soovitada teda laiemale haritud ringkondadele käsiraamatuks. Huviga jääme ootama järgmisi osi (II, III ja IV ühes *supplementa*).

V. Orav.

Ajaloo kirjandusest: mag. H. Moora

„Eestlaste kultuur muistsel iseseisvus-ajal“.

Tähtis uudis ajaloo alalt on mag. H. Moora raamat „Eestlaste kultuur muistsel iseseisvus-ajal“ — Tartu ülikooli arkeoloogia kabineti toimetused IV (K/ü „Loodus“, Tartus 1926, hind 350 marka).

Raamat koostub seitsmest peatükist: I. Naiste rõivastus, ehted ja riistad, II. Meeste rõivastus ja riistad, III. Ehitud, külad, põlluharimine ja muud elatusviisid, IV. Ühiskondlik kord, maa jaotus, V. Sõjaline kultuur, VI. Vaimline kultuur, VII. Naaberrahvad. — Teksti selgitavad hulgalised hästivalitud illustratsioonid, joonised ja kaardid.

„Populaarses töös, nagu käesolev (mainib autor, lhk. 3), on loomulikult paljudest peenustest mööda mindud, üksikküsimuste üksteisele vahel vasturääkivaist lahendusist on autor julgenud esitada ainult need, mis tema arvates enam pooldatavad. Kuna seejuures on tulnud otsustada asju, milles kirjutaja alati polnud asjatundja, siis on patustuste ärahoidmiseks üksikuid osi lastud vastavil eriteadlasil kontrollida. Üldiselt on aga raamatu rahvapärases iseloomust hoolimata püütud esitada ainult seda, mida teaduslikult enam-vähem põhjendatuks võib pidada.“ (lhk. 4).

Nagu juba sellest sissejuhatausest näha, on noor õpetlane väga tagasihoidlik, äärmiselt ettevaatlik, leides, et „meie rahvuslikule iseteadvusele sellega rohkem on antud kindlust ja jõudu, kui teda toidetakse vähemate, kuid kindlale

teadmisele rajatud tõsiasjadega, kui teda õõnsate luule illusioonidega üles puhudes“ (ib.).

Kuivõrt kaugele läheb H. Moora ettevaatlikkus otsustes, näitab järgmine kuiv statistika. Esimesel viiekümnel (õigemini 45) leheküljel kuuleme 2 korral *ei tea*, 4 korda *teadmised ei ulatu*, 1 kord *kindlasti ei*, 1 kord *pole mingisuguseid teateid*, 11 korda *pole saadud* (jäänuseid, asju jne.), 7 korda *võib oletada*, 12 korda *võisid olla, ei ole võimatu, võimalik, võiks tunnistada, vahest*, 39 korda *vist* (ühel leheküljel isegi 7 korda!), 27 korda *arvatavasti võib arvata, on arvatud* (jällegi ühel leheküljel 7 korda!), 12 korda *nähtavasti, paisab*, 16 korda *tõenäoselt, väga tõenäoselt, paistab tõenäone*, 25 korda *umbes*, 2 korda *tohiks enam-vähem kindel olla*, 6 korda *kindlasti*, 11 korda *kahtlemata*, 5 korda *muidugi*.

Kui juba esimestes peatükkides, mis baseeruvad ainelisel kultuuril, muinajäänustel, faktidel, autori otsustused osutuvad suuremalt osalt hüpoteetilistena ja problemaatilistena, mis siis veel rääkida ühiskondliku elu nähtustest, millest ei ole säilinud kuultuurijäänuseid või on leida ainult mõned segased mõisted leksikonis! Enamasti igas lauses kuuleme: *vist, võib olla, tõenäoselt* jne. (võrdl. lhk. 63 j. t.). Samuti lausub autor „sõjalisest kultuurist“ (pt. V): „Enne, kui nüüd asume kirjeldama muistset eestlaste sõjaväge, malevat ja selle võitlusviise, tähendatagu, et seda ainult kõige pealiskaudsemalt (sic! V. O.) võime teha“ (lhk. 74). Ka eestlaste vaimlise kultuuri kohta (pt. VI) mainitakse, et „kõik need arvamised meie muinasaja luule laadist ja need vähesed arvatavad vanad üksikasjad, mida siitsealt võiks välja noppida, on ikkagi ainult oletusi, mis igatahes veel nüüd parimalgi juhtumusel ei suuda anda mingit lähemat kujutust meie esivanemate luulest ja sellest, mis seda inspireeris“ (lhk. 118; minu kursiiv V. O.).

Sellane aine käsitus, mis kubiseb oletustest ja analoogiatest (tähtsama tõestusena), jätab küll mõneski skeptikus õudse mulje eestlaste kultuurist muistsest iseseisvus-ajal: *Ignoramus!* Kuid optimistid on siiski tänulikud autorile tehtud töö eest, mis „luule illu-

sioonide õõnsuse“ on täitnud *sisuga* — hüpoteesidega ja analoogiatega, mis mõnigi kord viinud õpetlasi tähtsatele leidudele ja seadustele.

Ettevaatlikult astuja harva komistab (ka pimeduses), mispärast ka *H. Moora* raamatus asjata otsiksime komistusi, vääratusi, patustusi. Ainult mõned vähemad arusaamatused tulevad siin-seal ette. Need on kõigepealt ebamäärased aja mõisted: „hilisem etnograafiline aeg“ (lhk. 9), „paganusaeg“ (lhk. 10), „muistne vabadusaeg“ (lhk. 10), „isesesivuse aeg“ = noorem raua-aeg = 800—1200 a. p. Kr. (lhk. 14) j. t. Teiseks, oskussõnas „plettilustused“ (lhk. 15, 17 j. t.) tundub vene mõju, sõnast *наемму* — *наемные* = punuma. Sõna „talgud“ peab autor „vanaks“ sõnaks (lhk. 46); kui aga pooldada nende filoloogide arvamist, kes tuletavad sõna „talgud“ venekeelsest „*мо.го.го.го*“, siis küll väga vanaks ei saa seda eestikeelset sõna pidada. Dr. *F. J. Wiedemann* („Eesti-Saksa sõnaraamat“) ja Dr. *J. Manninen* („Etnograafiline sõnastik“) ei tunne *vampsu*-nimelist rõivast (lhk. 20). Et eestlased oleksid kitse tunnud, seda järeldeb *H. M.* kaheldes („vist siis...“) analoogia põhjal (liivlastega), kuna lihtsam oleks olnud seda tõestada skandinaavia muinastraditsioonidega (vrđl. lhk. 52 — saaga *Olav Trygvepojast*). Kui mitte mujalt tõendus otsida, siis juba jällegi saagast *Olav Trygvepoeg* (lhk. 52) kuuleksime eestlaste liikumistest meredel X a. s.;

aga *H. M.* väidab, et „eestlased ise hakkasid merel liikuma ja kauplema küll alles XI ja eriti XII sajangul“ (lhk. 48). Lauses: „Sukki ei kantud tol ajal (XII—XIII a. s.) isegi veel mitte Lääne-Euroopas“ (lhk. 7) tuleks eksiarmuste ärahoidmiseks juure lisada attributum „kootud“, sest kootud sukki küll ei kantud, aga kanti *riidest* sokke (vrđl. Dr. *Alwin Schultz* — *Das häusliche Leben der europäischen Kulturvölker*, S. 229 ff.). Liigse peensusena tundub vahetege mine külavanema ja kihelkonnavanema võimu vahel, kellest esimene oli „arvatavasti *valitav*“ (lhk. 59), teine — „näikse olnud *päritav*“ (lhk. 63)!

Pikemaid põhimõttelisi vaidlusi tekitab küll autori arvamine, et eestlastel kõik, mis olemas, oli laenatud võõrsilt, teistelt: „Nagu juba nägime, ei olnud eestlaste muistne usund iseendast midagi täiesti algupärast, nagu meil sagedasti kaldutakse arvama, vaid see oli samal määral nagu muu ainelinegi kultuur läbi põimitud üldnimikkude ja teisilt rahvalt *laenatud* ainetega“ (lhk. 116.) Kuid ajakirja kitsas ruum ei luba selle küsimuse juures pikemalt peatuda. Ainult niipalju olgu tähendatud, et selles ettevaatlikul noorel õpetlasel, nagu seda on *H. Moora*, ei tarvitseks end otsekohe *Friedrich Ratzel*'i jüngriks tunnistada, kuna on ju ka *Adolf Bastian*'i kool olemas (vrđl. prof. *Karl Weule* — *Kultuurita rahvaste kultuur*, Leipzig 1910).
V. Orav.

Vastuseks h-ra J. U. kirjutisele

Mõtteid ja märkusi „Algkooli matemaatika õppekava projekti puhul“.

(„Kasvatus“ nr. 3, 1926).

Matemaatika Õpetamise Komisjonilt.

1. Sihikindlale geomeetria küsimuste käsitlemisele tohiks III klassis pind valmis olla: ühelt poolt on kogutud küllaldane hulk geomeetrilist tootesmaterjali, teiselt — on käepärast juba küllalt lai arvupiirkond — sellega kõik tarvilikud eeldused ka mõõtmisküsimuste uurimiseks. Viimased annavad omakord hulga väärtuslikku materjali aritmeeti-

kale. Oleks kahju, kui seda materjali saaks käsitama hakata alles IV klassist peale.

2. „Osaleidmine tervest ja terve leidmine osa järel“ on küll „ülesannete tüüp“, kuid hoopis teises mõttes, kui näiteks segud ja sulatised, võrdeline jagamine jne. See on nimelt üldise ja väga kaaluva väärtusega „tüüp“: ta on võimsam

murru mõiste arendamise abinõu. Pealegi on tal suur praktiline väärtus. Ja lõppeks ta annab ainsa mõistliku murdude korrutamise ja jagamise seletuse.

3. Murdude avaldamine samanimelistes osades ühes liitmise ja lahutamisega paigutati IV klassi kavasse, et mitte liiga koormata V klassi kava.

4. Riistade nimetamine kava geometrilises osas oli ses mõttes kohane, et sel teel pikkade tööde kirjelduste tarve sai üleliigseks; sõnadega: nurkrist, vesilood sirkel, mall ja nurgasabloonid jne. — on terved tööde tsüklid märgitud.

5. Tähtvalduste ja nende numbriliste väärtuste käsitlemist pooldab MÕK:

a) sellepärast, et neil saab hästi arendada funktsionaalse olenemise mõistet;

b) sellepärast, et niisuguste avalduste ja numbriliste väärtuste tabelite tarvitamise oskust nõutakse õppinud töoliselt igal alal.

6. MÕK ei näe erilist tarvet käsitleda juurimise ülesannet juba IV klassis, kuigi see ennast proovimise teel seal läbi viia laseb. Asja paigutamine VI klassi sündis ses mõttes, et siin domineerivaks mõisteks on f. olenevus ning juurimise protsess just f. olenevuse pööramise mõtet hästi selgitab.

7. Hr. J. U—i poolt raskeks peetud joonistamise ja mõõtmise tööd tohiks end siiski läbi viia lasta, nagu mujal korjatud kogemused näitavad.

8. Hr. J. U—i poolt soovitatud seletuskirja täiendust koduse raamatu- ja arvepidamise kohta võiksime ainult pooldada. Kuid me sooviksime seda pala näha mitte VI, vaid V klassis.

Matem. Õpet. Komisjon:

*A. Borkvell, J. Grünthal, J. Kuulberg,
J. Nuut, G. Rägo.*

Vastuseks hr. Chr. Brüller'i kirjutisele: „Algkooli matemaatika õppekavad“.

(„Kasvatus“, Nr. 11—12, 1926).

Matemaatika Õpetamise Komisjonilt.

Eelmärkus: 1) Selgema ülevaate saamiseks toome allpool kaaluvamate punktide puhul hr. Brüller'i väited lühikestes kokkuvõtetes. Palume lugejat lahkesti algtekst ja MÕK-i algkooli õppekava projekt käepärast hoida. 2) Tsiitaatides on „Kasvatuse“ leheküljed lihtsalt numbriga märgitud, MÕK-i algkooli õppekava projekti puhul täiendava märkusega „MOK-i kava“. 3) Põhimõttelised lahkuminekid hr. Chr. Brüller'iga ei takista meid tema tööd, kaasa arvatud kõneall-olev arvustus, kõrgelt hindamast.

1. Kavade tähtsusetusest (lhk. 325).

„Koolitegelaste ja avaliku arvamise poolt hinnatakse õppekavade tähtsust kõrgemalt, kui nad seda väärivad. Peatööd koolis — õpilaste kasvatamist ja arendamist isikuks ja riigikodanikeks — ei suudeta reguleerida kavade abil. On ebaõige seletada õppetöö puudulikke tagajärgi kavade puudustega. Halb kava ei takista veel kedagi hästi õpetamast“.

Need laused omavad ajaloolise tähenduse: neis väljendatud seisukoht seletab tähtsal määral kurbi tõsiasi, 1) et meil 1920. aastal kavaks võis saada tema valmistamiseks kogutud tooresmaterjal; 2) et 10. iseseisvuse aastal koolitöö eesmärk, siht ja ülesanne on veel määramata; 3) et ei rutata uute õppekavade kokkuseadmise eeltöödega, kuigi vanad iganenuks on tunnustatud, 4) et seni tarvilikuks pole peetud asutada, nagu mujal, autoriteetne riiklik õppekavade toimikond.

Vaidluste asemel arvustuse 1. ja 2. lõike kohta (lhk. 325) lisame viimasele ülaltoodud hr. Brüller'i lausele veel kaks: 1. Kõlbmatu sõiduplaan ei takista ju ronge korralikult liikumast. 2. Kõlbmatu seadustik — inimesi korralikult elamast. Järelduste tegemise jäätame lugeja hoole.

Lõppeks küsimus: kui õppekavad on nii tähtsusetud, kuidas siis seletada tõsiasi, et kõigil maadel kooli arenemis-

käigu pöördepunktid on märgitud just õppekavadega.

2. Endastmõistetavatest juhtmõtetest (lhk. 325).

„Juhtmõtetest võiksid ära jääda nr. 1 ja nr. 3, mis väljendavad üldiselt tunnustatud ja endastmõistetavaid tõdesid“.

MÕK oli sunnitud neid juhtmõtteid täpsalt fikseerima, kuna maksev ametlik õppekava just neid „endastmõistetavaid tõdesid“ ei tunnusta. Inimene eksib sageli just endastmõistetavate tõdede vastu, eriti kergelt seni, kui nad on formuleerimata.

3. Kava metoodilisest survest (lhk. 326).

„Kava määrab õppeaine materiaalse sihi, ta on osa metoodikast ning ei saa olla metoodiliselt survevaba“.

MÕK-i arvates määrab kava nii materiaalse kui ka formaalse õppetöö sihi, kuid saab siiski väga hästi olla metoodiliselt survevaba, jättes nimelt õpetajale vabaks käsitlemisviisi valiku. Allakirjutajad on arvamisel, et nad ses mõttes oma kava projektiga on jätnud õpetajale maksimumi mõeldavast vabadusest.

Metoodilist survet näeb arvustaja kohe esimeses kava lauses. Arvustaja pole nähtavasti arvestanud MÕK-i kava seletuskirja, eriti lhk. 17, punkt 10.

Edasi hr. Brüller peab arvude piiriks III klassi kavas 10000, kuna ta seal on 100000 *) ja kulutab üleilgse hüüdmärgi lhk. 328 esimese lõike lõpul. Palume võrrelda seletuskirja lhk. 17, p. 11.

Ka kuuenda klassi kavaosas: „Ruutja kuupjuure määramine katsumise teel“ näeb hr. Brüller metoodilist survet ja märgib selle vääriliselt hüüdmärgiga: siingi olla meetod täpsalt ette kirjutatud. Fikseeritud on siin otsitavate arvude leidmise meetod (neid on mitu: Ptolomäus'e, Heron'i jne.), tähendab ometi midagi hoopis muud kui õppeviis: miks on lugupeetud arvustaja jätnud tähele panemata MÕK-i kava seletuskirja lhk. 26, p. 6?

*) MÕK-i kava seletuskirjas lhk. 23, seitsmes rida ülalt on eksikombel trükitud 100000 (miljon) 100000 (sajatuhande) asemel.

4. Õppesihtide küsimus (lhk. 326).

„Sihtide määramine ei paku midagi uut“.

Uut ei ole MÕK tõepoolest õppesihtide määramisel taga ajanud. Ülesanne oli see: asetada umbmäärase lause asemele: „matemaatika õpetagu lapse mõtlema jne.“ kindla ja selge sisuga, täpis sihi formulatsioon. (v. MÕK-i kava lhk. 7). Olgu möödaminnes tähendatud, et raskema osa kavade kokkuseadmise tööst moodustab mõttele täpsa keelelise väljenduse leidmine.

5. Metoodiliste üksuste killustamisest (lhk. 365).

„Kava lahutab üks teisest metoodiliselt kokkukuuluvad küsimused, pillutades neid laiali mitme õppeaasta peale“.

Sholastilise väärtusega metoodilised üksused ei ole mingid konstandid: peaaegu igal metoodikul on o m a d metoodilised üksused, mille harilikult määrab autori maitse, ja mis sageli pole kooskõlas teadusliku seisukohaga. Tüübiliste näidetena olgu nimetatud arvustus-teemi käsitlemise puhul Grube' üksused ja koolinõunik Koppel'i üksused.

MÕK ei pidanud võimalikuks rajada kava mingi ühele metoodiliste üksuste nimestikule, sest säärane talitusviis oleks röövinud õpetajalt vabaduse käsitlemisviisi valikul, oleks ette kirjutanud sirgjoonelise ainepalade järjestuse, mis igas kava osas ikkagi pole läbiviidav ja meile põhimõtteliselt vastuvõtmatu, oleks viinud vastoludele hr. Brüller'i pooldatud printsibiga „vom Kinde aus“.

Seletus asjale on antud meie juhtmõtetes MÕK-i kava lhk. 5, p. 9, 10, 11 ja seletuskirjas lhk. 17, p. 9, 10, 11.

Praegu loeteldud põhjustel ei näe me tarvet üksikasjalisemalt peatuda hr. Brüller'i, meie arusaamise järele põhjendamata arutustel arvustus-teemi käsitlemisest (lhk. 327—323), protsentarvutuse jaotusest, lihtmurdude käsitlemisest ja aritmeetilisi tehteid valitsevate põhiseaduste rakendamisest arvutamise lihtsustamiseks, kõik lhk. 328.

Lubatagu vaid peatuda hr. Brüller'i seisukohtadel mõõtmise probleemides:

a) Eeskätt stiili poolest huvitav märkus pinna ja ruumi mõõtmise käsitle-

mise kohta (lhk. 364). „Nii tuleks siis terve aasta*) pindu katta ruudukestega . . .“ Sama hästi võiks ju ka öelda: „Nii tuleb siis terve aasta sirglõiku mõõta mõõtpuu ja mõõtrihmaga“, või — „osa leida tervest“, või — „käsitella kaheksandikku“. Meie arvates ei tohiks niisugune arvustamisvõte olla lubatav.

b) Härra Brüller (lhk. 364) mõistab otsesest mõõtmist väikse ja lühikese vahesammuna pindade ja ruumalade mõõtmisviisi arendamiskäigus — olla koguni metoodiline võte. Meie arusaamise järele on see pindade ja ruumalade mõõtmise põhimeetod; sageli koguni ainus käidav tee: katsugu lugupeetud arvustaja oma „pinna ja ruumi mõõtmise algoritmi“ abil mõõta tema ülikonnaks kuuluvat riide hulka, köögi-, söögi- ja teiste nõude ruumalaid.

c) Lhk. 365 märkusest järeldame, et hr. Brüller mõõtprobleemides peituvaid raskusi (teaduslikke ja metoodilisi) näha ei soovi.

d) Härra Brüller peab nurga mõõtmist nurgaga, ringi kaare mõõtmist kaarega ja nurga mõõtmist ringi kaare kaudu sisuliselt ühtelangevateks. Meie arvates on siin kolm iseasja. Näha pääseteed sõnas „pööre“ pole õigustatud: sõnal „pööre“ puudub mõte, kui teda pikemate lisanditeta tarvitada.

e) Lugupeetud arvustaja küsib korduvalt: „Mispärast kipub MÖK-i kava metoodilistesse üksikasjadesse, mispärast ei piirdu ta teemide loetlusega üldjoontes?“

Meie vastus: metoodilisi (käsitlusviisilisi) üksikasju ei ole kavas üldse olemas. Teemide üldloetlusega ei piirunud kava kokkuseadjad sellepärast:

1) et säärane töö otstarbetu, kuna sellest pole kellelgi kasu;

2) et ta koolitööle sageli kahju toob, sest üldjoontes loeteldud teemid lubavad väga mitmesugust tõlgitsemist ja neid võidakse käsitella lähtudes seisukohtadelt, mis ei vasta algkooli ülesandele ega eesmärgile. Ses mõttes on senine ametlik õppekava olnud põhjuseks olulistele väärsammudele õppetöös, eriti VI klassis.

*) Meie harvendus.

6. Induktsioon ja deduktsioon.

„Väide, et matemaatika õpetamine algkoolis on täies ulatuses induktiivne, on ekslik“ (lhk. 363).

Oleks hea olnud, kui lugupeetud arvustaja oleks seletuskirja p. 8 (MÖK-i kava lhk. 16) võtnud ühes paar rida kõrgemal seisva punktiga 6. b. II. Siis oleks ta ometi ära tunnud, et MÖK-i projektis pole induktsioon seatud vastandiks deduktsioonile sholastilises mõttes, vaid matemaatilise deduktsiooni mõttes: räägitakse ju nimetatud kohas selge sõnaga „aksiomaatilis-deduktiivsest tõe tuletamisest“.

Deduktsioon, millest härra Brüller räägib ja mille klassikaliseks skeemiks on:

Kõik inimesed on surelikud

Sokrates on inimene

Sellega: Sokrates on surelik

ei vii iialgi uutele tõsiasiadele ja on tõdedele jõudmise meetodi mõttes väärtusetu.

Hoopis teisiti on lugu matemaatilise deduktsiooniga; võetagu näiteks lause tuletus (deduktsioon) põhitõdedest laksiomidest) — „kolmnurgas on suurema külje vastas suurem nurk“, või Pythagoras'e lause tõestus.

Lause erijuhu väljalugemine üldjuhust ja geomeetrilise elemendi arvutamine valemi põhjal pole mingid deduktsioonid, vaid palju kitsama tähtsusega mõtteviisid.

Pikematele seletustele pole siin ruumi.

7. Geomeetria kursuse alguse küsimus (lhk. 360 ja järgmised).

Härra Brüller'i märkuse 2. sisu lhk. 360 on meile arusaamatu (laused 3. ja 4.).

Allakirjutante seisukoht on see: „Raumpflege“ ülesandeks on õpetada lapsi nägema ja ära tundma ruumilisi objekte ning koguda parajatel juhustel geomeetrilist tooresmaterjali. See sünnib osalt alateadvalt eelkooliealises vanaduses, hiljem teatud määrani sihikindlalt koolis 1. ja 2. õppeaasta jooksul emakeele, koduloo, tööõpetuse, joonistamise ja ka matemaatika tundides.

Selle materjali korraldamisega, esimeste seaduspärasuste konstateerimisega, elementaarsete tõsiasiadevaheliste sidemetega leidmisega algab „Raum-

lehre". Siin on MÕK-i arvamisel geomeetria algus. Kuna tähtsam toiming geomeetria algeil — mõõtmise — eeldab teatud tutvust arvuvallaga, ei leidnud MÕK kohase olevat paigutada geomeetria algus juba 2. klassi kavasse.

8. Mõned üksikud märkused.

a) 5. klassi kava aritmeetilise osa kohta olgu tähendatud (lhk. 328), et ta meie arusaamise järele kaugeltki kerge pole: suureks ülesandeks on siin lõpuni välja arendada arvutamise tehnika täpsalt antud suuruste puhul ja ligikaudu teada olevate suuruste puhul.

Teine, elulisem neist ülesandeist, mis oma alla tunduva osa V õppeaasta ajast võtab, pole meie senises algkoolis üldse mingit tähelepanu leidnud või hoopis lubamatu käsitlemise osaliseks saanud.

b) Võrrandite väljajätmise asjus on meie seisukoht väljendatud juhtmõttes 4 ja 7 (MÕK-i kava lhk. 4—5). Et ühe või teise võrrandi käsitlemine, kui selleks paras juhus, mitte keelatud pole vaid soovivat on, näitab MÕK-i kava lhk. 27, p. 7 teine lause.

Härra Brüller'i poolt nimetatud juba üle elatud vanemate meetoodikute seisukohti ei leia meie võimaliku olevat teha vaidlusobjektiks.

c) Õige seisukoha suuruste olenevuse mõiste arendamise küsimuses leiab härra Brüller ametliku kava seletuskirja lõpplausas: „Üheski klassis ei tohi ununeda matemaatiline põhiprintsiip — funktsionaalsus“.*)

Vabandatagu meie märkust, et matemaatikas ega selle meetoodikas üldse ei tunta niisugust asja, ei põhiprintsiibina, ei lihtprintsiibina, ega isegi mõistena. Siin on meil näide tõsiasi jaoks: „Wo eben die Begriffe fehlen, da stellt ein Wort zur rechten Zeit sich ein“. (Goethe, Faust).

Meie seisukoht funktsionaalse olemise mõiste käsitlemise asjus on väljendatud seletuskirjas p. 8, MÕK-i kava lhk. 27.

9. Kava üldiste puuduste asjus (lhk. 365).

Meil oleks siin hr. Brüller'ile järgmist vastata:

1) Kava praktilise ja teoreetilise osa kokkukõlastamatuse kohta puuduvad arvustuses konkreetset näidet.

2) Meetoodilise killustamise etteheitele on vastatud ülal p., 5.

3) Meetoodilistesse üksikasjadesse tungimise etteheitele on vastatud ülal p. 6. e.

4) V ja VI klassi kava näib arvustajale ebamäärane. Meil on raske asja fikseerida selgemini, kui see sündinud kavas ja seletuskirjas.

5) Kava aritmeetika ja geomeetria kokkukõlastamatuse etteheitele ei saa midagi vastata, kuna arvustuses pole toodud ühtki kaaluvamat näidet. Lhk. 329 esimesele lõikele leiab arvustaja vastuse seletuskirjas MÕK-i kavale lhk. 26, p. 6.

6) „Kava puuduseks tuleb lugeda ka seda, et ta on ilmunud „solo“. Kas pidime meie, Matemaatika Õpetamise Komisjon, ka võimlemiskava välja töötama?

Allakirjutajate arvamine on see, et kava kokkuseadmine on määratu vastutusrikas asi ja mõtetute asjade ja tühjade sõnastuste ärahoidmiseks ametlikus kavas selle kokkuseadjate hulka peavad kuuluma võimalikult suure teadusliku ja pedagoogilise eruditsiooniga isikud. Selle põhimõtte järele on käidud kõigil kultuurimail.

Matemaatika Õpetamise Komisjon:

A. Borkvell
J. Grüntal
J. Kuulberg
J. Nuut
G. Rägo

*) Meie harvendus.

Poeglaste kehalise kasvatuse õppekava eelnõu keskkoolidele.*)

A. Rosenberg ja K. Müür.

(Järgneb)

B. *Ripped. Liikumine loodsihis* — a) ette, rööbastel ja üks käsi rööpal, teine pulkadel; b) taha — rööbastel ja üks käsi rööpal, teine pulkadel; c) kõrvale — rööpal ja pulkadel; d) ette, õtsetega kõrvale — rööbastel ja üks käsi rööpal, teine pulkadel; f) kõrvale, õtsetega kõrvale — rööpal; harilik, sirgetel kätel — põlved kõverdatud ette ja siin sääre-säärte sirutus ette; harilik, kõverdatud kätel — põlved kõverdatud ette ja põlvede kõverdamisega ette.

Liikumine loodsihis — a) ette — pulkadel; b) taha pulkadel; c) kõrvale, õtsetega kõrvale — pulkadel; d) ette, õtsetega kõrvale — pulkadel; e) taha, õtsetega kõrvale — pulkadel; harilik, sirgetel kätel — põlved kõverdatud ette ja põlvede kõverdamisega ette; harilik, kõverdatud kätel — sirge kehaga (jalad all), jalgade harki- ja kokkulöömisega (all), põlve kõverdamisega ette.

Liikumine loodsihis — a) ette — rööbastel; b) taha — rööbastel, c) kõrvale — rööpal; hüpetega sirgetel ja kõverdatud kätel — jalad all (sirge kehaga), jalgade harki ja kokkulöömisega (all), põlve kõverdamisega ette.

Liikumine nõlvaksihis üles. — a) ette — rööbastel ja üks käsi rööpal, teine pulkadel; b) taha rööbastel ja üks käsi rööpal, teine pulkadel; c) kõrvale — rööpal; d) kõrvale õtsetega kõrvale — rööpal; e) taha, õtsetega kõrvale — rööbastel ja üks käsi rööpal, teine pulkadel; f) ette, õtsetega kõrvale — rööbastel ja üks käsi rööpal, teine pulkadel; harilik kõverdatud kätel — sirge kehaga (jalad all) jalgade harki ja kokkulöömisega (all), põlve kõverdamisega ette.

Liikumine nõlvaksihis üles. — a) ette — pulkadel; b) taha — pulkadel; c) kõrvale — pulkadel, d) kõrvale, õtsetega kõrvale — pulkadel; e) ette, õtsetega kõrvale — pulkadel; f) taha, õtsetega kõrvale pulkadel; harilik sirgetel kätel — sirge kehaga (jalad all),

jalgade harki ja kokkulöömisega (all), põlve kõverdamisega ette.

Ripped: käte kõverdamine 4 korda, ettesirutatud jalgade harki ja kokkulöömine ees, käte kõverdamine 4 korda — põlved kõverdatud ette ja siin sääre-säärte sirutus, jalgade tõstmine ette.

Tugi. Tugi taga, õtised toes. Käte kõverdamine toes põiki — 2 korda. Kätel käimine toes põiki — ette ja tahapoole. Liikumine kõrvale toes taga. Pöörded. Tugi küünarvartel. Õtised toes küünarvartel.

C. *Ronimised.*

Ronimine käte ja jalgade abil (latt, köis) — 5 m. Ronimine ühe käe ja jalgade abil — jõudumööda. Ronimine käte ja jalgade abil, kahel köiel — 5 m. Ronimine käte abil (latt, köis) — 2 m.

D. *Vedamine ja tõukamine.*

Vedamine. a) Näod vastamisi: sammseisus ette ja väljaastes taha — kahe kepiga otstest kinni hoides käed puusal ja kõievedu viirgudena juurejooksuga; põlvseisus, põlvele toetudestaha ja seistes ühel jalal — kahe käega randmevõttega, kepiga, otstest kinni hoides; kükis — ühe käega randmevõttega, ristamisi kätega randmevõttega, kepiga, kahe käega ühest otsast kinni hoides, kahe kepiga otsast kinni hoides, kõiega (latiga) ridadena viirgudena; istes, ristamisi kätega ja ühe käega randmevõttega. b) Küljed vastamisi; kükis ja seistes ühel jalal — ühe käega randmevõttega, kepiga, otsast kinni hoides, kõiega viirgudena ja nelinurgana. c) Seljad vastamisi; väljaastes ette — kahe kepiga, otstest kinni hoides, käed puusal ja kaenla all; põlvele toetudes taha — kepiga, kahe käega otsast kinni hoides, ristamisi kätega randmevõttega ja kahe kepiga, otstest kinni hoides; sammseisus kõrvale — kahe käega randmevõttega ja kahe kepiga, otstest kinni hoides; kükis ristamisi kätega randmevõttega, kahe kepiga, otstest kinni hoides ja ühe kepiga, otstest kinni hoides ja ühe kepiga,

*.) Algus „Kasvatuses“ nr. 1, 1927 a. lhk. 31.

kahe käega ühest otsast kinni hoides.

Tõukamine. a) Näod vastamisi: väljaastes ette ja seistes ühel jalal kahe kepiga, — otstest kinni hoides; väljaastes ette viirgudes rindadega; kükis — kahe käega randmevõttega, kepiga, kahe käega ühest otsast kinni hoides, kõiega viirgudena, kahe kepiga käed kaenla all; kepi väljaväänamine käest; b) küljed vastamisi: väljaastes kõrvale — õlgadega, c) seljad vastamisi: väljaastes teha, põlvseisus ja istes — kahe kepiga käed puusal; kükis — selgadega.

Märkus: Alkooli klassides läbi-võetud vedamis- ja tõukamisviiside kordamine, raskendades kohalt äravedamise või tõukamise kauguse ja tõukamise või vedamise kestvuse suurendamisega.

E. Tõstmine ja kandmine.

Ratsanikkude võitlus. Elavad lained. Abinõude kohaletoomine. Jooks 25 kg raskusega (liivakott) kuni 25 m. võidu- ja teatejooks 25 kg liivakotiga kuni 25 m. Võidu ja teatejooks kaasõpilase kandmisega seljas (soolakotina) kuni 15 m.

F. Endakaitse ja pealetung.

Prantsuse ja inglise poks. Lihtlöögid ettevalmistavas seisus: otse (sirge) löök, pikk haak, lühike haak, haak alt üles — ühes vastavate kaitsetega. Sama võitlusseisus. Liikumine võistlusseisus ette, taha ja kõrvale — löökideta ning ettevalmistavas seisus — löökidega. Jalalööök sääreluusse ühes vastava kaitsega.

Dju-djitju. Ettevalmistavad harjutused: tõukamine ja tõmbamine paarides, kukkumine ette ja taha, võitlusseis, kinnihoidmis- ja haaramisviisid, tasakaalus ja tasakaaluta seisakud. Vastase mahaviskamine põlvele laskmisega ja üle puusa. Vabastamine käte võtetest.

G. Visked, tõuked ja heited. Viske-mängud.

Visked: Võimlas või spordiplatsil: Märkivisked väikese palliga — par. 18 m ja vas. 12 m kauguselt, tabavusega, par. 50% ja vas. 25% (1. m läbimõõduga märklauda). Kaugusvisked (heited) 1 käega: võrk-jalgpalliga — par. 25 m ja vas. 20 m; korvpalliga — par. 20 m,

vas. 15 m; kerge meditsiinipalliga harjutusena. Visked korvi. Outi-visked (pea tagant ette): võrk-jalgpalliga 16 m, korvpalliga 12 m ja kerge meditsiinipalliga — harjutusena. Visked kahe käega: üle pea ja jalge vahelt taha ning alt üles — võrk-jalg- korv- ja kerge meditsiinipalliga.

Tõuked: 1. käega õlalt ette ja üles ning kahe käega rinnalt ette — korv- ja kerge miditsiinipalliga. Pallilöögid jala seesmise ja välise küljega ning pealsega — märki.

Mängud: Võrkpall. Kuningapall. Kindluse piiramine. Pallisõda. Rajapall.

Spordiplatsil: Kaugusviske väikse palliga — par. 40 m ja vas. 30 m. Kuulitõuge (5,44 kg — par. 8 m ja vas. 7 m. Kettaheide (1. kg) — par. 22 m ja vas. 16 m. Odaviske (500 gr) par. 25 m ja vas. 20 m. Kuuliviske kahe käega üle pea ja jalge vahelt taha ning tõuge ühe käega üles — harjutusena. Pallilöögid kepiga ja jalaga.

Mängud: Kurnimäng. Laptuud mitmes variatsioonis. Löökpall. Lumesõda.

IV liik.

A. Hüplemised ja võimlemissammud.

Keksimine täiskükis — kohal ja liikumisega ette. Ühel jalal: varvasseisus oleva jala viimisega ette — kõrvale — taha ja juure; ühe jala sirutamiseega ette ja teise — taha; kordamööda jala sirutamiseega kõrvale (lüttes maas olevat jalga eest ära); jala löögiga ette — taha, „kääridega“; kokkulöögid; lõdven-datud jala löömisega ette — taha. Poolkükis üles hüpped puusa väljalöögiga. Varvastel seisus: jalgu kaks korda õhus kokku lüttes; 180 ja 360° pööretega. Täiskükis kohal ja liikumisega ette. Nimetatud hüplemisi ühendada käte liigutustega. Kestvus vaheldamisi puhkusega kuni 2 min. ja puhkuseti kuni 30 sek. Hüplemisi võib raskendada tempo kiirendamisega.

Hupserkeks. Shotikeks. Galopp. Löökkeks.

B. Tantsud.

Polka paremale. Karasimm. Piru-polka. Mustlase polka. Üks, kaks, kolm.

C. Kergemad jooksud.

Kestvusjooks kuni 3 min. Kiir- ja teatejooksud kuni 30 min.

V liik.

Erilised kereharjutused.

A. *Pingutavad painutused*: istes; põvilistes, põlvseisus (redeli või poomi abil); põlvilseisust toetusega abaluude all (poomil); kaasabiga seisust toetusega abaluude all ja kuklast.

B. *Abaluu-, selja- ja kõhulihaste-harjutused*.

Passiivsed painutused kaasabiga (selja sirutused) — istes, põvilistes, põlvilseisus, seisus, rippes jne. Kere painutused taha (rinnust): istest, põvilistest, põlvilseisust, põlvseisust, harkseisust, algseisust, sulgseisust — kätega õlgadel, kõrval, rinnal, pea peal, kepiga turjal. Rinna tõstmine lamades kõhuli: kätega õlgadel, kõrval, pea peal ja kepiga turjal. Lamades kõhuli ujumisiigutused kätega. Kere kallutused ette: harkseisust, sammseisust, kõrval, algseisust, sulgseisust, põlvilseisust kaasabiga — kätega õlgadel, kõrval, pea peal, kepiga turjal. Kere painutused ette: istest, põvilistest, põlvseisust, harkseisust, kõrval, algseisust, sulgseisust — kätega kõrval, õlgadel, pea peal, kuklal, ülal, kepiga turjal jne.: kätega jalgadest, varvastest kinnivõtmisega, pea panemisega vastu põlvi.

Kõhulihaste-harjutused. Kere kallutused taha: kägaristes, sirgistes, harkistes (jalad kinnitatud või kaasabiga) — kätega õlgadel, kõrval, kepiga turjal. Käte kõverdamine, sirutamine ühes kere kallutusega nimetatud käte olekutes. Kere painutused ette (kere tõstmine): lamades selili (jalad kinnitatud või kaasabida) — kätega õlgadel, kõrval, kepiga turjal.

Jalgade liigutused: lamades selili käed all või kuklas — jalgade tõstmine, kõverdamine ja sirutamine, ringitamine, ujumisiigutused, „rattasõit“ — jalgade tõstmine üle kepi; rippes — põlvede tõstmine, jala tõstmine vahelduvalt, jala tõstmine üle abinõude, jalgade tõstmine (täisnurk-vinkelrippes). Kere kallutused taha: põvilistes, põlvseisus, põlvilseisus — kätega puusal, selja taga, taga seespool, kõrval all. Tugilamades ees — jalgade liigutused (jala liigutused).

C. *Vahelduvad kereharjutused*.

Painutused kõrvale: istes (maas, pingil jne.). Põvilistes, põlvilseisus,

põlvseisus, harkseisus, algseisus, varvasseisus, kõrval, seisus kinnitatud jalaga kätega kõrval, õlgadel, kuklas, pea peal, üks käsi ülal — teine puusal või selja taga, kepiga turjal. Poolkükis — kätega kõrval, õlgadel, kepiga turjal. Kõhuli lamades jalad kinnitatud või kaasabiga — kätega kõrval, õlgadel, pea peal, kepiga turjal. Sirgistest üleminek tugilamamisse kõrvale — vaba käsi alla kõrvale. Pöörämised: istes (maas, pingil jne.) põvilistes, põlvilseisus, põlvseisus, harkseisus, algseisus, väljaastes kõrvale — kätega kõrval, õlgadel, pea peal, üks käsi kõrval — teine rinnal selja taga, ülal või pea peal. Väenamised: istes pingil või maas, põlvseisus, põvilistes, harkseisus, algseisus — kätega selja taga koos, puusal, õlgadel, kepiga turjal.

Märkus: Kere liigutusi tehakse ka ühes käte kõverdamisega, sirutamisega, peopesade pööramisega, käte vibutamisega, pea liigutustega jne. õppeaastas nimetatud olekute piirides.

VI liik.

A. Hüpped.

Võimlas. Kägarhüpe põiki 180° pöördega, hundihüpe 90° pöördega sissepoole ja ülepeahüpe seisust — sangadega ning kaarhüpe — sangadega hobusel, kitsel. Harkhüpe põiki sangadega hobusel. Harkhüpe kitsel, piki ja põiki, ette asetatud nõõri kõrguse ja kauguse suurendamisega. Sügavushüpe, 160 sm kõrguselt. *Kordamine*: Harkhüpe piki ja põiki, 90° pöördega ja ilma (kitsel). Kägarhüpe põiki (sangadega abinõul) 90° pöördega ja ilma. Lendhüpe hoota ja hooga. Kaarhüpe ettevalmistavad harjutused. Hüpped üle kaasõpilase (kaasõpilaste). Hüpped uperpalli üle madala abinõu. Aknahüpe. Kõrgushüpe ja kaugushüpe hoota. Kordamisel suurendada hüppe kõrgust, kaugust või kõrgust-kaugust.

Sporidiplatsil. Kaugushüpe — hooga 400 sm ja hoota 200 sm. Kõrgushüpe — hooga 120 sm ja hoota 90 sm. Kolmikhüpe hooga 850 sm. Teivashüppe ettevalmistavad harjutused. Hüpete teostamisel rõhku panna stiili puhtusele.

B. Kestvamad jooksud ja raskemad jooksumängud.

Jooksud.

Võimlas või spordiplatsil. Kestvusjooks 10 min. Kartulijooks ja teatejooksud saali oludele vastava maapikkusega. Teate edasiandmine liikuva stardi juures. Jooksud tagurpidi, kolme jalaga, palli pumpamisega, üle takistuste (hobune, kits jne.) Keksimised: ühel jalal, koos-jalu, kükis — ette, taha, kõrvale individuaal ja rühmvõistlustena. Üleminek 75 m tõkkest.

Mängud: Korvpalli ettevalmistavad mängud. Teatejooksud mitmes teisendis.

Spordiplatsil. 50 m — 7,4 sek., 60 m — 9 sek., 75 m — 11,6 sek., 100 m 15 sek., 1000 m 3 min. 40 sek., 60 m. tõk-keid 5 à 75 sm. Teatejooksud edas-tagasi ja liikuva stardiga kuni 75 m. Kartulijooks 3 à 25 m. Murdmaa 1 km.

Mängud: Käsipall. Teatejooksud mitmes teisendis.

Rännakud. Rännakud kuni 10 km ühekordse puhkusega, eriliste kasvatustikkude ülesannetega. Ettevaatlik vastupidavuse järelekatsumine. Tutvumine õpilaste individuaalsusega.

Ujumine. Rinnuli ja küljeli ujumise äraõppimine. Soovitav sügisel.

Üisutamine. Iluuisutamise elementide sissetoomine. Mängud. Õige kehahoid.

Suusatamine. Tehniliste võtete omandamine. Õige kehahoid. Ekskursioonid.

Aerutamine. Sõudmised suure ettevaatusega.

VII liik.

Rahustavad harjutused.

Aeglane käik, hingamisharjutused ja kergemad jäsemete ning kere liigutused vereringvoolu ja hingamise normaalolekusse viimiseks.

VIII õppeaasta.

I liik.

Korra- ja riviharjutused.

Jaõõppus: Jaõ koosseis. Rivistused. Liitesõdur ja liiteüksus. Joon. Kolonnid. Erandlised kogumisvormid. Seisang. Pöörded ja liikumised jaos. Kogumine joonele. Kogumine kolonni. Suuna muutmine. Liikumised. Ümberrivistused.

II liik.

Ettevalmistavad harjutused.

A. *Käigud ja saumud.* Kiir-, varvastel-, võimleja- ja rütmiline käik. Käimine: väljaastetega kõrvale ja ette-väljapoole, väljaseadega kõrvale ja ette, käed — kõverdatud kõrvale ja taha, puusal, õlgadel, kuklal, rinnal ja pea peal ning viimiseiga siit — ette ja kõrvale; ette ja kõrvale jala heitmisega ette ja kõrvale; täiskükis, käed — puusal ja põlvedel; poolkükis käed ülemistes olekutes. Nimetatud käimisviisid, käte ringitamiseiga, vibutamiseiga jne. Käimine takteerimisega $\frac{4}{4}$ taktis.

B. *Harjutused abinõudeta* (korrigeeriva iseloomuga). Kallutusväljaseade taha, väljaaste ette ja taha, käed: ülal sees ja väljapool, ringitaoliselt ülal. Kallutusväljaseade kõrvale ja ette, kallutusväljaseade kõrvale, käed: pea peal, õlgadel, kõrval ülal. Kallutusväljaseade ette ja taha, käed: puusal, selja taga, kõrval, rinnal ja ees. Täiskükk ühel jalal, käed: puusal, kõrval ja ees. VII õp. a. läbivõetud seisakud, ühenduses eritaoliste käte olekuteiga VII ja eelmises klassis läbivõetud olekute piirides.

Märkus: (Vaata VII õp. a.) Kere liigutusi sirutatud seisakutes võib teha ka kätega ülemistes olekutes ja VII õp. a. läbivõetud seisakutes, välja arvatud käed ülemistes olekutes.

C. *Harjutused keppideiga.* Läbivõetud kepiolekud punkt B:s nimetatud käte olekutele vastava raskuseiga, ühendatud punkt B:s nimetatud seisakuteiga, kere liigutustega vastavalt märkusele.

Lõõgid: ühe käega otsast kinni hoides — ülalt ette, loodlõõk, nõlvaklõõk ülalt alla ja alt üles; kahe käega otsast kinni hoides — nõlvaklõõk alt üles ja loodlõõk. Vastavad kaitsed.

D. *Harjutused nuiadega* (kus seesugused olemas). Keskmised ringid eesfrontaalses tasapinnas all — sissepoole, väljapoole, vasakule ja paremale. Suured ringid horisontaalses tasapinnas. Väikesed ringid: a) eesfrontaalses tasapinnas, alla ja kõrvale, sisse ja väljapoole; b) sagitaalses tasapindades, all ja ees (seespool kätt, käsi) — sisse- ja väljapoole. Väikeste ringide ühendamine suurte ringide ja kaartega.

E. Loomulikkude harjutuste ettevalmistus (Spordiplatsil või võimlas). Hüpete, visete ja jooksude ettevalmistavad harjutused, tehniliselt (ökonoomselt) õige stiili saavutamiseks.

III liik.

A. Tasakaaluharjutused.

Kaalseisud: a) ette kõverdatud jalal, käed — kuklal, ringitaoliselt ülal; b) ette sirutatud jalal, käed — õlgadel ja pea peal; c) kõrvale, käed — üks reiel — teine all, kõrval, puusal; d) põlvel, käed — õlgadel, puusal; e) taha, käed — puusal. Punktides „a“ ja „b“ nimetatud seisakutes võib teha käte olekute vahetusi, käte ringitamisi, vibutamisi jne. Seistes kepil piki ja põiki, käte liigutused ülemistes olekutes. Seistes ühel jalal käte ja kere liigutused.

Tasakaalupuul. Käimine ette: käed — kõrval, kuklal, rinnal, õlgadel ja nimetatud olekute vahetusega; raskusega ühes ja mõlemas käes; jala liigutustega; käte ja jala liigutustega, üleminekud rippest ja seisust maas — seisu ja istesse tasakaalupuul. Kõrgus 170 sm. Käimine ette, kätega — ülal ja viimise-ga ülemistesse olekutesse. Käimine ette põlvele laskumisega, kätega — kõrval, kuklal, pea peal, ülal; käte olekute vahetusega nimetatud olekutes; raskusega ühes ja mõlemas käes. Käimine tagurpidi, käed — ees, kõrval, õlgadel ja nimetatud olekute vahetusega. Pöörded käigul. Käimine ette väljaseade võtmisega ette ja taha, kätega — kõrval, õlgadel, kuklal, ja nimetatud olekute vahetusega. Kõrgus 120 sm. Käimine tagurpidi, väljaseade võtmisega ette ja taha, kätega — ülemistes olekutes ja käte viimisega ülemistesse olekutesse. Raskuse kandmine seljas käies ette. Mõödakäimised. Tasakaaluvõitlus (üksik- ja rühmavõistlusena). Kaalseisu võtmine ette, käed kõrval, õlgadel, kuklal. Kõrgus 70 sm.

B. Ripped ja tugiharjutused.

Liikumine loodsihis — a) ette — rööbastel ja üks käsi rööpal, teine pulkadel; b) taha — rööbastel ja üks käsi rööpal, teine pulkadel; c) kõrvale — rööpal ja pulkadel; d) kõrvale õtsetega kõrvale — rööpal; e) ette õtsetega kõrvale — rööbastel ja üks käsi rööpal,

teine pulkadel; f) taha, õtsetega kõrvale — rööbastel ja üks käsi rööpal, teine pulkadel; harilik, sirgetel kätel — jalad sirutatud ette, ettesirutatud jalgade — harki ja kokkulöömine, jalgade sirutamise-ga (tõstmisega) ette; harilik, kõverdatud kätel — kõverdatud põlvedega ja põlvede kõverdamisega ette.

Liikumine loodsihis: a) ette — pulkadel; b) taha — pulkadel; c) kõrvale, õtsetega kõrvale — pulkadel; d) ette, õtsetega kõrvale — pulkadel; e) taha, õtsetega kõrvale — pulkadel; harilik, sirgetel kätel — põlved kõverdatud ette ja siin sääre-säärte sirutus ette; harilik, kõverdatud kätel — põlved kõverdatud ette ja põlvede kõverdamisega ette.

Liikumine loodsihis — a) ette — rööbastel; b) taha — rööbastel; c) kõrval — rööpal: hüpetega, sirgetel ja kõverdatud kätel — põlved kõverdatud ette ja põlvede kõverdamisega ette.

Liikumine nõlvaksis üles — a) ette — rööbastel ja üks käsi rööpal, teine pulkadel; b) taha — rööbastel ja üks käsi rööpal, teine pulkadel; c) kõrvale rööpal; d) kõrvale, õtsetega kõrvale — rööpal; e) ette, õtsetega kõrvale — rööbastel ja üks käsi rööpal, teine pulkadel; harilik sirgetel kätel — põlved kõverdatud ette ja siin sääre-säärte sirutus ette; harilik kõverdatud kätel — põlved kõverdatud ette ja põlvede kõverdamisega ette.

Liikumine nõlvaksis üles — a) ette — pulkadel; b) taha — pulkadel; c) kõrvale — pulkadel; d) kõrvale, õtsetega kõrvale — pulkadel; e) ette, õtsetega kõrvale — pulkadel; f) taha õtsetega kõrvale — pulkadel; harilik, sirgetel kätel — põlved kõverdatud ette ja põlvede kõverdamisega ette: harilik, kõverdatud kätel — sirge kehaga (jalad all) jalgade harki ja kokkulöömisega (all), põlve kõverdamisega ette.

Liikumine nõlvaksis üles — a) ette — rööbastel; b) taha — rööbastel: hüpetega sirgetel ja kõverdatud kätel — sirge kehaga (jalad all), jalgade harki ja kokkulöömisega (all), põlve kõverdamisega ette.

Rippest: käte kõverdus 5 korda — sirge kehaga, põlved kõverdatud ette ja siin sääre-säärte sirutus ette, jalad

Saksa pedagoogilistest ajakirjadest.

J. Tork.

Meie sajangul — ilmamajanduse aja-
järgul — on raske täita vääriliselt omi
rahvuslikke ülesandeid ilma vastava orientatsioonia välisilmas. Eriti vajab kontakti välisilmaga väike-rahvas ja isearanis pedagoogilisel alal. Just õpetaja tegevuses, mis on oma loomult intensiivne, on tarvilik värskendus, äratus. Seda pakub suurel määral kirjandus, muuseum kutseline ajakirjandus.

Eesti õpetaja elab üle kriisipäevi kutselise kirjanduse suhtes. Meie oma pedagoogiline kirjandus ei saa arusaadavalt olla ei rikkalik ega mitmekesine. Siin jäävad meie väljavaatedki piiratuks. Endine vene orientatsioon on ajalookäigu tõttu varisenud. Viimastel aastatel on loodud saksa keele omandamisega eeltingimused saksa kirjandusele lähenemiseks. Oma puudustest hoolimata on saksa kirjandus ometi rikkalikumaid.

Meil suurenebki, kuigi võrdlemisi visalt, vastava kirjanduse ja ka ajakirjanduse tellimine. Ajakirju tellivad küll peamiselt suuremad õpetajate seltsid linnades, koolivalitsused ja üksikud koolid. Tellijate hulgas leiduvad siiski ka juba üksikuid maaühinguid. Eriti on väärt järeleaimamist aga juhud, kus mõne kooli õpetajad ühiselt ajakirju tellivad. Kuid heal tahtmisel ei tohiks see olla üksikugi õpetajal täiesti võimatu.

Sagedasti on aga raske kohase ajakirja valimine, kuna orientatsioon on veel puudulik. Sellepärast olgu siin esitatud sissejuhatavalt lühike ülevaade parematest saksakeelsetest ajakirjadest, mis võiksid huvitada meie õpetajaid. Edaspidi võimaldab aga „Kasvatus“ lugejaile nendesse aegajalt pilku heita, puudutades lühidalt neis käsitletavaid aktuaalsemaid küsimusi.

1. Die Erziehung.

Monatschrift für den Zusammenhang von Kultur und Erziehung in Wissenschaft und Leben.

Herausgeber: *A. Fischer, Th. Litt, H. Nohl, E. Spranger.*

Verlag von Quelle u. Meyer in Leipzig. Aastakäigu hind (12 nummert à ca 64 lhk., oktoobriga alates ja septembriga lõpetades) 12 saksa marka.

Uusimaid ajakirju: hakkas ilmuma alles 1925 a. oktoobrikuul. Nii siis alles 11 aastakäik.

Sellepärast meil võrdlemisi tundmatu: tellitakse teda Eestisse ainult paar eksemplari. Ajakiri on ometi түsedamaid. Tema sisukuse tagavad nii kirjastaja („Quelle-Meyer'i“ väljaanded on korralikud), kui ka toimetajad — neli saksa parimat pedagoogika professorit: E. Spranger (Berliinis), A. Fischer (Münchenis), Th. Litt (Leipzigis) ja H. Nohl (Göttingenis).

Kuigi programm-artikkel toimetuselt puudub, näitavad juba loeteldud nimed, et ajakirjal teatavas mõttes seesmine ühtlus ei puudu. Ta ei pane liialdatud lootusi pedagoogika lähenemisele loodusteadustele ka meetodite suhtes, vaid peab pedagoogikale oluliseks tema n. n. vaimuteaduslikku ja filosoofilist, ühtlasi ka elulist laadi. Mitte eksperiment ei ole peaasi, vaid kasvatusprotsessi põhjalik tunnetamine suure kultuurprotsessi osana.

Sama näitab ka ajakirja sisu. Olgu näitena esimene number:

A. Fischer. Unsere Zeit und die Mission der Pädagogik.

E. Spranger. Das deutsche Bildungsideal der Gegenwart in geschichtsphilosophischer Beleuchtung.

H. Nohl. Der Sinn der Strafe.

Th. Litt. Gedanken zum „kulturkundlichen“ Unterrichtsprinzip.

Die pädagogische Bewegung.

Kleine Berichte und Mitteilungen.

Ajakirja väärtus seisab peaausjalikult ca 20-leheküljelistes põhiartiklites: igas numbris on neid 2 kuni 4. Nad on tihe-
dad ja ülekaalus teoreetilise iseloomuga:

S. Hessen — Fröbel und Motenssori — Versuch einer philosophischen Theorie des Spieles; R. Müller-Freienfels — Zur Problematik der moralischen Erziehung jne. Leidub aga ka praktilisemate küsimuste käsitlusi: A. Kühne — Die Ausbildung der hauptamtlichen Lehrer und Lehrerinnen für die Berufsschule; H. Nohl — Die Deutsche Bewegung in der Schule j. n. e.

Järjest rohkem nähtavasti on hakanud tähelepanu pühendama osale — *pedagoogiline liikumine*. Siin esinevad lühemad ja pikemad kirjeldavad ja arvustavad ülevaated mitmesugustest küsimustest: kooliasi Venemaal; kool ja riik Inglismaal; keskkooli ja ülikooli suhe; vaeslaste varjupaigad; kurikalduvustega laste kasvatus; õppekavad; noorsooliikumine; noorsoo kaitse sopakirjanduse: vastu j. m.

Peale eelpoolnimetatud osade ajakiri sisaldab veel mõnesuguseid lühemaid teateid ja teadaandeid, kuna kirjanduse ülevaated puuduvad täiesti.

Nii siis, ajakiri esitab ülekaalus teoreetilist pedagoogikat ja eeldab lugejas ka vastavat huvi. Ühtlasi on ajakiri meie õpetaja seisukohalt võetuna *üldiselt* raskevõitu. Kuigi ta meil vististi laiemat lugejaskonda ei võida, ei tohiks ta ometi puududa suuremate ühingute lugemisaalal.

II. Pädagogisches Zentralblatt.

Herausgegeben vom *Zentralinstitut für Erziehung und Unterricht*.

Verlag Julius Belz — Langensalza.

Aastakäigu hind 16 saksa marka (12 nummert à ca 70 lhk.; aastakäik algab jaanuariga).

Pedagoogilise kirjanduse harrastajale on Langensalza — pisikene Thüringeni linnake (ca 15.000 elanikku) — võrdlemisi tuttav: asuvad ju seal sellased korralikud ja produktiivsed pedagoogilised kirjastused, nagu Herman Beyer (Pädagogisches Magazin) ja Julius Belz. Kuid kirjastajast võrdlemata autoriteetsem on ajakirja väljaandja — Kasvatuse ja Õpetuse Keskinstituut Berliinis (Potsdamerstr. 120). See asutis, mille mitmekesised ja laialdased kasvatuslikud ülesanded väärivad edaspidi pikemat kirjeldust, on võitnud täieliku usalduse kogu

Saksamaal ja ka välismaal, eriti igasuguse orientatsiooni saamise suhtes.

„Pädagogisches Zentralblatt“ on ilmunud juba kuus aastat (1921—1927) nimetatud asutise häälekandjana. Selle aja jooksul on ta võitnud järjest suurema poolehoiu. Ühtlasi on ta kujunenud ajakirjaks, mida tellitakse võrdlemisi suurel arvul välismaale, — sest ta pakub kõige parema ülevaate pedagoogilisest liikumisest Saksamaal. Nii teostatud kui ka kavatsesetavad reformid leiavad käsitlust ajakirjas.

Mitmekesiseid teateid sisaldab kõige pealt osakond „*pädagogische Nachrichten*“: Pädagogischer Kongress in Weimar; Berliner Gesellschaft für Individualpsychologie; Bund Deutscher Musikerzieher; Bundestagung 1926 der entschiedener Schulreformer; der Verband deutscher Schulgeographen; Deutscher Ausschuss für Kleinkinderfürsorge; 16. Deutscher Berufsschultag in Kiel; Heilpädagogische Veranstaltungen in München; — või jälle IV Internationaler Kongress für sittliche Erziehung in Rom; Litauischer Kulturkongress jne. (näited on võetud 1926. a. sisust).

Kuna „Zentralinstitut“ tegutseb väga elavalt, on huvitav järgida tema tegevust vastavas *teadete osakonnas*.

Eröffnung der neuhergerichteten Ausstellungsräume im Zentralinstitut; Fortbildungslehrgänge für Hauswirtschaftslehrerinnen, — für Lehrer und Lehrerinnen an Taubstummenanstalten; Lehrgänge für Ausländer, — für Junglehrer, — für Schulumtambewerber, — für technische Leiter von Lichtbildveranstaltungen, — für werktätige Erziehung, — für Einführung in die Fragen der Schülerauslese jne.

1926. a. avati ajakirjas eriosakond „*Schullandheim*“ (1925. a. oktoobril peetud vastava kongressi mõjul) moodsale liikumisele, mis aga erilist valgustust vajab.

Huvitav ja sisult laialdane on ka osakond — „Pädagogische Rundschau“. Ta annab, kuigi mitte täieliku, siiski võrdlemisi värske ülevaate saksa pedagoogilisest ja koolikirjandusest. Peale nimeuse leidub iga raamatu kohta küll mitte arvustus, siiski ometi lühikene karakteristika — tutvustus. See võimaldab, um-

bes aastase hiljaksjäämisega, teatud piirini vastava saksa kirjandusega kursis püsida.

Peale nimetatud sisaldab iga number 3—4 põhikirjutist, mis üldiselt lühemad kui ajakirjas „Erziehung“ ja kuuluvad enamuses praktilise-pedagoogika valdkonda:

G. Kerschensteiner, Das öffentliche Unterrichtswesen in Deutschland und in den Vereinigten Staaten.

K. Kessler, Das Problem der Arbeitsdurchseelung und die Schule.

E. Hylla, Neubestimmungen für die Aufnahme in die grundständigen höheren Schulen.

H. Lebede, Jugend und dramatisches Spiel.

E. Weigl, Ist die Strafe ein Erziehungsmittel.

G. Wolff, Berufsberatung u. die Schule. Nii osutub „Pädagogisches Zentralblatt“ keaks sõbraks neile, kel on elav ja laialdane huvi mitmekesiste pedagoogiliste alade ja liikumiste vastu. Samuti võimaldab ta järgida kenakesti pedagoogilist ja koolikirjandust. Olles kergemini loetav, on ta ühtlasi ka praktilisem kui eelnimetatud „Erziehung“. Ometi võivad plettuda temas „tegelikud“ õpetajad, lootes leida seal praktilisi ja didaktilis-meetodilisi juhatusi ja näiteid õpetööks.

— See ajakiri ei tohiks puududa õpetajate seltsidel.

(Järgneb).

Kirjandusest.

Mait Metsanurk: Jäljetu haud.

Romaan. Noor-Eesti kirjaslus Tartus 1926. 261 lhk. Hind 275 mk.

Praegu veel värseisse sündmustesse meie ei oska suhtuda objektiivselt, sest meie ei saa vaadelda nähtusi igast küljest, vaid oleme seotud ühte vaatekülge kas oma harjumuste, ilmavaate või isiklike huvidega. Ja siin eriti on, ala, mis vaevalt võib olla vaadeldav objektiivselt: see on nüüdisaegne klassivõitlus ja eriti kommunism. Siin on ainult võitlevad pooled, kes alati on enam või vähem ülekohtused oma vastastele, või jälle üht või teist laagrit sümpatiseerivad erapooletud.

Juba kümnete aastate pärast ehk saab vaadelda ka kommunistlikku võitlust mitte enam kui mingit röövlisalga tegevust, vaid kui seni suurima ulatusega katset korraldada ümber majanduslikke ja sotsiaalseid olusid. On aga vähe neid, kes praegu on jõudnud nikaugemale kommunismi mõistmises või näiteks Prantsuse revolutsiooni suhtes: Kuid ka Prantsuse revolutsioon oli kord kui tondilugu!

Kahes oma raamatus varem („Jumalata“ ja „Kindrali poeg“) Mait Metsanurk on käsitelnud nüüdisaegset klassivõitlust selle teravaimal kujul. Kuid

„Jumalata“ novelli keskkohaks on ilma vaateta inimese traagika ja „Kindrali poja“ nimikangelane elab üle ilmavaatelse murrangu umbes sarnaselt Kreutzwald'i „Lembitule“.

Metsanurk oma uues romaanis ei ole ka asetanud keskkoha pörandalust kommunismi ennast, veel vähem kommunistlikku ilmavaadet, vaid pörandaluse juhi elutraagika hamletlike kahtlemiste ja eneseanalüüside näol. See on pihtimus otsekohesel kujul. *Kristjan Raudma* traagika on selles, et ta polekski jõudnud elada kauem oma kahtlusis.

Võib olla, ehk kirjanik on teinud vea, võttes peakangelaseks *aluseks tutv* kommunisti, kuid on arendanud seda vabalt. Eksivad need, kes loodavad leida siit tõelist Kingissepa taolist tüüpi — juba ta elutunnetis on enam vene sotsialisti-revolutsionääri, kui kommunisti oma. Kuid võttes lihtsalt *inimkujuna* *Kristjan Raudma* on huvitav ja järjekindel ning lahendab ehk hulgagi psühholoogilisi mõistatusi.

Tehniliselt Metsanurga parimaid teoseid, „Jäljetu haud“ on uus saavutus eesti psühholoogilise romaani alal, kus tunnustatavana uudisena isik on põhjendatud sotsiaalse tagaseinaga.

Nigol Andresen.

Välismaalt

Õpetajateühingute Rahvusvahelise Liidu

eelkonverents peeti septembris 1926 Pariisis, Rahvusvahelise Vaimlise Koostöö Instituudi ruumides. Esindatud olid: prantsuse Syndicat National de Instituteurs (78000 liiget), inglise National Union of Teachers (116000 liiget), Saksa Õpetajate Ühing (150000 liiget), rootsi Folksskollärrarforbund (23000 liiget), hollandi Bond von Onderwijzers (16000 liiget). San Fransiskos asuva kasvatajate Internatsionaali (World Federation of Education Associations) esindaja võttis osa külalisena. Arutati õpetajate rahvusvahelistesse organisatsioonidesse puutuvaid küsimusi. Jõuti seisukohale, et ükski praegune õpetajate internatsionaal ei rahulda organiseeritud õpetajaskonna nõudeid, on tarvilik liit uuel platvormil. Kuigi ta eesmärk oleks võrdlemisi kitsaulatuslik (rahumõtte arendamine, kutse-line täiendamine mõttevahetuse teel pedagoogilistest küsimustest), see töötab siiski rohkem edu, kui mõni otsekohe-selt poliitilisi sihte taotlev rühmitus.

Inglased pooldasid San-Frazisko internatsionaali, mis olevat täiesti erapooletu, mil olevat palju pooldajaid ja eeskujulik majanduslik olukord. Enamus tunnustas aga selle internatsionaali ebakohaseks, sest tema liikmete hulgal olevat ka mitteõpetajaid, pedagoogilisi asjaarmastajaid; teguvõimsam on ainult õpetajaist koosnev liit.

Tegid raskusi järgmised küsimused: Kas ühelt maalt võib olla liikmeks mitu liitu? Kas eri maade organitatsioonid peavad olema kongressil esindatud igaüks ühe häälega või liikmetearvu kohaselt? Milliseks peaks kujunema vahekord Rahvusvahelise Vaimlise Koostöö Internatsionaaliga ja muude rahvusvaheliste organisatsioonidega? Kui suur liikmeks oleks tarvilik hoogsa tegevuse võimaldamiseks? On büroo asukohaks soovitatav mõni erapooletu väikeriik või riik tugevate organisatsioonidega, kes võiksid anda toetust?

Põhikirja kavand, mis esitatakse esimesele kongressile Londonis (22. ja 23. aprillil 1927.), on järgmine:

1. Nimi: Õpetajateühingute Rahvusvaheline Liit pedagoogiliseks koostööks ja ilmarahu kõvendamiseks rahvaste ühistöö kaudu.

2. Piiritelu: Õpetajateühingute Rahvusvaheline Liit ei ole poliitiline organisatsioon. Ta ei asu põhimõtteliselt vastasrinda ühelegi õpetajate rühmale, erineb neist aga sellelt, et ta ei tee kohustuslikuks ühtki poliitilist ega sotsiaalset vormelit. Ta on esijoones töövahendiks esimeses osas näidatud eesmärkide saavutamiseks.

3. Programm: Õpetajateühingute Rahvusvaheline Liit on veendunud, et kestev rahu on paratamatuks eeltingimuseks kasvatustööle, mis peab aitama kaasa rahvaste vastastikkusele üksteisest arusaamisele; ta püüab üldse tõsta rahvaharidust; ta peab enda ülesandeks täiendada kõigil mail pedagoogilisi meetodeid ja õpetajate üldist ja kutselist haridust.

4. Teostamine: Õ. R. L. loob keskkohta informatsiooni otstarbeks koolide olukorrast ja õpetajate elutingimustest; keskasutise õpetajate ja laste vahetamiseks, lehtede ja ajakirjade vahetamiseks, reiside hõlbustamiseks jne.; annab välja perioodilist häälekandjat, mis ilmub saksa, inglise ja prantsuse keeles. Ta koondab kõik jõud, mis on tegevuses kasvatuslikul alal rahvaste lepitamiseks.

5. Liikmed: Õ. R. L. koondab kõik, liidud, kes tunnustavad seda põhikirja. Need liidud võivad kuuluda ka teistesse rahvusvahelistesse liitudesse. Ühest riigist võib olla liikmeks mitu organisat-siooni; täitev komitee otsustab vastuvõtu, vastuvõtuküsimused võivad tulla arutusele ka kongressil.

6. Organisatsioon: Õ. R. L. juhtivad organid on: täitev komitee, peasekretariaat ja kongress. Täitva komitee liikmeteks on esialgu Wolff ja Tschentscher Saksa Õpet. Ühingust ja Dumas ja Lapierre Prantsuse Õpet. Ühingust. Ülejäänud kohad antakse uutele liikmetele. Liitunud organisatsioonid moodustavad oma rahvusvahelise sekretariaadi oma soovide kohaselt ja omal kulul ja nimetavad oma esindajad täitvasse

komiteesse ja kongressile (esindajate arv kongressil jääb esialgu lahtiseks). Peasekretariaat on sideorganiks erimaade sekretariaatide ja muude asutiste vahel; ta ülesandeks on valmistada ringkirju, anda välja ajakirju ja korraldada rahalist külge; ta valmistab aastaaruande kongressile esitamiseks jne. Peasekretariaadi korraldajaks on esialgu hrad Dumas ja Lapierre Prantsuse Õpet. Ühingust. Aastakongress astub kokku lihavõtte ajal, koha määrab iga eelmine kongress. Iga maa liit kannab oma esindajate kulud. Kongress määrab tegevuse üldjooned ja arvustab täitvate organite tegevust; ta valib täitva komitee ja peasekretariaadi ja vabastab need. Kiiret otsustamist nõudvad küsimused otsustab kongresside vaheajal peasekretariaat koos täitva komitee ja erimaade sekretäridega.

7. Kassaoperatsioonid: Majapidamise kindlustamiseks on kahekordne liikmemaks: 25 dollarit aastas maksab iga organisatsioon liikmete arvule vaatamata; järgnev kongress otsustab maksu küsimuse iga 1000 liikme pealt 2-he dollari suuruses. Need summad on määratud ajakirjale, peasekretariaadile jne.

8. Õpetajateühingute Rahvusvaheline Liit asub esialgu Pariisis, rue Notre-Dame de Nazareth 73.

(Syndicat International des Instituteurs de France'i bulletin nr. 65 järgi).

Alpo Noponen surnud.

12. veebr. suri soome õpetajate kutseühingulise liikumise juhtiv tegelane Alpo Noponen. Noponen on sündinud 1862. Kogu pikal eluajal ta on töötanud energiliselt õpetajate organisatsioonides, olnud Soome Õpet. Ühingu keskjuhatuse liikmeks 1896. aastast viimase ajani, olnud toimetajaks, toiminud kirjanikuna, kuigi ta oli kutselt õpetaja. A. Nopose surm on raskeks kaotuseks soome õpetajaskonnale.

Soome Õpetajate Karskusliidu karskusõpetuskursused

peeti Helsingis 28. detsembrist 1926. — 3. jaanuarini 1927. Kursused korraldati koolivalitsuse rahalisel toetusel. Kavasolid järgmised ettekanded: Pastor K. Aro:

Karskuseõpetusest eriõppeainetega ühenduses; V. Karpio: Miks inimesed joovad ja millised pahed tekivad sellest; N. Liikka: A. Granfelt karskusvõitlejana; K. Loikkanen: Laste karskustöö Inglismaal; K. Merikoski: Karskusõpetus seminarides; Anni Rautiainen: Õpetajad ja S. Ö. Karskusliit; Kl. U. Suomela: Karskus ja sport; K. Taskinen: Alkohool ja täpsad tööd, ja alkohol ja tõuhalvenemine; V. Tupala: Tubakaküsimus; A. Voipio: Miks oleme karsked.

Peeti ka karskusõpetustunde ja läbirääkimisi mitmesugustest karskusega ühenduses olevatest küsimustest. Osavõtjaid oli umbes 200 õpetajat kogu Soomest. Osavõtjatele tasuti sõidukulud ja jagati ka stipendiume.

Kursused peetakse üldiselt hästiõnnestunuiks.

Ihunuhtluse küsimus Preis. s.

Ihunuhtluse küsimus oli arutusel Preisi Õpetajate Ühingu asemikkudekogu koosolekul Görllitzis detsembris 1926. Kõik kõnelejad toonitasid üksmeelselt, et ihunuhtlus on iganenud. Läbirääkimiste lõpul võeti vastu järgmine resolutsioon:

Preisi Õpetajate Ühingu asemikkudekogu näeb ihunuhtluses kasvatusvahendit, mis on kaotanud mõtte uute kasvatusmeetodite tarvituselevõtuga. Tema kadumine on seda kiirem, mida kiiremini võimaldub õpilaste arvu vähenemisega klassis suurema tähelepanu omistamine igale lapsele individina, mida kiiremini võetakse tarvitusele uued töömeetodid ja asutatakse eriklassid nõrgaandelistele, mida enam kaob selle karistuse tarvitamine vanemate poolt ja mida enam üldsus on teadlik omast vastutusest noorsoo vastu ja aitab kaasa kasvatustööle.

Et see areng rajaneb kasvatustöö ja kasvatajate sisemisel ümbermoodustumisel, teda ei saa kiirendada ihunuhtluse keeluga.

Asemikkudekogu peab omaks ülesandeks aidata kõrvaldada kõiki seesmisi ja väliseid takistusi ihunuhtluse kadumiseks ja kõigest jõust aidata kaasa arengu teostumisele. Ta kutsub üles kõiki P. Ö. Ü. liikmeid ihunuhtlust mitte enam tarvitama.

Soome Õpetajateühingu Keskjuhatause koosolekul

veebruari alul s. a. valiti keskjuhatause juhatajaks õpetaja Kaarlo Ahtiala, abijuhatajaks õp. Maija Pohjanpalo. Sekretäriks otsustati nõuda, et ta ei peaks muid kõrvalameteid. Uueks sekretäriks valiti õp. H. V. Santala.

Ühisriikide haridusseadus.

Ühisriikide parlamendile ja senatile on esitatud uue haridusseaduse eelnõu juba detsembris 1925. Eelnõu sisaldab järgmist:

1. osas on öeldud, et luuakse uus haridusdepartemang (Department of Education) sekretäri ühisriikide presidendi kabinetis.

2. osas määratakse ametisse hariduse abisekretär tarvilise arvu abilistega.

3. osas öeldakse, et haridusdepartemangule tuleb anda üle senine haridusbüroo (Bureau of Education) ja kutsehariduse föderaalamet (The Federal Board for Vocational Education, ja et

tuleb seada sisse samasugune kontroll, nagu praegu (Columbia kurtide-instituudis ja Howardi ülikoolis.

4., 5., ja 6. osa määravad haridussekretäri õigused ja kohused.

7. osa näeb ette föderaal-hariduskonverentsi, kuhu saadab ühe esindaja iga kohaline departemang.

8. osa näeb ette, et haridusdepartemang peab hakkama koguma andmeid kogu haridusala kohta ja andma neid osariikide haridusametitele ja muile huvitatuile.

9. osa sisaldab määrusi departemangu töö majanduslikust toetamisest.

10. osas öeldakse, et haridussekretär peab esinema kongressil igaaastase aruandega.

11. osa sisaldab määrusi elluviimise kohta.

Selle seaduseelnõu kohta The Journal of the National Education Association on korraldanud ankeedi ameerika nimelike haridustegelaste hulgas, kes peaaegu eranditult kiidavad heaks eelnõu, mitmeti motiveerides omi otsusi. Kahjuks praegu pole rohkem andmeid selle huvitava eelnõu kohta.

Karskus.

Kas võib kool jääda karskusküsimuses erapooletuks?

Võistluskirjutis õpetajaile.

Et soodustada õpetajail koolikarskustöö küsimustesse süvenemist ja kodunemist selles töös, seks kuulutas Õpetajate Karskuskasvatusliit välja võistluskirjutise. Võistlustöö teemiks on küsimus: „Kas võib kool jääda karskusküsimuses erapooletuks?”

Osavõtmise tingimused on järgmised:

1. Võistlusest võivad võtta osa kõik Eesti Vabariigi koolide tegevad õpetajad.

2. Võistlustöö suurus ei tohi olla alla 5000 sõna.

3. Autasuks annab Õp. K.-liit paremate tööde autoreile I — 10.000 mk., II — 5000 mrk. ja III — 3000 marka. Peale nimetatud auhindade võib juhatus jury ettepanekul määrata täiendavalt väiksemaid auhindu.

Märkus: Kui jury töid küllalt rahuldavaks ei pea, jääb juhatausele õigus tarbekorral esimesi auhindu välja andmata jätta.

4. Eesti Õp. K.-liidul on eesõigus paremaid töid oma väljaannetes kui ka eriraamatuina avaldada, nende eest tasu määrates autoreile hariliku korra järele. Kõik võistlustööde käsikirjad jäävad Eesti Õpet. K.-liidu arhiivi, kus nad alal hoitakse.

5. Võistluskirjutised tulevad mõne märgusõna all E. Õpet. K.-liidule saata (aadress: Tartu, postkast 86) hiljemalt 1. sept. 1927. a. Kinnises ümbrikus tuleb juure lisada sama märgusõna all autori nimi ja aadress. Ümbrik tuleb peale tööde hindamist avamisele. Auhinnata jäänud tööde ümbrikke üldse ei avata.

6. Töid hindavad härrad E. Jaanvärk, V. Ernits ja dr. R. Tamm.

Jooni koolikarskustööst möödunud aastal.

1926. aastal avaldus koolikarskustöö alal elav ja viljakas tegevus, sest eelmise aasta lõpul asutatud Õpetajate Karskuskasvatusliit võttis selle ala juhtimise oma kätte, koondades juba esimese tegevusaasta jooksul enese ümber üle saja aktiivse karske õpetaja.

Liit asetas esiplaanile nõuande- ja organiseerimistöö, milleks ta pidas ametis vastava tööjõu karskuskasvatusinstruktori näol. Liidu korraldusel on aasta jooksul peetud 436 ettekannet 31.607 kuulajale, peajaslikult karskustunnid ja loengud õpilastele.

Õpetajaile Liit korraldas Tartus nädalapikkuse karskuskursuse, mis oli esimene sellelaadiline Eestis, andes ülevaate praegustest koolikarskustöö võimalustest, meetodeist ja tegevusvahendeist. Nimetatud kursusel peeti 19 õpetaja ja lektori poolt 30 loengut ja 5 kõnet, algutati 4 vaidlusküsimust ja korraldati 10 näitlikku tundi ja harjutuskoosolekut. Kursusest osavõtmine oli maksuta ja kujunes õige elavaks, nõnda et üldine kuulajate arv tõusis kaheksajani. Ühtlasi korraldas Liit loengud seminaride ja pedagoogiliste kursuste lõpetajaile.

Lootusringide tegevuse elustamisele, uute ringide asutamisele ja nende tegevuse instrueerimisele, nii kirjateel kui karskuskasvatusinstruktori ja juhuskõnelejate abil, on pöördud erilist tähelepanu. Selle töö korraldamiseks on välja töötatud vastavad juhised, mis väikese raamatu näol „Vabatahtliku lastekarskustöö“ nime all ilmunud Õp. K.-liidu väljaandel ja kõigile koolidele maksuta kätte saadetud. Muu seas Liit seadis kokku täieliku lootusringide nimestiku, millest selgub, et Eestis algkoolides on üldse tegevuses olnud 1919. — 1926. a. 559 lootus- ja noorsookarskusringi. Kahjuks on nendest mitmed tegevuse lõpetanud, mõned koolide sulgemise ja ühendamise, teised oskamatus ja vastavate ülesannete mitteleidmise, kolmandad õpetajate ümberkolimise j. m. põhjuste pärast, nõnda et 1926. a. töötas kokku 434 ringi. Nendest on asutatud 1926. a. 108 ringi.

Et lootusringide tegevust rohkem arendada, seks Liit korraldas esmakordselt 1926. a. lootusringide kevad-püha, mille puhul anti 653 koolis, kust aruanded Liidule saadeti, 47.224 õpilasele 2284 karskustundi, korraldati 300 õpilaste karskuskoosolekut 20.916 õpilase osavõttel ja peeti 61 perekonna-õhtut 6800 inimese osavõttel, kuna uusi lootusringe asutati 25, kokku 759 liikmega.

Samuti heade tagajärgedega Liit korraldas noorsoo karskuskursused, mille puhul anti 753 koolis, kust aruanded saadud, 56.473 õpilasele 3757 tundi, korraldati 416 õpilaste karskuskoosolekut ja 143 perekonnaõhtut ning pandi alus 50 uuele lootusringile.

Nii lootusringide kevad-pühaks kui noorsoo karskuskursuseks valmistati Liit vastava materjalide vihu „Noorte töö“ ja saatis selle ühes seletuskirjaga koolidele kätte. Ühtlasi saadeti ühiselt Karskusliiduga kõnelejatena 35 üliõpilast üle kodumaa, kes külastasid 231 kooli ja pidasid 322 ettekannet õpilastele ning üle 200 kõne rahvale.

Et karskusteadmiste levitamist noorsoos võimalikult praktilisele pinnale asetada, ja võimalikult suuremaid hulki sellest huvitada, seks otsustas Õp. K.-liit korraldada üleriikliku laste karskusvõistluskirjutise. Osavõtjad on jagatud kahte rühma. Nooremaste rühma kuulub algkooli esimene aste, vanemaste — teine aste ühes täiendusklassidega. Üksikasjalik seletuskiri ja õpiraamatute proovieksemplarid saadeti kõigile koolidele õppeaasta alul kätte, kuna võistluse päevaks 6. märts k. a. määrati. Osavõtjaile antakse mälestuslehed, kuna parimate kirjutiste autorid saavad auhinna väikesed raamatud.

Samuti kuulutas Liit välja õpetajaile võistluskirjutise teemile: „Kas võib kool jääda karskusküsimuses erapooletuks?“

Et ühiste sihtide taotlemisel suurema eduga töötada, seks Õp. K.-liit on püüdnud kontakti luua ja pidada vastavate organisatsioonidega kodu- ja välismaal. Nii on E. Õpet. K.-liit astunud Rahvusvahelise Õpetajate Alkoholvastase Liidu liikmeks, kelle asukoht Saksamaal, ja oma esindajate kaudu osa võtnud XVIII rahvusvahelisest, XII põhjamaade karskuskongressist ja teistest nende kong-

resside puhul korraldatud koosolekuist. Kodumaistesse keskorganisatsioonidesse on Õpet. K.-liit liikmeks astunud Eesti Karskusliitu ja E. Haridusliitu ning kontakti pidanud Õpetajate Liiduga.

Büroo- ja kantseleitöö Liit on tahaplaanile asetanud ega ole selleks suuremaid summe kulutanud.

Varalised abinõud oma tegevuse arendamiseks ja korraldamiseks Liit on saanud Eesti Karskusliidu kaudu ja viimase määramisel riiklikkudest karskustöö summadest. Sellejuures on olnud veel tulusid liikmemaksudest, kirjanduse müügist ja udupildi-õhtutest.

Profülaktilise karskuskasvatustöö ala on suur; kui sellest meie piiratud oludes korda on läinud mõndagi sooritada, seisab siiski palju veel söödis ja viljeldamata ning ootab usinaid käsi. Liit on saanud teotseda ainult kasutada-olevate varaliste abinõude ja olemasolevate vaimliste jõutagavarade piirides. Kuid seejuures ei saa tunnustamata olla, et see töö on edasi läinud ja areneb. Ja kuigi selle töö tulemused ei puhke üle öö, võime siiski kindlad olla, et tema õnnistusrikkaid tagajärgi, kui mitte aastate, siis kindlasti aastakümnete pärast tuntakse.

J. E.

Õpetajate Karskuskasvatustöö Liidu liikmeks

võib astuda iga karske ja aatemeelne õpetaja ja kasvatustegelane. Liidu sihiks ja ülesandeks on karskuskasvatustöö edendamine koolis ja kodus, eriti aga karskusõpetuse ja lootusringide töö arendamine algkoolis ja koolist lahkunud külanoorde seisukorra parandamine.

Liidu liikmemaks 1927. a. on 50 mk. inimese pealt, kuna uusil liikmeksastujail tuleb veel tasuda 25 marka ühekordset sisseastumise-maksu. Liidu liikmed saavad 1927. a. ajakirja „Külvaja“ ja „Kasvatuse“ poole hinnaga, s. o. „Külvaja“ 100 marga ja „Kasvatuse“ 250 m. eest. Tellimised tulevad esitada ühes liikmerahaga Õp. K.-liidu juhatusesele, kes nad nimetatud ajakirjade talitustele edasi saadab.

Liidu ligema aja ülesannetest võib nimetada laste võistluskirjutise lõpuleviimist, lootusringide kevad-püha, õpetajate karskuskursuse ja noorsoo karskuskäädala korraldamist.

Liidu senise tegevuse ülevaade saadetakse igale soovijale maksuta.

J. Elango

Organisatsioonide teateid.

Õpetajate liitude ja ühingute tegevus 1925/26 a.

Eesti Õpetajate Liidu koosseis ja liikmed.

1925/26 tegevusaastal kuulus E.O.L. 10 maakonnaliitu (Harju-, Järva-, Lääne-, Pärnu-, Saare-, Tartu-, Valga-, Viljandi-, Viru- ja Võrumaa õpet. liidud), üks maakonnaühing (Petserimaa Eesti Õpetajate Ühing), 1 saare ühing (Hiiumaa Õp. Ühing), 4 linna ühingut (Narva-, Pärnu-, Tallinna ja Tartu- Õpetajate Selts) ja 2 vähemusrahvusest õpetajate organisatsiooni (Rootsi Õpetajate Ühing ja Vene Õpetajate Keskliit) — kokku 18 iseseisvat organisatsiooni. Kümnesse maakonnaliitu on koondunud 95 — ja Vene Õpetajate Keskliitu — 5 — kokku 100 kohalikku õpetajate ühingut. E.Õ.L.

ei kuulu 2 õpetajate organisatsiooni — Võru Õpetajateseminari ja harjutuskooli Õpetajate Ühing ja Väandra Õpetajate Selts. Väandra Õpetajate Selts koos Paldiski, Haapsalu ja Valga õp. ühingu-tega on avaldanud soovi otsekohe E.Õ.L. liikmeks astuda.

Kuna 1925/26 a. tegevusaruandeid on esitanud 18-st iseseisvast organisatsioonist 15 ja 100 kohalikust ühingust ainult 63 siis ei võimalda see kuigi täpsat ülevaadet.

Esitatud aruannete järgi oli iseseisvate organisatsioonide kaudu E. Õ. L. liikmeks 3059 õpetajat; samade aruannete järgi töötas nimetatud iseseisvate organisatsioonide tegevuspiirkonnas 4099 õpetajat, organiseeritud seega umbes 75% õpetajaskonnast.

Õpetajate kuuluvusest organisatsioonidesse annab kaudsid eldi järgmine tabel:

№№	Liidud ja iseseisvad ühingud	Liitu kuulub uh-id	Liikmeid haridusj. järgi				Üldse õpetajaid L. tegevuspiirkonnas				Organiseerit. %/0
			I	II	III	Kokku	I	II	III	Kokku	
1.	Harjumaa Õp. Liit	13	—	144	4	148	11	311	14	336	44
2.	Järvamaa „	10	30	180	2	212	43	252	3	298	71
3.	Hiiumaa „ Ühing	—	1	30	19	50	1	41	31	73	68
4.	Läänemaa „ Liit	6	13	100	48	161	25	136	68	229	70
5.	Narva Eesti Õp. Selts	—	19	59	—	78	22	75	—	97	80
6.	Petserimaa Õp. Liit*)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7.	Pärnu Õpetajate Selts	—	17	59	1	77	33	71	2	106	73
8.	Pärnumaa Õpet. Liit	11	1	116	6	123	3	175	15	193	64
9.	Rootsi Õpet. Ühing	—	3	15	12	30	4	15	15	34	88
10.	Saarte Õpet. Liit	11	10	131	26	167	11	181	26	218	77
11.	Tallinna Õp. Selts	—	145	288	22	455	—	—	—	534	85
12.	Tartu Õp. Selts	—	100	87	3	190	—	—	—	427	44
13.	Tartumaa Õp.-Liit	17	5	199	16	220	—	—	—	405	54
14.	Valgamaa „ *)	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15.	Viljandimaa „	8	18	190	9	217	36	277	12	325	67
16.	Virumaa „	7	18	363	29	410	—	—	—	500	82
17.	Võrumaa „	7	18	232	23	273	21	270	33	324	84
18.	Vene „	5	51	195	2	248	—	—	—	—	—
Kokku		100	449	2388	222	3059	210	1804	219	4099	75%

Kuna andmete puudulikkus küllalt objektiivselt üldist kokkuvõtet ei võimalda, siis olgu toodud ainult lühikesed iseloomustused üksikute organisatsioonide tegevusest.

I. Harju maakoolide Õpetajate Liit.

Liidu tegevuspiirkonnaks — Harju maakond. Liidu liikmeteks oli 13 kihelkonna õpet. ühingut 148 üksikliikmaga. Liidu tegevuspiirkonnas töötas üldse 336 õpetajat. Organiseeritud 44% õpetajaskonnast. Liidu heaks võetav liikmemaks 1/2% õpetaja põhipalgast aastas. Tähtsamaid arutusaineid juhatus koosolekuil: Liidu kongressi kokkukutsumine, Õp. Ühispanga liikmeks astumine, E. Ö. L. ruumes Tallinnas õp. sissesõidukodu asutamine. Korraldati üks kongress, mille tähtsamaid arutusaineid: Õpetajat emajanduslikud organisatsioonid — ref. A. Janson; organiseerimisküsimus — ref. J. Rummo; karskusküsimus koolides — ref. H. Roos. Tulusid oli Liidul 1925/26 a. 197.356 mrk.; kulusid 89.729 mrk.; kassas tegevusaasta lõpul raha 107.627 mrk.

Liitu kuuluvaist ühinguist paistavad elavama tegevuse poolest silma Harku, korraldades kõnekoosolekuid, ja Keila, avades lasteaia.

II. Hiiumaa Õpetajate Ühing.

Ühingu tegevuspiirkonnaks — Hiiusaar, Lääne maakonnas. Ühingu liikmeid 50. Organiseeritud 68% õpetajas-

konnast. Tähtsamaid arutusaineid asemikkudekogu koosolekuil: põhikirja muutmine, otsene E. Ö. L. liikmeks astumine. Pedagoogiliste ja meetodiliste küsimuste arutamiseks korraldati kaks õpetajatepäeva.

Tulusid oli Ühingul 1925/26 aastal 19.730 mrk.; kulusid 6.938 mrk. Kassas raha aasta lõpul 13.342 mrk., inventari väärtus 2.130 mrk.

III. Järvamaa Õpetajate Liit.

Liidu tegevuspiirkonnaks — Järvamaa. Liitu kuulub üldjoontes kihelkonnade alusel organiseeritud 10 õp. ühingut 212 üksikliikmaga. Liidu tegevuspiirkonnas töötas 298 õpetajat. Organiseeritud 71% õpetajaskonnast. Tähtsamateks arutusaineteks juhatus ja asemikkudekogu koosolekuil: koolide juures asuvate internaatide töötasu määrade väljatöötamine; sündusliku 5-a. koolikohustuse maksmapaneku ettepanek; väärnähtuste vastu võitlemine õpetajaskonnas. Korraldati üks õpetajatepäev, mille tähtsamad referaadid: estetilisest kasvatuses — ref. A. Roosi-leht ja M. Ulk; õpetajate ülesanded oma töö alal — ref. A. Eglon; laulmisest koolis proovitundidega — ref. K. Leinus.

Tulusid oli Liidul 177.668 mrk.; kulusid 113.876 mrk.; kassas aasta lõpul raha 63.792 mrk.

Liitu kuuluvaist ühinguist paistavad silma intensiivsema tegevuse poolest

*) Andmed puuduvad.

Järva-Jaani „Noorte Püha“ ja koolidevahelise näituse korraldamisega, samuti ka Järva-Madise.

IV. Läänemaa Õpetajate Liit.

Tegevuspiirkond — Läänemaa. Liidu liikmeteks 6 ühingut, organiseeritud kihelkondade ja suuremate keskkochtade järele. Ühingute kaudu oli Liidul üksikliikmeid 161. Tegevuspiirkonnas üldse õpetajaid 229. Organiseeritud 70% õpetajaskonnast. Korraldati 3 õpetajatepäeva, 1 kõnekoosolek, kus refereerisid J. Käis — „Kodumaa loodus loodusõpetuse alusena“, „Koduloo tähtsus ja koht moodsas algõpetuses“, A. Kivi — „Rahvuslik kasvatus ja töökool“, J. Ruus — „Kool ja õpilase tulevane kutse“.

Tulusid oli 116.981 mrk., kulusid 107.114 mrk.; kassas tegevuse lõpul 9.867 mrk.

Ühinguist Haapsalu Õp. Ühing tegevusaasta kestel avaldas soovi astuda E. Ö. L. liikmeks. — Elavat tegevust on avaldanud: Lääne-Nigula ja Märjamaa, korralduses õpetajatepäevi ning Vigala — kõnekoosolekuid.

V. Narva Eesti Õpetajate Selts.

Tegevuspiirkond — Narva linn, Seltsil liikmeid 78. Tegevuspiirkonnas õpetajaid üldse 97, kellest paljud kuuluvad vene õpetajate organisatsiooni. Organiseeritud pea terve õpetajaskond.

Tähtsamaid arutusaineid juhutuse ja peakoosolekuil: pedagoogilise muuseumi asutamine, hariduspäeva korraldamine, õpetajate suvikursused, laenu-hoiu- ja toetuskassa organiseerimine, arstiabi reguleerimine, koolitarvete kooperatiivi asutamine. Sektsioonide poolt korraldati kõnekoosolekuid, kus arutusaineteks olid: matemaatika, loodusloo, maa-teaduse, eesti ja vene keele õpetamise küsimused. Eesti keele ja koduloo küstel olid referentideks: J. Ravik, Fr. Puusepp, E. Vender.

Tulusid oli Seltsil 1925/26 a. 72.766 mrk., kulusid 55.812 mrk., kassas aasta lõpul 16.954 mrk.

VI. Petserimaa Eesti Õpetajate Liit.

Petserimaa Eesti Õpetajate Liit, kuhu kuuluvad Petserimaal töötavad Eesti

rahvusest õpetajad, ei ole esitanud oma 1925/26 tegevusaasta aruannet.

VII. Pärnu Õpet. Selts.

Tegevuspiirkond — Pärnu linn ja selle lähem ümbrus. Liikmeid 1925/26 tegevusaastal 77. Õpetajaid seltsi tegevuspiirkonnas üldse 106. Organiseeritud 73% õpetajaskonnast.

Tähtsamaid arutusaineid juhutuse ja peakoosolekuil: õpet. korterid koolide juures ja nende üüritingimused; õpet. võimlemiskursuse korraldamine; algkoolide klasside sulgemine ja õpet. teenistusevõimal. küsimus. Kõnekoosolekul refereeris koolinõunik J. Estam: „Õpilaste võimete hindamine normeeritud testide abil“.

Tulusid oli Seltsil 65.011 mrk.; kulusid 45.583 mrk.; ülejääk 19.428 mrk.

VIII. Pärnumaa Õpet. Liit.

Tegevuspiirkond — Pärnumaa, välja arvatud Väandra kihelkond ja Pärnu linn. Liidu liikmeks on 11 ühingut, 123 üksikliikmaga, kes koondunud kihelkondade järele. Tegevuspiirkonnas töötas üldse 193 õpetajat. Organiseeritud 64% õpetajaskonnast.

Juhutuse koosolekuil arutati õpetajatepäeva korraldamise ja õpetajaskonna organiseerimise küsimusi. Asemikkudekogu koosolekut ei ole peetud, sest et esindajad kokku ei tulnud, ehkki juhatus selleks korda kolm katset teinud.

Tulusid Liidul 1925/26 a. mrk. 28.687; kulusid 1.000 mrk.; kassas aasta lõpul 27.687 mrk.

Ühinguist on Väandra Õpet. Ühing soovi avaldanud liituda otsekohe EÖL. Sindi-Taali ja Tori õp.-ühingud ei ole annud enam tegevusest mingit märki. Aktiivsemat tegevust on avaldanud ühinguist: Tõstamaa ja Karksi, korraldades lastepidusid ja näitusi.

IX. Rootsi Õpet. Ühing.

Rootsi Õpetajate Ühing kuulub EÖL. üleriiklise üksusena, ühendades kõik Eestis töötavad rootsi vähemusrahvusest õpetajad. Ühingul oli 1925/26 a. liikmeid 30. Liikmemaks 1/2% põhipalgast. Kuna liikmed üksteisest kaugel elavad, siis ei ole Ühing suuremat tegevust suutnud avaldada. On korralda-

tud vaid üldhariduslikke ja loenguid ajaloost.

Tulusid oli Ühingul 1925/26 a. 16.877 marka, kulusid 4.820 mrk.; ülejääk 12.057 mrk.

X. Saarte Õpet. Ühingute Liit.

Tegevuspiirkond — Saare maakond. Liidus 11 ühingut, mille asutamisel olid aluseks kihelkonnad ja suuremad vallad. Liidu liikmeks 1925/26 a. 167 õpetajat. Maakonnas töötas üldse 218 õpetajat. Organiseeritud 77% õpetajaskonnast.

Tähtsamaid arutusaineid juhatuse koosolekuil: aineõpetajate sektsioonide avamine; kaebus koolinõuniku revideerimise aruannete kohta; koolimaade eest naturaalkohustuste kandmise küsimus, eeltööd pedagoogilise nädala korraldamiseks. Juhatuse koosolekuil arutusel olnud üldse 37 eriküsimust. Asemikkudekogu koosoleku tähtsamaks päevakorra punktideks: õpetajatepäeva korraldamine, koolitööde näituse korraldamine, sideme pidamine E. Ö. L. ja „met-sikute“ kogumine ühinguisse. Õpetajatepäevi korraldati 1, mille tähtsamad referaadid: Üldõpetus ja selle teostamise võimalustest — ref. A. Janson. Kuidas õpetada võõrkeeli — ref. dr. A. Graf; kutsevaliku küsimus — ref. A. Mälk. Õpetajatepäeval püstitati ka nõue, et õpetajate edasiharimiskursuste korraldamine tuleb anda õpetajate organisatsioonide kätte.

Tulusid oli Liidul 62.250 mrk.; kulusid 53.317 mrk.; Kassas aasta lõpul raha 8.939 mrk.

Elavat tegevust avaldasid ühingud: Karja, Kuresaare, Muhu, korraldades referaat-koosolekuid kooli küsimusist jne.

XI. Tallinna Eesti Õpetajate Selts.

Tegevuspiirkond — Tallinna. Liikmeid 1925/26 a. 455. Tallinnas töötab üldse 534 õpetajat. Seega kuulub Tallinna Õpetajate Seltsi 85% õpetajaskonnast. Kui arvesse võtta, et neist vene ja saksa rahvusest õpetajad, kuulusid oma organisatsioonidesse, siis võib organiseeritust lugeda pea tervet õpetajaskonda.

Tähtsamaiks arutusaineiks juhatuse ja peakoosolekuil on olnud: mälestus-samba korjandus; õpetajate edasihari-

miskursused; muuseumi raamatukogu täiendamine; juubilaride austamine, loengute korraldamine; „Ühistöö“ ajalugu; Vasalemma härrastemaja ostmise; toetuskapital; sektsioonide elustamine; klubi asutamine. Kõnekoosolekuid korraldati 12, kus tähtsamateks arutusaineteks olid: õppekavad, oskussõnad, võistluseksamid. Referaatidest tähtsamatena võiks nimetada: elu ühiskonnad — ref. J. Kalkun; emakeele õpetuse tasapind — ref. Chr. Brüller; orgatsionaalvõrandid — ref. A. Barchov; Uuemad katsed hüdrodümaamikast — ref. E. Kilkson. Üldhariduslikel loenguil olid lektoreiks: Mait Metsanurk, prof. G. Suits, H. Moora, O. Loorits, J. Annusson, E. Markus.

Sissetulekuid oli Seltsil 1925/26 a. 929.217 mrk.; kulusid 858.814 mrk. kassas 1. aug. 1926. a. raha 70.403 mrk.; Varandusseis tegevusaasta lõpul 1.583.736 m., sellest võlgadeta varandust 661.054 m.

Seltsil on palgaline asjaajaja kuupalgaga 5000 mk.

XII. Tartu Eesti Õpetajate Selts.

Tegevuspiirkond — Tartu linn ja ligem ümbrus. Seltsil liikmeid 1925/26 a. — 190. Tartus töötas üldse õpetajaid 425; seega kuulus Tartu Õp. Seltsi ainult 44% õpetajaskonnast. Juhatuse koosolekuid on peetud 10, peakoosolekuid 2, kõnekoosolekuid 20. Küpsuseksami sooritamiseks peetud loenguil oli lektoriks Joh. V. Veski.

Tulusid oli Seltsil 157.088 mrk.; kulusid 115.614; kassas 41.474 mrk.

XIII. Tartumaa Õpetajate Liit.

Tegevuspiirkond — Tartumaa. Liidu liikmeteks 17 kihelkondl. alusel organiseeritud ühingut 120 üksikliikmaga. Maakonnas töötas üldse 405 õpetajat. Organiseeritud 54% õpetajaskonnast. Tähtsamateks arutusaineteks juhatuse koosolekuil ja asemikkudekogu koosolekul jooksvate küsimuste kõrval: ülemaakondlik koolinäitus; õppereiside korraldamine Petseri ja Võrumaale.

Peeti üks kongress 24. ja 25. märtsil 1926 a., millest osavõtjaid 347. Kongressi tähtsamateks referaatideks ja arutusaineteks olid: intelligentsi uurimisest — ref. J. Tork; tegelikust kasvatustööst — ref. K. Neumann, algkooli ülesannetest — ref. A. Käppa j. t.

Ülemaakondlik koolinäitus õnnestus hästi, avaldades vaatatajaisse head mõju ning kasvatades neis arusaamist koolitööst.

Sissetulekuid Liidul — 97.186 mrk.; väljaminekuid — 90.722 mrk., kassas — 6.464 mrk.

Üksikuist Liitu kuuluvaist ühinguist avaldasid intensiivset tegevust: Kambja, korraldades 8. ja 9. mail kihelkondliku õpetajatepäeva kooliellu puutuvate küsimuste arutamiseks, millest võttis osa ka naaberkihelkondade õpetajaid; Kursi õp. Ühing korraldas koolitööde-näituse, referaate ja lastepidu.

XIV. Valgamaa Õpetajate Liit.

Valgamaa Õpetajate Liit, kuhu kuulub 5 õpetajate ühingut, ei ole esitanud oma aruannet. Ühinguist on saatnud aruanded Valga Eesti Õpetajate Selts, kes ka soovi avaldanud otseselt E. Ö. L. liikmeks astuda; Sangaste ja Karula Õpetajate Ühing. Samuti on nimetatud ühingud oma liikmemaksu E. Ö. L. otseselt tasunud, kuna maak. liit seda teinud ei ole.

Valga Õpetajate Seltsi on koondunud kõik Valgas töötavad eesti rahvusest õpetajad. Erilist intensiivsust Selts oma töös ilmutanud ei ole, peale üksikute loengute korraldamise.

Sangaste ja Karula Õp. Ühingul oli liikmeid 48. Valga maakonnas on õpetajaid üldse 125, seega kuulub organisatsioonidesse ainult 38% õpetajaskonnast.

XV. Viljandimaa Õpetajate Liit.

Tegevuspiirkond — Viljandi maakond ja linn. Liidu liikmeteks 8 kihelkondade alusel organiseeritud ühingut 217 üksikliikmega. Tegevuspiirkonnas üldse õpetajaid 325. Seega organiseeritud 67% õpetajaskonnast.

Tähtsamateks arutusaineteks juhatuse koosolekuil: teadete kogumine metsikute õpetajate liikmeks mitteastumise põhjuste üle; andmete kogumine õpetajate töötasu, maaküsimuse ja algkoolide õpilaste ühisteotmise kohta; üksikasjaliste ekskursioonikavade kokkuseadmine; kestva haiguse tõttu ametist vabastatud liikme rahaline toetamine; koolide koondamise tagajärjel ametist vabastatud liikmele teenistuse muretsemine. Asemikkudekogu koosolekute

arutusaineteks olid: õpetajate valimiskorra küsimus; õpetajate palgaküsimus; Liidu koperatiivi uuesti registreerimine; Liidu toetuskapitali asutamine; õpetajate teenistusseaduse väljatöötamise küsimus.

Õpetajatepäevi korraldati üks, mille arutusaineteks olid: õpetajate filosoofiline haridus — ref. J. Muinaste; Täienduskooli küsimus — ref. G. Maurer; rahvuslik kasvatus — ref. M. Raud; palgaküsimus — J. Rummo. Liidu korraldusel peeti eesti keele kursused, kus loeti kirjandusteooriat, esteetikat ja hääleseadmist ühes prakt. harjutustega. Lektoreiks olid — G. Suits, J. Semper ja V. Blossfeldt.

Liidul oli sissetulekuid mrk. 147.168.; väljaminekuid mrk. 140.558; kassas — 6.610. Varanduses seis 1. aug. 1926 a. oli 191.494 mrk., sellest võlgadeta varandust. 175.694 mrk.

Ühinguist avaldasid elavamalt tegevust Tarvastu ja Viljandi.

XVI. Virumaa Õpetajate Liit.

Tegevuspiirkond — Viru maakond Narva linnata ja Narvajõetagusest. Liidu liikmeteks 7, suuremalt jaolt kihelkondlikul alusel organiseeritud ühingut 410 üksikliikmega. Tegevuspiirkonnas õpetajaid üldse umbes 500. Organiseeritud umbes 82% õpetajaskonnast.

Korraldati õpetajatepäev, umbes 300 osavõtjaga. Õpetajatepäeva tähtsamaid küsimusi: õpetaja ja õpilase vahekorra — ref. V. Raam; kurikalduvuslikest lastest ja nende kasvatamisest — ref. J. Karell; isamaalisest kasvatuses — ref. P. Pedisson, kehakultuuri ülesannetest — T. Anderson; kasvatuses tegurid — ref. P. Raudsepp. Õpetajaskonna päevaküsimusist — ref. J. Piiskar; ajaloo õpetamisest — ref. M. Välbe; loodusloo õpetamisest — ref. J. Erm; rahvaülikoolidest — Vilberg.

Sissetulekuid oli Liidul 144.843 mrk.; väljaminekuid 131.304 mrk.; ülejääk 13.539 mrk.

Ühinguist olid aktiivsemad Väike-Maraja ja Alutaguse.

XVII. Võrumaa Õpet. Liit.

Tegevuspiirkond — Võru maakond ja linn. Liidu liikmeteks 7 ühingut 273 üksikliikmega. Tegevuspiirkonnas üldse õpetajaid 324. Organiseeritud 84% õpetaja-

jaskonnast. Liikmemaks arvatakse maha õpetaja kirjaliku nõusoleku põhjal maa-konna koolivalitsuse poolt palgast.

Tähtsamaiks arutusaineks juhatuses koosolekuil: õpetajate edasiharimise küsimus; noorsoo ajakirja väljaandmise küsimus; tegevuskapitali kogumine, õpetajate palgaküsimus, õpetajate kodu korraldamine; matmiskassa korraldamine; tervishoiu näituse korraldamine, pedagoogiline nädal jne.

Asemikkudekogu koosolekuid ei peetud, selle asemel peeti aga maak. õp. liidu peakoosolek. Õpetajatepäevi korraldati kaks, mille arutusaineteks olid: kooliümbruse kaunistamine; õpetaja osavõtmine seltskondlikust ja poliitilisest tegevusest; kooperatiivi asutamine; matemaatika õppekavad; õpetajate üleproduktioon. Õpetajatepäevade kaudu lahendatud ja selgitatud mitmed kooliellu ja õpetajaskonda puutuvad küsimused. Proovitundidel tutvustatud ja demonstreeritud uuemaid pedagoogilisi võtteid. Tervishoidlikkude loengutega propageeritud seltskonnas tervishoiu ideid. Pedagoogilisel nädalal värskendatud osavõtjate teadmusi.

Sissetulekuid oli Liidul 495.857 mrk. kulusid 119.055 mrk.; kassas 376.802 m.

Ühinguist ei kuulu Liitu Võru Õpetajateseminari ja Harjutuskooli Õpet. Ühing. Liitu kuuluvaist ühinguist ükski pole esitanud aruannet.

XVIII. Vene Õpet. Keskliit.

Vene Õpetajate Keskliit, mille liikmeteks on 5 kohalikku vene rahvusest õpetajate organisatsiooni, ei ole aruannet esitanud. Erateel saadud andmete järele on Vene Õp. Keskliidul 248 üksikliiget. Kolmest kohalikust ühingust — Narva, Valga, Ülem-Narva, kes aruanded esitanud, ei ole ükski tähelepan-davat tegevust ilmutanud. Tegevus on piirdunud üldjoontes vabaharidustöö korraldamisega.

Üldiselt

on õpetajate organitatsioonide tegevust takistavate nähtustena nimetatud kaugust ja halvu liikumisvõimalusi, loidust, tööga ülekoormatust, väikest liikmetearvu, ainelist puudust, tegelaste puudust, E. O. L. organisatsioonilist konstruktsiooni j. t.

I üleriiklik joonistamise õpetajate kongress.

Juba 1926. a. kevadel tunnustas Tartus peetud joonistamise õpetajate koosolek tarvilikuks joonistamise õpetajate kongressi kokkukutsumise asudes vastavate eeltööde tegemisele. Pike-mate eeltööde järele peetakse I üleriiklik joonistamise õpetajate kongress käesoleva aasta 26. ja 27. märtsil Tartus, V algkooli ruumes, Karlova ja Lina tänava nurgal.

Kongressi kava.

Laupäeval, 26. märtsil s. a.:

Kell 10 hommikul:

1. Kongressi avamine.
2. Tervitused.
3. Kongressi juhatuses ja sekretariaadi valimine.
4. Joonistamise õpetamise praegune seisukord koolides — ref. haridusministeeriumi esindaja.
5. Joonistamise õpetamise ülesanded alg- ja keskkoolides — ref. J. Vahtra. Kell 4 p. l.
6. Joonistamise õppekavad algkoolis — ref. A. Remmel.
7. Joonistamise õppekavad keskkoolis — ref. A. Roosileht.
8. Kool ja kujutav kunst — ref. E. Ole.
9. Läbirääkimised ettekantud referaatide üle.

Pühapäeval, 27. märtsil s. a.:

Kell 10 hommikul:

10. Joonistamise õppeabinõude küsimus — ref. J. Nõmmik.
 11. Joonistamise õpetajate ettevalmistamise ja täiendamise küsimus — ref. K. Merilaid.
 12. Näitlik tund algkooli II klassis teemil „peast joonistamine“ — J. Vahtra.
 13. Läbirääkimised. Kell 4 p. l.
 14. Näitlik tund keskkooli I klassis teemil „Ornamentaalne kompositsioon“ — J. Vahtra.
 15. Joonistamise õpetajate organiseerimine — ref. E. Ahas.
 16. Läbirääkimised.
 17. Resolutsioonide vastuvõtmine.
- Kongressil on hääleõigus joonistamise õpetajail koolijuhatajate selle-

kohaste tunnistustega, kuna sõnaõigusega võivad osa võtta koolinõunikud ja teiste ainete õpetajad.

5. üleriiklik matemaatika ja füüsika õpetajate kongress.

Eesti Õpetajate Liidu ülesandel korraldab Matemaatika Õpetamise Komisjon (MÕK) koos Füüsika Õpetamise Komisjoniga (FÕK) kevadepühade vaheajal, 20–22. aprillini s. a., Tallinnas I tütarlastegümnaasiumi ruumes 5. üleriikliku matemaatika ja füüsika õpetajate kongressi.

Kongressi töökavas on:

1. päeval — 20 aprillil:

1. Kongressi avamine.
 2. Valimised. Teadaanded.
 3. Prof. D. *Rootsman*: Mälestussõna Sir *Isaac Newton'ile* († 1727).
 4. Dr. phil. nat. *J. Nuut*: Mälestussõna *Felix Klein'ile*: († 1925).
 5. Prof. G. *Rägo*: MÕK-i tööaruanne.
 6. Prof. G. *Rägo*: Matemaatiline tunnetus.
 7. MÕK-i algkooli matemaatika õppekava projekti arutamine. Diskussiooni avasõna õpet. *M. Kiis'ilt*.
 8. Ekskursioon riiklikku katsekotta ja Tallinna tehnikumi.
 9. Prof. O. *Maddisson*: Demonstratsioonid mehaanika laboratooriumides.
- Õhtul kongressi liikmete ühine koosviibimine ja teeõhtu.

2. päeval — 21. aprillil.

1. Dots. H. *Perlitz*: Sir *Isaac Newton'i* ja käesoleva aja kujutelmad ainest.
2. MÕK-i keskkooli matemaatika õppekava projekti arutamine. Diskussiooni avasõna dir. *K. Treffner'ilt*.
3. MÕK-i matemaatika sümboolika arutamine. Diskussiooni avasõna õpet. *P. Ederberg'ilt*.
4. MÕK-i matemaatika sõnastiku täienduste projekti arutamine. Diskussiooni avasõna õpet. *K. Gustavson'ilt*.
5. Resolutsioonid. Valimised.
6. Ekskursioon riiklikku katsekotta ja Tallinna tehnikumi.

7. Dots. O. *Reinvaldt* ja dots. *E. Heinrichsen*: Demonstratsioonid elektrika-laboratooriumides.

3. päeval — 22. aprillil.

1. Dir. *J. Lang*: FÕK-i tööaruanne.
2. FÕK-i keskkooli füüsika õppekava arutamine. Diskussiooni avasõna insp. *V. Erlemann'ilt* ja insp. *O. Sullal'lt*.
3. Füüsika kabineti korraldamise küsimused. Diskussiooni avasõna assist. *E. Kilksion'ilt*.
- Insp. *V. Erlemann*, assist. *E. Neugard*: Füüsikalisi demonstratsioone keskkooli kursuse piirkonnast.
5. Insp. *V. Erlemann*: Elektri sisseade keskkoolis vahelduva voolu jaoks.
6. Resolutsioonid. Valimised.
7. Kongressi juhatuse lõppsõna.

Kuna haridusministeeriumi määruse järele õppetöö vaheaegade kohta 1927 a. õppetöö maal-asuvais algkooles algab juba 21. aprillil, siis on eelmine kava seatud kokku nii, et algkooli õpetajaid huvitav osa langeb kongressi esimesele päevale, mis õppetööst vaba, kuna ülejäänud kongressi päevad on pühendatud täieni keskkooli puutuvaile küsimusile. Vastavalt sellele on kooskõlastatud ka 19–20. aprillini korraldatava ajaloo õpetajate kongressi töökava.

Matemaatika ja füüsika õpetajate kongressist võtavad osa hääleõigusega matemaatika ja füüsika õpetajad õppeasutiste juhatajate sellekohaste tõendus- tege varustatult. Sõnaõigusega võivad võtta kongressist osa teiste ainete õpetajad ja koolinõunikud.

4. noorsoo karskuskongress,

mis möödunud jõuluvaheajal Tallinnas taudide pärast pidamata jäi, peetakse 26. ja 27. märtsil s. a. Viljandis.

Esimene üleriiklik kirjandusnädal.

Esimese üleriikliku kirjandusnädala aeg on lõplikult kindlaks määratud 25. märtsist kuni 3. apr. s. a. Nädala üldiseks korraldajaks on toimkond, kuhu kuuluvad haridusministeeriumi, Haridus-

liidu, Kirjanikkude Liidu, Õpetajate Liidu, Naisorganisatsioonide Liidu, kirjastajate ja raamatukauplejate, üliõpilasedustuste, Eesti Kirjanduse Seltsi ja koolinoorsoo esindajad. Linnades on nädala peapäevad 25.—27. märtsini. Kirjandusnädala kestel korraldatakse linnades avalikke kõnekoosolekuid ja rongikäike. Maal on nädala korraldajaiks peajasjalikult hariduslikud organisatsioonid.

Raskusi õpetajatele palgamaksmisel.

Riigikogu poolt 19. märtsil 1926. a. vastu võetud riigi 1926/27 a. eelarves oli erakorralisteks kuludeks ette nähtud mrk. 113.000.000 toetusena omavalitsustele õpetajate palkadeks. Nende summade arvel anti maaomavalitsustele toetusena õpetajatele palkade maksmiseks 40% palgast ja laste abiraha, alates 1. aprillist 1926. a. Ära nähes, et kuni eelarveaasta lõpuni nendest summadest toetuse andmiseks eelöeldud määral ei jätku, juhiti juba varakult omavalitsuste ja õpetajate organisatsioonide poolt haridusministeeriumi tähelepanu sellele ning paluti lisaelarve korras toetussumma suurendamist. Vabariigi valitsus jättis palve tähele panemata, mille tagajärjel käesoleva aasta esimestel kuudel krediitide lõppemisel algkoolide õpetajad jäid osast palgast ilma. Kuna sellane nähtus praegusel majanduslikult kitsal ajal muidugi ei jäänud ilma mõjuta õpetajate meeleolule, ähvardades halvata kogu töö tulemusi, on viimaks valitsuse poolt, oma-

valitsuste ja organiseeritud õpetajaskonna pealekäimisel, esitatud Riigikogule lisa-eelarve nr. 3 järele krediidi nõue omavalitsustele toetuse andmiseks õpetajate palkadeks.

Lastepäev 7. ja 8. mail s. a.

Kuidas korraldada laste hoolekannet, see küsimus on meil praegu üks teravamast päevaülesandeist. Seni on laste hoolekandetöö sündinud tihti juhuslikult. Tungiv tarvidus nõuab kindla kava väljatöötamist, mille järele laste hoolekannet üle riigi hakatakse teostama. Ka noorte küsimus nõuab suuremat tähelepanu, kui seni sellele on osaks saanud.

Töö-hoolekande ministeeriumi juure loodud hoolekande keskkorralduse esindajate ühisel nõupidamisel tunnustati tarvilikuks laste hoolekandesse puutuvate küsimuste arutamiseks kokku kutsuma lastepäev 7. ja 8. mail s. a. Tallinnas. Sellest võtaksid osa hääleõigusega töö-hoolekande ministeer., linnade ja maakondade hoolekande osakondade tegelased ja organisatsioonide esindajad. Sõnaõigus oleks hoolekande asutise juhatajail ning tegelasil ja kõigil asjast huvitatuil. Päevakorras järgmiste küsimuste arutamine:

1. Ülevaade laste hoolekande tööst.
2. Lastekaitse ja seadusandlus.
3. Laste hoolekande viisid.
4. Mitteabiellulise lapse seisukord.
5. Noorte küsimus.
6. Laste hoolekande korraldamise küsimused.

Ametlikke teateid ja määrusi.

Õppetöö vaheajad ja pühad 1927. a.

(Haridusministeeriumi korraldus 27. jaan. 1927. a. nr. 25567.)

1. Kõigis koolides seisab õppetöö 26. märtsil. Sellega õpilased vabanevad koolitööst 25. (paastumaarjapäev) kuni 27. (pühapäev) märtsini.

2. Kevade- (ülelõpetamise-) pühade puhul lõpeb õppetöö linnas-asuvais alg- ja kõigis kesknõukoolides — laupäeval, 9. aprillil kell 12, maal-asuvais algkoolides aga — kesknädalal, 13. aprillil kell 12, ning algab õppetöö peale pühi: maal-asuvais algkoolides — neljapäeval, 21. aprillil, teistes koolides — esmaspäeval, 25. aprillil.

3. Suvise koolitöö vaheaja puhul lõpeb õppetöö maal-asuvais algkoolides teisipäeval, 31. mail kell 12, teistes koolides reedel, 1. juunil kell 12 ja algab õppetöö pealeõpust vaheajaga sügisel: linnas-asuvais alg- ja kõikides kesknõukoolides peale õpetajateseminaride — esmaspäeval, 29. augustil, maal-asuvais algkoolides — esmaspäeval, 3. oktoobril. Õpetajateseminarides korraldatakse kursused praktika-aasta lõpetajaile 29. kuni 31. augustini ja õpetus algab 1. septembril. Linnakoolivalitsused võivad lubada algkoolides koolitööd sügisel alata ka 12. septembril, kui kohalised olud seda nõuavad.

4. Kesknõukoolides on kevadel 8 kuni 10. juunini õpilaste vastuvõtmine ning

sügisel 25. kuni 27. augustini õpilaste eksamid ja vastuvõtmine; algkoolides on õpilaste vastuvõtmine sügisel kolme päeva vältusel enne õppetöö algust, kuid maa- ja linnakoolivalitsused ning vähemusrahvuste kultuurvalitsused võivad korraldada õpilaste vastuvõtmist algkoolides ka kevadel peale õppetöö lõppu.

5. Koolides, kus õpetus algab 29. augustil, 1. või 12. septembril, seisab õppetöö 28. kuni 31. oktoobrini, teistes koolides 31. oktoobril.

6. Jõulupühade puhul lõpeb õppetöö kõigis koolides kesknädalal, 21. detsembril kell 12 ja algab esmaspäeval, 9. jaanuaril 1928. a.

7. Peale p. p. 1—6 näidatud päevade seisab õppetöö kõigis koolides 24. veebruaril, 9. märtsil ning 26. mail. Pühade ja puhkepäevade seaduse alusel (1922 a. „R. T.“ nr. 155—156) ja 8. ning 14. septembril ja 21. novembril neis koolides, kus õigeusulisi õpilasi on vähemalt 80%, ja kõigis koolides kooli aastapäeval ning kohalikul vabastamispäeval haridusministeeriumi määruse järgi üldiste ja kohalike pühade kohta koolides (1824. a. „R. T.“ nr. 149).

8. Koolides, mille õppetöö alguse ja lõpu kohta maksavad erikorraldused, tuleb käia erikorralduste järgi.

Käsitöö aegkiri „Töö-õppus.“

1926 a. märtsikuust alates ilmub Rakveres Virumaa koolinõuniku J. Karelli toimetusel ja väljaandel „Töö-õppus“, käsitöö aegkiri koolile ja kodule. Ilmub iga weerandaasta lõpul. Tellimishind 125 marka aastas, üksiknumber 40 marka. Toimetuse ja talituse aadress: Rakvere, Vaksali tän. 30—1.

Kaastööd on „Töö-õppusele“ seni teinud või teha lubanud: A. Behrsing, T. Brands, E. Bruhl, K. Hintzer, J. Karell, J. Käis, E. Mikkel, K. Neumann, M. Ebraus, E. Puusepp, V. Raukas, V. Sapotski, P. Sepp, A. Schneider, A. Soo, A. Tarkpea, E. Tasa, Th. Ussisoo, J. Vahur, J. Volmer j m.

„Töö-õppus“, seab endale sihiks abiks olla eeskätt neile meie noortest, kes tunnevad endis tungi „sepitsemisses“ mõnesuguse käsitöö alal, peaaegjalikult küll neis töodes, kus ei ole vaja suuremat sisseaset ja läbi saab enam-vähem koduste abinõudega. — Teiseks tahab „Töö-õppus“ olla abiks tööõpetajatele ja koolidele niihästi tööõpetuse korraldamisel (vähemalt seal, kus ruumide, abinõude ja ehk ka oskuse puudus on takistuseks tööde kava läbiviimiseks täiemal määral), kui ka käsitöö kokkukõlla viimisel muude õppeainetega ja õppavahendite valmistamisel kooli-koduse isetegevuse teel. —

Kooliruumide tarvitamise kohta.

Haridusministeeriumi kooliosakonna ringkiri 15. veebr. 1927. a. nr. 25491).

Et haridusministeeriumi on mitmelt poolt järelepärimisi tulnud kooliruumide tarvitamise kohta kõrvalisteks otstarveteks, siis teatab kooliosakond, et kooliruumide kasutamine kõrvalisteks otstarveteks ei ole mitte absoluutselt keeldud, vaid on tahtud seda tarvitamist piirata äärmise vajadusega, võimaldades seda ainult kordadel, kui see koolitervishoiu seisukohalt lubatav.

Sellepärast, kui ühel või teisel juhul kohalik kooliarst ei näe takistusi kooliruumide lubamiseks ja koolivalitsus omalt poolt on veendunud, et kooliruumide tarvitamine neil juhtudel on tingitud äärmise vajadusega, võib koolivalitsus, kui ruumide lubamisega on nõus ka kooli ülalpidaja asutis ja kooli juhataja, kooliruumi lubada välja anda kõrvalistele isikutele ja asutistele aktuste, haridusliikude ettevõtete kui ka omavalitsuste esinduskogude valimiseks.

Kõigilt neilt isikult ja asutistelt, kellele ruumid lubatud, tuleb kindlasti nõuda, et nad kooliruumid pärast tarvitamist iga kord korralikult puhastaks ja tuulutaks.

Kui kõige selle juures aegkirjal läheks korda ka rahvamajanduslikult kasuks olla meie kitsale kodumaale, aidates tõsta meie rahva poegades ja tütardest oskust käsitöodes ja armastust füüsilise töö vastu üldse, eriti koolinoorsoo hulgas, siis oleksid tema sihid ja püüded küllalt kõrged selleks, et julgelt saamuda vastu tundmatule tulevikule.“

Nii toimetuse ise oma sihtidest.

Läinud aasta 4-jas numbris on ilmunud järgmised tööd:

Koorimata puu- ehk keptööd. Sissejuhatus õmblustööde lõigetes. Keedukasti kodune valmistamine. Kasulik pisiasju. — Paberivoltimise tööde põhikava. Traadist „pätklad“ peamurdmiseks. Elektriga karpsepüüdja. Painduva tallaga puusandaalide valmistamine. Uutmoodi panipaak harjadele. Kokkupandav väikesepesu-kuivataja. — Savivoolimine algastmel. Tütarlaste käsitööde kava kõrgemas rahvakoolis Nürnbergis. „Klaver“ igale lauluõpilasele. Uutmoodi klassitahvli pühis. Nõunurk. — Oma valmistatud jõulupuuetehted. Dünamiiline printsiip paberilõiketöodes. Puutööde ilustamine. Klassitahvli nurk, mall-, mõõt-, joonlaud. Veidi rakendusgeomeetriat. Haspel (kerilauad).

Soovime „Töö-õppusele“ edu seatud sihtide taotlemisel. „Kasvatuse“ toimetuse.

Loodusevaatluste korraldusel

koolides on suureks abiks õpilastele haridusministeeriumi õppe-
raamatute komisjoni poolt soovitatud

„Loodusesõbra vaatlusvihud“

Kokku seadnud Joh. Käis.

- Nr. 1. Minu kodukoha looduse elust. — Hind 30 mrk.
- Nr. 2. Elu kodukoha looduseühiskondades. — Hind 25 mk.
- Nr. 3. Missugust ilma oodata homme? — Hind 20 marka.
- Nr. 4. Ilmavaatlused, 2 trükk. — Hind 20 marka.

Tellida võib:

K.-ü. „Loodus“, Tartu, Vana t. 1 ja Võru, Õpet. seminar.

Kõigile noortele peavad kättesaadavad olema järgmised
väärtuslikud noorsooraamatud:

Jäämere kangelane. K. Hänninen.	Hind 100 mrk.
Põlev laev. Jack London	„ 25 „
Kilk hoidel. C. Dickens	„ 100 „
Rembrandt. E. Ludvigi järele M. Laarman „	25 „
Tizian. M. Laarman	„ 25 „

Ligemal ajal ilmub uusi numbreid juure.

Ladu Eesti Õpetajate Liidus, Tallinna, Rataskaevu 22. Telef. 14-63.

Riigi Tehnika Ühisgümnaasium.

Tallinnas, Harju tän. nr. 48.

Tehnika ja ehitustehnika harudega.

Eriline keskkool kõigi gümnaasiumi õigustega. Peale keskkooliseaduse § 28-s („R. T.“ nr. 155/156, 1922 a.) loeteldud üldainete õpetatakse veel järgmisi eriaineid:

Tehnika harus: Mehaanika, tehn. joonestamine, tehnoloogia, elektro-tehnika, masinate tundmine, rauatöö, puutöö.

Ehitustehnika harus: Mehaanika, arhitekt. joonestamine, ehitusmaterjalid, ehituskonstruksioonid, ehitused, rauatöö, puutöö.

Mõlemas harus on IV ja V klassi vahel sunduslik 2-kuuline praktika.

1927 a. kevadel võetakse uusi õpilasi I-sse ja III-sse klassi. Teistes ruumi ei ole. Sisseastumise palvekirjas on vaja ära tähendada õppeharu ja juurde lisada: 1) haridusetunnistus (I-sse klassi-algkooli 6. kl. lõputunnistus), 2) vanuse, rahvuse ja riikkondsuse tunnistus.

Eksamid algavad kolmapäeval, 8. juunil, kl. 9 hom.

Võistluseksamid I-sse klassi on emakeeles, matemaatikas ja saksa keeles. Õppemaks Mrk. 3.000.— aastas.

Koolijuhatus.